

รายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัด
การเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

รหัสโครงการ 185691

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์พรภัสร์ ลักษณะวิเชียร
วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย

กันยายน พ.ศ. 2566

งบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566
จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย 2) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จำนวน 50 คน กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน คณะกรรมการประจำวิทยาลัย ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องใน อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแนวคำถามสำหรับสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอเมืองสุโขทัยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 50-60 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาศัยอยู่ในตำบลเมืองเก่ามากที่สุด ผลงานส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือ และมีความประณีต สาขาที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุด คือ สาขาศิลปหัตถกรรม รองลงมา คือ สาขาเกษตรกรรมและสาขาการแพทย์แผนไทย มีจำนวนเท่ากัน กระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์มีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา การเรียนรู้จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า การศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองและการลองผิดลองถูก การเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด สำหรับกรรมวิธีในการผลิตก็จะไม่ซับซ้อนเน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่ายและใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น 2) สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้ข้อมูล และการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมเป็นหลักมี 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) คณะกรรมการประจำวิทยาลัย 2) ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา 3) ครู/ผู้ที่เกษียณอายุราชการ 4) ครู อาจารย์ผู้สอน 5) ผู้บริหารสถานศึกษา 6) คนในพื้นที่ 7) ผู้นำชุมชน 8) ศึกษานิเทศก์ 9) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 10) เจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานราชการ 3) แนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย คือ จัดทำเป็นทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปของเว็บไซต์และการจัดทำเป็นเอกสาร ซีดี สื่อสิ่งพิมพ์ วิดีทัศน์ และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จัดให้มีนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับควรสนับสนุนส่งเสริมหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาอย่างจริงจัง และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ในรูปแบบของสื่อต่างๆ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน / ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอเมืองสุโขทัย / ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research aims to achieve three objectives: 1) to explore the local wisdom of Muang Sukhothai District in Sukhothai Province, 2) to investigate the extent of community participation in employing local wisdom for sustainable learning management in educational institutions, guided by the Sufficiency Economy Philosophy in Muang Sukhothai District, Sukhothai Province, and 3) to develop guidelines for incorporating local wisdom into learning management for sustainable educational institutions, again in alignment with the Sufficiency Economy Philosophy in Muang Sukhothai District, Sukhothai Province. The research utilizes qualitative methods, with a diverse group of 50 information providers comprising individuals possessing local wisdom in Muang Sukhothai District, including school administrators, teachers, college committee members, parents, educational supervisors, community leaders, local administrators, and those actively involved in the district. Data collection involves interview forms and group discussion questions, with content analysis employed for data analysis. The findings reveal that: **1)** The majority of local wisdom practitioners in Muang Sukhothai District are females aged 50-60, with primary school education, primarily residing in Muang Kao Subdistrict. Most engage in skillful and meticulous work, with arts and crafts, agriculture, and Thai traditional medicine being prominent branches of local wisdom. Learning and experience accumulation exhibit diverse characteristics, encompassing transmission from ancestors, parental teachings, learning from teachers and elders, personal study and research, and trial-and-error methods. Production processes prioritize simplicity and utilize locally available materials. **2)** Conditions for community participation in leveraging local wisdom for sustainable learning management in educational institutions, based on the Sufficiency Economy Philosophy in Mueang Sukhothai District, involve information provision, planning, operational involvement, benefit reception, and monitoring and evaluation. The key of 10 groups engaged include 1) college committees, 2) parents, 3) retired individuals, 4) teachers and instructors, 5) educational institution administrators, 6) local residents, 7) community leaders, 8) educational supervisors, 9) local wisdom practitioners, and 10) government officials. **3)** Guidelines for integrating local wisdom into learning management for sustainable educational institutions in Muang Sukhothai District, Sukhothai Province, include the creation of a local wisdom directory, establishment of a local knowledge database through various mediums (website, CDs, printed materials, videos, computer-assisted instruction lessons), and the organization of local wisdom exhibitions. Furthermore, there is a call for serious promotion of local curriculum implementation in educational institutions, accompanied by public relations efforts through diverse media.

Keywords: community participation / local wisdom of Muang Sukhothai District / Sufficiency Economy Philosophy

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้จากความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน คณะกรรมการประจำวิทยาลัย ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้องในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ที่ร่วมให้ข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลสำหรับการวิจัย และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ลิขสิทธิ์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

พิมพ์พรภัสร์ ลักษณะวิเชียร

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
สมมุติฐานของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบความคิดการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการจากการวิจัย.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	9
ตอนที่ 2 หลักการและแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้.....	17
ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	21
ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	30
ตอนที่ 5 ความรู้เกี่ยวกับอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย.....	35
ตอนที่ 6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	41
แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล.....	41
เครื่องมือและเทคนิควิธีเก็บรวบรวมข้อมูล.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	44

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย.....	45
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาศาภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย.....	54
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย.....	60
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	62
สรุปผลการวิจัย.....	62
อภิปรายผล.....	67
ข้อเสนอแนะ.....	72
บรรณานุกรม.....	73
ภาคผนวก.....	80
ภาคผนวก ก - รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย.....	80
- รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม.....	81
ภาคผนวก ข ข้อมูลรายละเอียดภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 50 คน รวมภูมิปัญญา จำนวน 50 ภูมิปัญญา.....	82
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	344
ภาคผนวก ง หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญ.....	354
ประวัติผู้วิจัย.....	358

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย.....	46
2	รายชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย.....	47
3	จำนวนผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามสาขา/ตำบล.....	49
4	ข้อมูลกระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมประสบการณ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น	50

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
2 แผนภาพปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง.....	34
3 นางทองเจือ สืบชมพู.....	83
4 นายประสิทธิ์ วุ่นฟัก.....	87
5 นายอดุลย์ สิงเหม.....	92
6 นายดำรง ศรีม่วง.....	95
7 นางธารารัตน์ ปรีดาภิรมย์.....	109
8 นางธัญญา อิมเอี่ยม.....	114
9 นายฉลอง ศรีม่วง.....	119
10 นายเรื่อนทอง ช่วยตระกูล.....	123
11 นางทัศนีย์ โหมบุตร.....	130
12 นางสุเทพ พรหมเพชร.....	134
13 นายลำพิน ม้วนอำ.....	141
14 นางสาวจีระประยุต.....	146
15 นายณรงค์ชัย โตอินทร์.....	151
16 นายเหล็ง จันทรฉาย.....	158
17 นายบุญมา สวงาม.....	161
18 นางสุดสุดา เขียวบาง.....	167
19 นายศุภชัย กันทะคำ.....	170
20 นางสาวนา นาคนวล.....	175
21 นายสวัสดิ์ แก้วศรี.....	179
22 นายชำนาญ ชื่นเขียว.....	183
23 นายอเนก จิวพรม.....	187
24 นายปิ่น เฉลิม่วงค์.....	192
25 นางสมนึก ศิริโกคา.....	199
26 นางแก้ว เพชรพูน.....	202
27 นางมาลัย ศรีทรัพย์.....	206
28 นางเฉลียว จอกถึง.....	212
29 นางสาวน นุ่มพรม.....	223
30 นายวิน กลิ่นหอม.....	229

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
31 นายช่วย ภู่อิน.....	234
32 นางประไพพร อินดี.....	238
33 นางกนิรี ศรีอินทงาม.....	242
34 นายประธาน สว่างพงศ์.....	249
35 นางสาวเวย ชื่นสุวรรณ.....	253
36 นายอารี ไกรบุตร.....	258
37 นายวิจิตร พุฒนาค.....	265
38 นายมนตรี พุ่มพรม.....	269
39 นายสุขสันต์ วุ่นพัก.....	274
40 นางสาวทวดี อินทระ.....	279
41 นางฉลวย เมืองแป้น.....	284
42 นายพยุ่ง ศักดิ์ภูเขียว.....	288
43 นางแฉล้ม บุญมี.....	293
44 นางบุญช่วย ตันปิ่น.....	299
45 นางมาลัย ถึงสาย.....	306
46 นางสาวาง หาญนิว.....	310
47 นายเล็ก บ้านกล้วย.....	314
48 นายเปลว สุริยง.....	317
49 นางกุหลาบ สมัยคืบ.....	320
50 นางสาวราย กุลอินทร์.....	326
51 นางปราณี อินน้อย.....	334
52 นางทุเรียน พรหมมี.....	339

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริม สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็น สาธารณสมบัติของชาติ รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย มีวัตถุประสงค์ (Objective) ที่ระบุไว้ว่าเพื่อพัฒนาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยการจัดการศึกษา และส่งเสริมวิชาการ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานวิชาชีพขั้นสูงด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ ทั้งไทย และสากล รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทำการสอน ทำการแสดง ทำการวิจัย และให้บริการทางวิชาการ ตลอดจนส่งเสริม สืบสาน สร้างสรรค์ ทำนุบำรุงและเผยแพร่วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติ และศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายของชุมชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา เป็นคลังความรู้ และเป็นเครือข่ายแหล่งเรียนรู้เพื่อสร้าง เสริมคุณค่าทางสังคม และมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่นและประเทศชาติ โดยการพัฒนาข้อมูล ระบบข้อมูล ความรู้สากล ภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ประโยชน์ได้จริง และแก้ปัญหา ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้เข้าถึงข้อมูล ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของคณาจารย์ นักเรียน นักศึกษาและชุมชนในเครือข่ายการเรียนรู้ หากมีการจัดการความรู้ที่สนองตอบต่อความต้องการ ของกลุ่มคน องค์กร และเครือข่ายต่างๆ ในสังคมจะเป็นการสร้างพลังในการเรียนรู้ส่งเสริม ให้เกิดบุคคลแห่งการเรียนรู้ และองค์ความรู้ที่เพิ่มขึ้นได้ในสังคมท้องถิ่นนั้น นั่นคือการสร้าง องค์แห่งความรู้เพิ่มขึ้นในแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้ที่พัฒนาต่อยอดความรู้เดิม หรือไป สร้างความรู้ใหม่ที่เท่าทันความเป็นจริง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาโดยการจัดการศึกษา และการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชนและสถาบันทางสังคม ต้องร่วมมือกันจัดให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพของตนเองได้อย่างแท้จริง (วิทยาลัยนาฏศิลป สุโขทัย, 2565) ดังนั้น การเรียนรู้และการสร้างลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้จึงถือเป็นหัวใจที่จะทำ ให้การพัฒนาผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ ในอันที่จะนำ “ทรัพยากร” ที่มีอยู่ทั้งบุคลากร สถานศึกษา และงบประมาณ มาใช้เพื่อให้ประชาชน ได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่

ที่สำคัญคือ การส่งเสริมให้นำคุณค่าจากสรรพสิ่งทั้งใกล้ตัวและไกลตัว ซึ่งเป็นแหล่งวิทยาการทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษามาใช้ในการศึกษาเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ โดยมีการประสานความร่วมมือกับครอบครัวและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและท้องถิ่น

จากแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี พ.ศ.2561-2580 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) เป็นการตระหนักว่าคนจำเป็นต้องเรียนรู้เพื่อให้อยู่ได้อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงและต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ในประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมและกายภาพ จัดตั้งหน่วยงานศูนย์อนุรักษ์และสร้างสรรค์แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาคุณภาพการบริการข้อมูลองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยมีตัวชี้วัดจากจำนวนแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการศึกษา จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของนักศึกษา ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น สร้างการรับรู้ ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมและสร้างความตระหนักในการที่จะร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2563)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในปีพุทธศักราช 2563 นับเป็นโอกาสสมหามงคลที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเฉลิมพระชนมายุ 65 พรรษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์รู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ ในการที่ทรงมุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาของชาติมาอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมทุกมิติทั้งในด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรมและศิลปวัฒนธรรมอีกทั้งยังครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนปกติ ผู้ด้อยโอกาส หรือผู้พิการ นอกจากพระมหากรุณาธิคุณด้านการศึกษาแล้ว พระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการประพันธ์ที่มีบทพระราชนิพนธ์หลากหลายมากมาย การใช้ภาษาที่ทรงสามารถตรัสได้ถึง 3 ภาษา การดนตรีซึ่งนอกจากทรงเครื่องดนตรีได้หลายชนิดแล้ว ยังสามารถทรงระนาดประกอบการแสดงโขนได้อย่างไพเราะ พระอัจฉริยภาพ และพระปรีชาสามารถต่างๆ หลากหลายนี้ล้วนมาจาก “การอ่าน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต” กอปรกับพระวิริยะอุตสาหะและพระวินัยในการจัดแบ่งเวลา ทำให้กล่าวได้ว่า ทรงเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งสำหรับครู อาจารย์ เด็กและเยาวชนไทยที่ครบถ้วนทุกด้าน ดังนั้น ในมงคลวโรกาสนี้ ข้าราชการและลูกจ้างสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ทุกคน จึงน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมรวมใจร่วมกันเฉลิมพระเกียรติมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนทุกระดับให้ประสบความสำเร็จเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคมและมีบทบาทเป็นผู้สืบสานจรรโลงความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบไป โดยคำนึงถึงบทบาทของสถาบันในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษาในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม มีหน้าที่จัดการศึกษาและส่งเสริมวิชาการตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษาด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ คีตศิลป์ ทั้งไทยและสากล รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทำการสอน ทำการแสดง ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการตลอดจนส่งเสริม สืบสาน สร้างสรรค์ ทำนุบำรุงเผยแพร่วัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติและศิลปวัฒนธรรม

ที่หลากหลายของชุมชนในท้องถิ่น (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2563: 1) ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ และหลักการในการจัดการศึกษาของชาติคือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทย ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุล ระหว่าง ปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรมเป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐาน ที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาความรู้ ความสามารถในการทำงานที่มีคุณภาพโดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียนและสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่าการศึกษาเป็น กระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ เพื่อให้เป็นไปตาม อุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาดังกล่าว แต่การที่จะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะดังกล่าว จนเกิดเป็นนิสัยประจำตนได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ของคนไทยเพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งยึดเป็นกรอบสำหรับสร้างคนไทย 4.0 ที่แม้แตกต่างตามบริบทของท้องถิ่นและของสถานศึกษา แต่มีจุดหมายร่วมคือ “ธำรงความเป็นไทย และแข่งขันได้ในเวทีโลก” สามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งในมิติเศรษฐกิจ มิติสังคมและมิติการเมือง ต่อไปได้

อำเภอเมืองสุโขทัย เป็นอำเภอหนึ่งที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการ การศึกษาที่หลากหลาย แบ่งการปกครองย่อยออกเป็น 10 ตำบล แต่ละตำบลแบ่งออกเป็นหมู่บ้าน รวม 96 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลธานี ตำบลบ้านกล้วย ตำบลบ้านหลุม ตำบลบ้านสวน ตำบลเมืองเก่า ตำบลตาลเตี้ย ตำบลปากแคว ตำบลปากพระ ตำบลวังทองแดง และตำบลยางซ้าย เมืองครุฑปกครอง ส่วนท้องถิ่นจำนวน 13 แห่ง ได้แก่ เทศบาล 4 แห่ง เมืองครุฑการบริหารส่วนตำบลจำนวน 8 แห่ง และ องค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 1 แห่ง (สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย, 2565)

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษา คือ วิธีการที่ดีที่สุดที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับ ระบอบประชาธิปไตยและพัฒนาคนไทยให้เป็นกำลังสำคัญได้ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคม ยุคใหม่นั้นจะต้องมีการวางเป้าหมายของการจัดการศึกษาให้บรรลุผลบังเกิดศักยภาพสูงสุด แก่ประชาชน ทั้งนี้เนื่องจากสังคมยุคใหม่จะเป็นสังคมที่คาดหวังว่าจะเกิดเป็นมิติสำคัญใน 3 มิติ ดังนี้ 1) เป็นสังคม แห่งการเรียนรู้ (Learning Society) 2) เป็นสังคมที่มีความพร้อมในการแข่งขัน กับสังคมโลก และ 3) เป็นสังคมแห่งคนดี ดังนั้น ระบบของการศึกษาที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง คนเพื่อการพัฒนาสังคมและพัฒนาชาติให้เกิดความเข้มแข็ง ภายใต้บริบทใหม่แห่งกระแสโลก ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีความรุนแรงในปัจจุบันที่เรียกกันว่า สังคมแห่งความเป็น โลกาภิวัตน์ (Globalization) นั้น ภายใต้กระแสกดดันแห่งสังคมในยุคนี้ได้ส่งผลต่อการกำหนด ยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การยกเครื่องทางปัญญาของชาติและจุดเปลี่ยนแปลงครั้ง สำคัญส่งผลต่อการผลักดันให้เกิดเป็นกฎหมายของประชาชนเป็นสำคัญคือ รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ที่มีนัยสำคัญส่งผลต่อการผลักดันให้เกิดเป็นกฎหมาย การศึกษาแห่งชาติ คือ “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 33) ซึ่งมีตัวแปรหลากหลาย ประการ ที่ทำให้รูปแบบสาระการเรียนรู้ในสังคมต้องเผชิญ เช่น ประเด็นของการปรับการเรียนรู้

ของผู้เรียนให้รู้ซึ่งวิถีชีวิตวิถีวัฒนธรรม รวมทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมของต่างชาติและของโลก การปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยให้ทันสมัย ทันโลก ทันเหตุการณ์ สามารถดำเนินการทาง เศรษฐกิจ ธุรกิจ การค้า การศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมในเวทีโลกได้อย่างเสมอภาคเสมอไหล่กับ นานาชาติ จึงเป็นเป้าหมายการเรียนรู้ที่ต้องปรับเปลี่ยนโดยเน้นในเนื้อหาสาระทางการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง และในมาตรา 57 บัญญัติไว้ว่า ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชุมชนให้มี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา “ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย คือ รากฐานของชีวิต ความเป็นอยู่ของประเทศไทยของคนไทย เป็นแกนหลักในการพัฒนาอย่างยั่งยืน” สถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันบัณฑิต พัฒนศิลป์ ซึ่งมีนโยบายในประเด็นด้านศิลปะและวัฒนธรรม ระบุว่าต้องอนุรักษ์ ฟื้นฟูและส่งเสริม ภูมิปัญญาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันงดงามของท้องถิ่นและ ของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน ให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย จึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคน ที่จะสูญหายไปพร้อมๆ กับการจากไปของบุคคลที่เป็นเจ้าของหรือผู้สืบทอดภูมิปัญญา ภูมิปัญญาชาวบ้านที่อยู่ใน ตัวคน มีอยู่มากมายมากกว่าภูมิปัญญาที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ จึงควรตระหนักในการกิจกรรมรวบรวม จัดเก็บ อนุรักษ์ให้คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาให้เป็นฐานและบูรณาการกับ ภูมิปัญญาที่ดัดแปลง เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยอย่างมีคุณค่า สอดคล้องกับกระแสการปฏิรูป การอุดมศึกษาโลกที่เน้นให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือที่เรียกว่า “กระแสท้องถิ่นภิวัตน์” (นันทา วิทวุฒิศักดิ์, 2546: 105)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความตระหนักถึงความสำคัญและสนใจที่จะศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งภูมิปัญญา ท้องถิ่นเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตรงจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง ก่อให้เกิดคุณลักษณะของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เกิดความรัก ความผูกพัน ความภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง

คำถามการวิจัย

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยมีอะไรบ้าง
2. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยเป็นอย่างไร
3. แนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยมาใช้ในการจัดการเรียนรู้
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อให้ชุมชนและสถานศึกษาเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป
3. แนวทางในการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีการบูรณาการวิธีการต่างๆ ในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาข้อมูลภาคสนาม ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดการประชุมกลุ่มย่อย การสัมภาษณ์ระดับลึกและหาแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการประชุมกลุ่มย่อย

กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชน ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ ในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

พื้นที่ในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ดำเนินการสำรวจและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย และศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม ประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์ระดับลึก

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคม อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ สารสนเทศและประสบการณ์ ของบุคคลและสถานที่เพื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล/สมาคม แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ สถาบันและหน่วยงาน แหล่งเรียนรู้ที่เป็นเทคโนโลยี กิจกรรม วัฒนธรรมและประเพณี ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะแหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาเกษตรกรรม สาขาคหกรรม สาขาศิลปกรรม สาขาสาธารณสุข สาขาภาษาและวรรณกรรม และสาขาอื่นๆ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสงบสุขตามสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น และนำองค์ความรู้นั้นมาประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับยุคสมัย

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง บุคคลในท้องถิ่นอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนั้นเป็นอย่างดี ประสบความสำเร็จมีผลงานเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป สามารถให้ความรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แพร่หลายกับคนรุ่นใหม่

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ปรัชญาเศรษฐกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศชาติและประชาชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองและพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ เป็นต้น
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ
3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- 1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
- 2) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

กรอบความคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ตามแนวคิดของธนาคารคลังสมองกรุงเทพมหานคร (2557) แบ่งออกเป็นสาขาต่างๆ 6 สาขา ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม สาขาคหกรรม สาขาศิลปกรรม สาขาสาธารณสุข สาขาภาษาและวรรณกรรมและสาขาอื่นๆ โดยมีขั้นตอนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชน (2529) ดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ได้แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน
3. ช่วยกระตุ้นให้ชุมชนและท้องถิ่นเห็นความสำคัญ และมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษาของเยาวชนต่อไป
4. สร้างจิตสำนึกให้ผู้เรียนรักชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนท้องถิ่น
5. เป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ต่อไป
6. สร้างความรัก ความผูกพันในหมู่คณะ ก่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ยั่งยืนบนฐานสังคมแห่งการเรียนรู้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ตอนที่ 2 หลักการและแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้
- ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ตอนที่ 5 ความรู้เกี่ยวกับอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
- ตอนที่ 6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ดูล์ลาห์ (Douglah, 1970: 90) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วม (participation) ว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างและใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน นักการศึกษาใช้คำนี้ในการอ้างอิงถึงการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ กิจกรรม หรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา นักรัฐศาสตร์ใช้คำนี้ในความหมายของการเข้าร่วมกับสถาบันทางการเมืองของชุมชน เช่น การไปออกเสียงเลือกตั้ง นักสังคมวิทยาใช้ในความหมายของการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ส่วนกลุ่มอื่นๆ ใช้คำนี้ในความหมายของการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ

กุสตาโว (Gustavo, 1992: 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นโดยปกติทั่วไปเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนและลึกซึ้งไปกว่าเพียงการมีส่วนรับผิดชอบ เมื่อการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

สุนทร กองทรัพย์ (2548) ได้ให้ความหมายของการเข้ามามีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งใจ อันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคล ต่อกลุ่มคน รวมทั้งต่อส่วนรวม โดยมีประชาชนต้องเป็นคนตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

อรรถ กักพล (2551) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่างไป เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

สุธี วรประดิษฐ์ (2553) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้เกิดผลต่อความต้องการของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคม ทั้งนี้ในการที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงนั้น การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคนในชุมชนมีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจและการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน โดยสรุปมีขั้นตอนทั้งสิ้น 5 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน
2. การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต
3. การกำหนดกิจกรรม
4. การดำเนินกิจกรรม
5. การประเมินผลกิจกรรม

ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง โดยมีหน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ หรืออำนวยความสะดวกเท่านั้น

สุรางคณา ลาแสง (2565) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งทางสังคม ไม่ว่าจะเพื่อผลประโยชน์โดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม ได้เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมแก้ไขในด้านนโยบายและการวางแผน การดำเนินงาน การประสานงาน การติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขในด้านนโยบายและการวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม และประเมินผลเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1.2 การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้แยกออกเป็นคำสำคัญได้ 2 คำ คือ การมีส่วนร่วมกับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งความหมายของการมีส่วนร่วมได้สรุปไว้ข้างต้นแล้ว

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

วรนิษฐา เลขนอก (2560: 24) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ คือ การเสริมส่งหรือสร้างประสานขั้นตอน วิธีการในการจัดการให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ของบุคคลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และประสบการณ์ต่างๆ ตลอดจนการสร้างวัตถุปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในสถานศึกษาชุมชนและสังคม เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนด

เอียน สมธิ และอนงค์ วิเศษสุวรรณ (2550: 157) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนอง Child Center เป็นการเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดข้อมูลความรู้มาเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้เน้นอยู่ที่ผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงบทบาทนี้เป็นการเปลี่ยนจุดเน้นของการเรียนรู้ ครูต้องมีความเข้าใจในหลักการและวิธีการสอนที่หลากหลาย ที่จะช่วยส่งเสริมให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ

Hough and Duncan (1970: 144) อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักและเหตุผล เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเองอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้และความผาสุก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่างๆ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร (Curriculum) หมายถึง การศึกษาจุดมุ่งหมายของการศึกษา ความเข้าใจในจุดประสงค์รายวิชาและการตั้งจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ตลอดจนการเลือกเนื้อหาได้เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น
2. ด้านการจัดการเรียนรู้ (Instruction) หมายถึง การเลือกวิธีสอนและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้
3. ด้านการวัดผล (Measuring) หมายถึง การเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสมและสามารถวิเคราะห์ผลได้
4. ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Evaluating) หมายถึง ความสามารถในการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดได้

Moore (1992: 4) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่ยพยายามช่วยให้บุคคลอื่นได้เกิดการพัฒนาตนในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และประสบการณ์ต่างๆ เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย และจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างมีความสุข

จากความหมายข้างต้น การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้และประสบการณ์ต่างๆ เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย และจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างมีความสุข

1.3 ความสำคัญและลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการกล่าวไว้ ดังนี้

ณรงค์ ณ เชียงใหม่ (2545: 1-7) กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีความสำคัญ คือ

- 1) ประชาชนยอมรับในโครงการนั้น และเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
- 2) ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของมากขึ้น
- 3) ลดความขัดแย้ง การดำเนินการโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
- 4) โครงการจะให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น และระดมทรัพยากรในการพัฒนา
- 5) ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน

การสร้างความตระหนักในการพัฒนาในเรื่องใดก็ตามนั้น ยิ่งให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด โอกาสความสำเร็จก็จะสูงขึ้นตามไปด้วย แต่เป็นไปได้ที่องค์กรขนาดใหญ่จะนำบุคลากรทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาองค์กร แต่การนำผู้บริหารระดับกลางเข้ามามีส่วนร่วมไม่ใช่เรื่องยาก (คนกลุ่มนี้จะเป็นตัวแทนของเราไปสร้างการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการ

ต่อไป) การสร้างความตระหนักรู้ต้องเริ่มจากการให้ข้อมูลที่เป็นจริงขององค์กร (นำเข้ามาร่วม SWOT) ทุกคนต้องร่วมรับรู้ปัญหาขององค์กรทุกคนร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ร่วมสร้างแผน ยุทธศาสตร์ (Strategic partner) ร่วมกันหาตัวชี้วัดสู่ความสำเร็จร่วมกัน (Key Performance Indicator-KPI) เราจะทำอย่างไร และติดตามประเมินอย่างไร การมีส่วนร่วมเป็นการนำเขาเข้ามาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร และร่วมกันที่จะนำพาองค์กรสู่เป้าหมายร่วมกัน นั่นคือต้องรวมใจคนขององค์กรให้เป็นหนึ่งเดียวให้ได้ (engagement) การมีส่วนร่วมจึงเป็นองค์ที่มีความสำคัญยิ่ง

สนธยา พลศรี (2561) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมยังมีความสำคัญอีกหลายประการ ดังนี้

1) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนมีโอกาสนำเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกระดับ

2) สอดคล้องกับปรัชญา แนวความคิด และหลักการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน

3) เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชน และท้องถิ่น

4) นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน

5) ทำให้ดำเนินการพัฒนาชุมชนได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและชุมชน

6) เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคล กลุ่มและองค์กรในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

7) เป็นการสร้างความพึงพอใจร่วมกัน มีความชอบธรรม เป็นที่ยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม ไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในชุมชน

8) ทำให้เกิดความรัก ห่วงเห่น รับผิดชอบ และเป็นเจ้าของชุมชน

9) เป็นกระบวนการสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

10) ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เพราะเป็นการพัฒนาคนในชุมชน โดยคนในชุมชน และเพื่อคนในชุมชนอย่างแท้จริง รัฐบาลเป็นเพียงผู้สนับสนุนในบางส่วนนั้น

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2545: 59) กล่าวว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน มีลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของการมีส่วนร่วม คือ

1) เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์ความดีงามให้แก่ทุกด้านของชีวิตของประชาชนและชุมชน (Inclusiveness)

2) เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อความเท่าเทียมกัน (Equity) ของปัจเจกชนและกลุ่มคนในการมีส่วนให้ (Give) และมีส่วนได้รับประโยชน์ (Take) จากการกระจายทรัพยากรสาธารณะ

3) เป็นการมีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดความเป็นธรรม (Justice) แก่ปัจเจกชนและกลุ่มคนที่มีสถานภาพแตกต่างกัน ได้มีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะของการแบ่งปัน เกื้อกูลกัน อุ่มชูกัน และเรียนรู้ร่วมกัน

สรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน กลุ่ม และองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพขององค์กรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน ในลักษณะเป็นกระบวนการคิดพิจารณา การตัดสินใจ ในการช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ

1.4 ประเภทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน กลุ่ม และองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพขององค์กรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ร่วมกันในลักษณะเป็นกระบวนการคิดพิจารณา การตัดสินใจ ในการช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ซึ่งการแบ่งประเภทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักการแบ่งเช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะทั่วไป เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจการสาธารณะประเภทหนึ่ง สำหรับเนื้อหาส่วนนี้จะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 หัวข้อ คือ 1) กรอบแนวคิดในการแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วม และ 2) ประเภทของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. กรอบแนวคิดในการแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วม

การแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของนักวิชาการหลายท่านที่ใช้เกณฑ์ในการแบ่งที่แตกต่างกัน เช่น แนวคิดของโคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1977) ที่มองการมีส่วนร่วมว่ามี 3 มิติ ได้แก่ มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร ใครที่เข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมด้วย วิธีการอย่างไรจากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมจะต้องใช้เกณฑ์หลักถึง 3 เกณฑ์ สำหรับนักวิชาการอื่นๆ เช่น อาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969) แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็นบันได 8 ขั้น โดยอาร์นสไตน์ใช้อำนาจในการตัดสินใจของประชาชนเป็นเกณฑ์ในการจำแนกระดับการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ขั้นต่ำที่สุดคือ ประชาชนไม่มีอำนาจตัดสินใจใดๆ ไปจนถึงขั้นสูงสุดคือ อำนาจเป็นของประชาชน อย่างไรก็ตามมีนักวิชาการคนหนึ่งคือ แวน ดุสเซลดอร์ฟ (Dusseldorp, 1981: 35-53) ได้รวบรวมแนวคิดในการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วม (types of participation) ของนักวิชาการต่างๆ ไว้ โดยใช้คุณลักษณะ (characteristics) 9 ประการมาจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 9 กลุ่ม ดังนี้

- 1) ระดับความสมัครใจ (degree of voluntariness)
- 2) วิธีของการมีส่วนร่วม (way of involvement)
- 3) ความเข้มของการมีส่วนร่วม (intensities of activities)
- 4) ความถี่ของการมีส่วนร่วม (frequency of activities)
- 5) ระดับของประสิทธิผล (degree of effectiveness)
- 6) พิสัยของกิจกรรม (range of activities)
- 7) ระดับขององค์กร (organizational level)
- 8) ผู้เข้าร่วม (participants)
- 9) ลักษณะของการวางแผน (style of planning)

การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมตามลักษณะ 9 ประการนี้ เป็นประโยชน์ต่อการวัดระดับการมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก เพราะทำให้เห็นภาพของการมีส่วนร่วมได้อย่างหลากหลายมิติ และถ้าได้ผสมผสานคุณลักษณะจากทุกมิติเข้าด้วยกันแล้วก็ช่วยให้เห็นลักษณะพฤติกรรมการมีส่วนร่วมได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในส่วนรายละเอียดของการมีส่วนร่วมแล้วจะเห็นว่าการมีส่วนร่วมทั้ง 9 ลักษณะนั้นมิได้เป็นอิสระต่อกันเพราะลักษณะภายในของการแบ่งแต่ละวิธี

มีความซ้ำซ้อนกัน แต่ถึงอย่างนั้นก็ตามวิธีการแบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของดุษเชลเตอร์ฟก็ช่วยให้เห็นภาพได้หลากหลายมิติยิ่งขึ้น

ปัญชร แก้วส่อง (2531: 14) ได้สังเคราะห์แนวคิดของการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นจากแนวคิดของดุษเชลเตอร์ฟ อีก 1 ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมที่จำแนกตามขั้นตอนในการมีส่วนร่วม ดังนั้นลักษณะการมีส่วนร่วมที่ปัญชร แก้วส่องรวบรวมไว้จึงมี 10 ลักษณะ

ต่อมา ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540: 14) ได้สังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวถึงข้างต้นแล้วพบว่ายังมีวิธีการแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมอีกวิธีหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมที่จำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วม ดังนั้นผู้วิจัยจึงแบ่งประเภทการมีส่วนร่วม โดยใช้เกณฑ์การแบ่ง 11 เกณฑ์ ดังนี้

- 1) การจำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วม
- 2) การจำแนกตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม
- 3) การจำแนกตามระดับความสมัครใจ
- 4) การจำแนกตามวิธีการมีส่วนร่วม
- 5) การจำแนกตามความเข้มของการมีส่วนร่วม
- 6) การจำแนกตามความถี่ของการมีส่วนร่วม
- 7) การจำแนกตามระดับของประสิทธิผลในการมีส่วนร่วม
- 8) การจำแนกตามพิสัยของกิจกรรม
- 9) การจำแนกตามระดับขององค์การ
- 10) การจำแนกตามผู้เข้าร่วม
- 11) การจำแนกตามลักษณะของการวางแผน

2. ประเภทของการมีส่วนร่วม

จากการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมข้างต้น แต่ละประเภทมีสาระโดยสังเขป ดังนี้

1. การจำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วม เป็นการจำแนกที่พิจารณาจากกิจกรรมของโครงการนั้นๆ ว่ามีกิจกรรมอะไรบ้างที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งกิจกรรมต่างๆ อาจมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของงานหรือโครงการ แต่โดยทั่วไปแล้วการพิจารณาการมีส่วนร่วมในมิตินี้จะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ 3) การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนโครงการ ตัวอย่างของการแบ่งประเภทการมีส่วนร่วมลักษณะนี้ คือ กรมการพัฒนาชุมชน (2529: 16) ได้สรุปลักษณะต่างๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 18 ลักษณะดังนี้

- 1) มีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
- 2) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินงาน
- 3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากร
- 4) มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- 5) มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 6) มีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีในการแก้ปัญหา
- 7) มีส่วนร่วมในการวางแผน

- 8) มีส่วนร่วมในการประชุม
- 9) มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
- 10) มีส่วนร่วมในการออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
- 11) มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือบริหารงาน
- 12) มีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิก
- 13) มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวนหรือประชาสัมพันธ์
- 14) มีส่วนร่วมในการดำเนินตามกิจกรรมที่วางไว้
- 15) มีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคเงิน/ทรัพย์สิน
- 16) มีส่วนร่วมในการออกแรงหรือสละแรงงาน
- 17) มีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์
- 18) มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาติดตามหรือประเมินผล

2. การจำแนกตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานและกำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการโดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงาน หรือโดยการบริหารงานและประสานงานตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการที่พวกเขาดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (formative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะๆ หรือการประเมินผลรวม (summative evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปของโครงการทั้งหมด

3. การจำแนกตามระดับความสมัครใจในการเข้าร่วม แบ่งระดับของความสมัครใจออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ 2) การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักนำ 3) การมีส่วนร่วมโดยการบังคับหรือการเกณฑ์จากผู้ที่มิอำนาจเหนือกว่า ดังสาระสังเขปนี้

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากการคิดริเริ่มของประชาชนเอง ซึ่งอาจเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสภาพการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้มีการรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำการร่วมกัน หรืออาจเกิดจากความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยสมัครใจ

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักนำเป็นการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่มของประชาชนเองแต่เกิดจากการถูกชักนำจากภายนอกหรือจากชนชั้นนำโดยอาศัยความ

เกรงใจที่ประชาชนอาจจะมีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรืออาจจะใช้สิ่งล่อใจที่เป็นผลตอบแทนทางวัตถุหรือทางจิตใจกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาโดยที่ประชาชนยังไม่มี ความสมัครใจหรือความศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยมในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมโดยการบังคับ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการใช้อำนาจที่เหนือกว่าไปบังคับหรือระดมประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

4. จำแนกตามวิธีการของการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ การมีส่วนร่วมโดยตรง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในรูปแบบที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงในการกระทำกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วมทางอ้อม ซึ่งถือเป็นการมีส่วนร่วมที่บุคคลเกี่ยวข้องกับกิจกรรมโดยทางอ้อมหรือผ่านตัวแทน

5. การจำแนกตามความเข้มของการมีส่วนร่วม แบ่งระดับของความเข้มในการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับของการมีส่วนร่วมเทียม 2) ระดับการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วน 3) ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

6. การจำแนกตามความถี่ของการมีส่วนร่วม เป็นการพิจารณาจากจำนวนของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม หรือจำนวนครั้งของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

7. การจำแนกตามระดับของประสิทธิผลในการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างชัดเจน 2) การมีส่วนร่วมที่ไม่มีประสิทธิผล หมายถึง การมีส่วนร่วมที่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการเพียงบางส่วน

8. การจำแนกตามพิสัยของกิจกรรม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง หมายถึง การมีส่วนร่วมโดยตลอดหรือมีส่วนร่วมตลอดช่วง ตลอดกิจกรรมการมีส่วนร่วม 2) การมีส่วนร่วมเป็นช่วงๆ

9. การจำแนกตามระดับขององค์การ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1) การมีส่วนร่วมในระดับล่างขององค์การ เป็นการมีส่วนร่วมในงานที่เกี่ยวข้องหรือการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตนเอง

2) การมีส่วนร่วมในระดับกลางขององค์การ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับสูงขึ้น การมีส่วนร่วมในระดับนี้ถือว่าการมีส่วนร่วมในลักษณะของการเป็นตัวแทน

3) การมีส่วนร่วมในระดับสูงขององค์การ การมีส่วนร่วมในระดับนี้เป็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายขององค์การ ซึ่งมักจะดำเนินการโดยคณะกรรมการการบริหารขององค์การ

10. การจำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนร่วม การจำแนกการมีส่วนร่วมตามประเภทของผู้เข้าร่วมนั้นโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980: 222) ได้จำแนกผู้เข้าร่วมออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (local residents) 2) ผู้นำท้องถิ่น (local leaders) 3) เจ้าหน้าที่ของรัฐ (government personnel) และ 4) คนต่างชาติ (foreign personnel) ซึ่งการพิจารณาผู้เข้าร่วมดังกล่าวนี้จะต้องพิจารณาถึงคุณลักษณะส่วนตัวต่างๆ เช่น เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา ระดับชนชั้นทางสังคม ระดับรายได้ ระยะเวลาอยู่อาศัย และสถานภาพการถือครองที่ดินด้วย

11. การจำแนกตามลักษณะของการวางแผน การจำแนกการมีส่วนร่วมวิธีนี้อาศัยหลักที่ว่าโครงการพัฒนามีวิธีการวางแผนที่แตกต่างกัน ถ้าหากว่าการวางแผนเป็นแบบบนลงล่าง (top-down planning) การมีส่วนร่วมจะน้อยอำนาจจากการตัดสินใจจะอยู่ที่ชนชั้นนำระดับสูง แต่ถ้าเป็นการวางแผนแบบล่างขึ้นบน (bottom-up planning) การมีส่วนร่วมจะมากเพราะอำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่ระดับล่าง จะเห็นได้ว่าการจำแนกประเภท การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีความสัมพันธ์กับการจำแนกลักษณะผู้มีส่วนร่วมและระดับขององค์การที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วม

สรุปสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมทั้ง 11 กลุ่มข้างต้น เป็นการแบ่งการมีส่วนร่วมโดยใช้มิติที่ต่างกัน ลักษณะภายในของแต่ละกลุ่มอาจมีความซ้ำซ้อนกันได้ แต่มิติในการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมดังกล่าวก็ช่วยให้พิจารณาลักษณะการมีส่วนร่วมได้อย่างหลากหลายและครอบคลุมยิ่งขึ้น

ตอนที่ 2 หลักการและแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

2.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” ซึ่งอาจเป็นสภาพ สถานที่ หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน หรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียน มีลักษณะเฉพาะที่สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในชั้นหรือห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ตามมาตรา 25 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่น เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ และเป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น อุทยานป่าไม้ น้ำตก ภูเขา แหล่งน้ำ หิน ดิน หวาย หินงอ ปิง ทะเล หรือแหล่งการเรียนรู้ที่ตั้งใจจัดสร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน วัด พิพิธภัณฑ์ หอสมุด สถานประกอบการต่างๆ หรือเกิดความรู้ในแต่ละบุคคลจากการคิดปฏิบัติและสร้างความรู้ด้วยตนเองเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้จึงเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้และประสบการณ์ด้วยตนเอง (อนงค์ศิริ วิชาลัย, 2552: 46-47)

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง บุคคล สถานที่ต่างๆ ที่เป็นแหล่งวิทยาการทางธรรมชาติ คติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพในท้องถิ่น แนวความคิด หลักปฏิบัติหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน ซึ่งอยู่ในชุมชนนั้นๆ ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิต (ประดิษฐ์ อุ่นหนองกุ้ง, 2553: 33)

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชน ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น รวมทั้งตัวบุคคลเอง ขนบธรรมเนียมประเพณี และทรัพยากรสารสนเทศต่างๆ ที่สามารถให้ความรู้หรือเป็นแหล่งที่ชุมชนสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ตามความต้องการ (วิรุฬห์ นิลโมจน์, 2558)

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลสารสนเทศต่างๆ แหล่งวิทยาการประสบการณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุสิ่งของที่มีอยู่ในท้องถิ่น บุคคล สถานที่ หน่วยงาน ทั้งที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น หรือเป็นสิ่งที่อยู่เองตามธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ วิธีการดำรงชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสิ่งทั้งหลายเหล่านี้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ (นงเยาว์ อุทุมพร, 2561)

แหล่งเรียนรู้ หรือ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง ทุกสิ่งที่อยู่ภายในชุมชน ทั้งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สถานที่ บุคคล สถาบัน องค์กร วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี คติ ความเชื่อ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิต (เกษมาพร ทองเอื้อ, 2563: 30)

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ และเป็นสถานที่เพื่อการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น คติ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพในท้องถิ่น ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงในชีวิต สำหรับงานวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม สาขาคหกรรม สาขาศิลปกรรม สาขาสาธารณสุข สาขาภาษาและวรรณกรรม

2.2 ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญเพราะเป็นแหล่งให้ความรู้ หรือการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ อันเป็นรากฐานของชุมชน สังคม และประเทศชาติ (วิรุฬห์ นิลโมจน์, 2558) ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

1. เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนและประชาชนในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย สามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส ที่เรียกว่าการศึกษาตามอัธยาศัย
2. เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยเลือกศึกษาจากแหล่งวิทยาการชุมชนต่างๆ ตามสถานศึกษากำหนดหรือความสนใจของผู้เรียนเอง
3. ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ เพื่อให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิต
4. ช่วยให้การจัดการศึกษามีคุณภาพ การจัดการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางกำหนด รวมทั้งการตอบสนองการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือหลักสูตรท้องถิ่นได้ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ทั้งนี้หากปราศจากแหล่งวิทยาการชุมชนแล้ว จุดมุ่งหมายการศึกษาที่ต้องการให้บรรลุผลตามที่หลักสูตรกำหนดไว้คงเป็นไปไม่ได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่น
5. เป็นแหล่งให้บริการการเรียนรู้ทั้งในแง่ของสถานที่และวิทยาการให้ความรู้ในแง่ของแหล่งวิทยาการชุมชนที่เป็นผู้รู้หรือผู้ทรงภูมิปัญญา เป็นการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นสนใจใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
6. เป็นทรัพยากรทางการศึกษาและเป็นทุนของชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาและการพัฒนาของชุมชนอย่างคุ้มค่าและมีประโยชน์โดยตรงต่อชุมชน

7. เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างพลังการพึ่งพาตนเองและความเข้มแข็งของชุมชน
8. เป็นแหล่งเชื่อมโยงความเข้าใจและความร่วมมือของคนในชุมชน และระหว่างชุมชนในแง่ของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ ตามแนวคิดของสุมน อมรวิวัฒน์ (2544) มีดังนี้

1. เป็นแหล่งเสริมสร้างจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เป็นแหล่งศึกษาตามอัธยาศัย
3. เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. เป็นแหล่งสร้างความรู้ ความคิด วิชาการ และประสบการณ์
5. เป็นแหล่งปลูกฝังค่านิยมรักการอ่าน และแหล่งศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
6. เป็นแหล่งสร้างความคิดเกิดอาชีพใหม่สู่ความเป็นสากล
7. เป็นแหล่งเสริมประสบการณ์ตรง
8. เป็นแหล่งส่งเสริมมิตรภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน หรือผู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ท้องถิ่น

นอกจากนี้ การนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอนมีข้อดี ดังนี้

1. ผู้เรียนได้เรียนรู้จากของจริง ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง
2. ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน
3. ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อชุมชน และกระบวนการเรียนรู้
4. ผู้เรียนเห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ผู้เรียนเกิดความรักท้องถิ่นและเกิดความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่น

พิมพันธ์ เตชะคุปต์ และเพียรวิทย์ ยินดีสุข (2561) ได้นำเสนอความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ มีหลักการสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. เน้นกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลากหลาย เพื่อตอบปัญหาที่สงสัยด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างความรู้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละบุคคล หรือเด็กเป็นสำคัญ

2. เน้นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เป็นสิ่งพิมพ์หรือไม่เป็นสิ่งพิมพ์ตามขั้นตอน ได้แก่ รวบรวมข้อมูล ประเมินข้อมูล และใช้ข้อมูลหรือประมวลข้อมูล

3. เน้นกระบวนการเรียนรู้ คือ การคิดและกระบวนการคิด เช่น การสังเกต การรวบรวมข้อมูล การจัดกลุ่ม การจัดระบบ การวิเคราะห์ การสรุปผล โดยเน้นการร่วมมือกันเป็นทีม การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

สรุป แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญที่จะเป็นเครื่องมือนำไปสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนตามอัธยาศัยเพิ่มขึ้น ได้เรียนรู้จากสภาพจริงและกระบวนการเรียนรู้ได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้เกิดทักษะการแสวงหาความรู้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

2.3 ประเภทของแหล่งเรียนรู้

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารพบว่า ได้มีผู้แบ่งกลุ่มหรือประเภทแหล่งเรียนรู้ไว้หลายลักษณะ คือ

สุมาลี สังข์ศรี (2546) ได้จำแนกประเภทแหล่งการเรียนรู้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 แหล่งการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นหรือจัดสร้างขึ้นเพื่อการศึกษาหรือเพื่อการเรียนรู้โดยตรง แหล่งการเรียนรู้กลุ่มนี้คือ แหล่งการเรียนรู้ที่รัฐและชุมชนสร้างขึ้นเพื่อการศึกษา หรือเพื่อการเรียนรู้โดยตรง

กลุ่มที่ 2 แหล่งการเรียนรู้ที่มีได้สร้างขึ้นหรือพัฒนาขึ้นเพื่อการศึกษาหรือเพื่อการเรียนรู้โดยตรง อาจมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยว เพื่อการประกอบอาชีพ เพื่อการติดต่อสื่อสาร เพื่อช่วยในการดำรงชีวิตของประชาชน เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกัน แหล่งการเรียนรู้เหล่านี้สามารถให้ความรู้และให้ประสบการณ์แก่ผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องได้ด้วย จึงเรียกได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ประเภทนี้ ได้แก่ 1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ 2) แหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามวิถีการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน 3) แหล่งเรียนรู้ประเภทศาสนา ประเพณี 4) แหล่งเรียนรู้ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) แหล่งเรียนรู้ประเภทหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐบาลและเอกชน และ 6) แหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อต่างๆ ที่ประชาชนในชุมชนได้อ่าน ได้รับชม รับฟัง

เกษม คำบุตดา (2550) ได้จำแนกแหล่งการเรียนรู้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นบุคคล เช่น ครู เพื่อนในห้องเรียน เพื่อนต่างห้องเรียน เพื่อนต่างระดับ บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชน

2. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งวิชาการ ได้แก่ สถานที่ต่างๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน เช่น ห้องสมุด วัด ตลาด ร้านค้า สถานีตำรวจ สถานีอนามัย โบราณสถาน สวนสัตว์ เป็นต้น

3. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ ห้วย หนอง คลอง สวนสาธารณะ ป่า ต้นไม้ ไร่ ทุ่ง อูทยานธรรมชาติ รวมทั้งสัตว์ต่างๆ เช่น สัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า เป็นต้น

4. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา นิตยสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ แผ่นปลิว ป้ายโฆษณาต่างๆ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เสียงตามสาย เกมคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่างๆ เป็นต้น

วิรุฬห์ นิลโมจน์ (2558) จัดประเภทของแหล่งวิทยาการชุมชนไว้ 7 รูปแบบ ดังนี้

1. แหล่งวิทยาการชุมชนประเภททรัพยากรธรรมชาติที่อยู่บริเวณชุมชน เช่น แม่น้ำ ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก เป็นต้น

2. แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทกิจกรรมที่เกิดจากการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เช่น กิจกรรมการประกอบอาชีพ ตลาดนัด การจัดเวทีประชาคม การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในชีวิตประจำวัน การละเล่นต่างๆ ฯลฯ

3. แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทบุคคล ได้แก่ ผู้ทรงภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในสาขาวิชาต่างๆ ผู้นำทางศาสนา ฯลฯ

4. แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทศาสนา ประเพณี และพิธีกรรมทางศาสนา

5. แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทสถานที่ที่จัดสร้างขึ้นเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ของชุมชนโดยตรง ได้แก่ โรงเรียนหรือสถานศึกษา ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ประจำหมู่บ้าน ฯลฯ

6. แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทหน่วยงาน องค์กรภาครัฐและเอกชน เช่น สถานข้าราชการต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในชุมชน องค์กร มูลนิธิต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในชุมชน พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ

7. แหล่งวิทยาการชุมชนประเภทแหล่งสารสนเทศ ซึ่งให้บริการทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สารสนเทศในรูปแบบของวัสดุสิ่งพิมพ์ สารสนเทศในรูปแบบของโสตทัศนวัสดุ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ลักษณะต่างๆ และอินเทอร์เน็ต

จะเห็นได้ว่าลักษณะของแหล่งเรียนรู้สามารถจำแนกประเภทได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวิธีการแบ่งตามลักษณะเฉพาะ แหล่งที่มา และสาขาองค์ความรู้ของแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ในตัวบุคคล หรือวิธีปฏิบัติในชีวิตของผู้คนนั่นเอง

ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา เป็นพื้นความรู้ ความสามารถในการสร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนาและการดำเนินชีวิตของคน คนไทยทุกคนควรรู้ ควรศึกษา ปรับปรุง พัฒนา และนำไปใช้เพื่ออนาคต ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความรู้หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่น ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดต่อกันมาจากสถาบันต่างๆ ในชุมชน เช่น จากสถาบันครอบครัว สถาบันความเชื่อและศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันทางสังคมอื่นๆ นอกจากนี้ ศูนย์การเรียนนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้ให้ความหมาย คำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” นั้น เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมความรู้เป็นรากฐานความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์และความรอบรู้ รวมทั้งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น จนเป็นวิถีชีวิตมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า และเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น รวมถึงองค์ความรู้ที่ได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม และวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมของผู้คนแต่ละยุคสมัย มีผู้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ สามารถสรุปได้ ดังนี้

ประเวศ วะสี (2536: 21) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการสั่งสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชา ไม่แยกเป็นวิชาแบบเรียนที่เรารัก แต่เป็นการเชื่อมโยงทุกรายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การศึกษาและวัฒนธรรม จะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน

รัตนะ บัวสนธิ์ (2539: 35) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนทัศน์ดังกล่าวมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีตประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอน และปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล

สามารถ จันทรสุริย์ (2549: 16) สรุปความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ องค์ความรู้ สติปัญญา ความคิด ความเชื่อและความสามารถที่เป็นองค์รวมทั้งหมดของชาวบ้าน โดยส่วนรวมทั้งหมดในท้องถิ่น หมู่บ้านนั้นๆ ในการดำเนินชีวิตหรือการแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน ในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่นของแต่ละแห่ง ซึ่งมีใช้ของผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นภูมิปัญญานิรนามก็ได้

นุชลี คล้ายวันเพ็ญ (2553: 27) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง มวลความรู้และประสบการณ์ที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการสั่งสมจากประสบการณ์ในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ชาวบ้านหรือชุมชนคิดค้นเอง และมีกระบวนการถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ หรือได้รับการศึกษาและอบรมในสถานบรรพบุรุษสถาบันภายในท้องถิ่น อันได้แก่ วัด ครอบครัว สถานประกอบการและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นมรดกทางสังคม และเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาและนำองค์ความรู้นั้นมาแก้ปัญหาหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสงบสุข

กันตนา ภัทรโพธิวงศ์ (2564: 52) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีการสั่งสมความรู้มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่มีการสืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน จากชุมชนหนึ่งกับชุมชนหนึ่ง จนทำให้สังคมชาวบ้านมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง

รัชฎากร ชูจันทร์ทอง. (2564: 20). ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของคนในท้องถิ่น โดยอาศัยความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ในการแก้ไขปัญหา และสามารถพัฒนาการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้นกว่าเดิม รวมไปถึงการนำความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม และภูมิปัญญาแบบใหม่มาใช้ผสมผสานกันได้อย่างลงตัว เพื่อให้ท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้าและคนในท้องถิ่นใช้ชีวิตกันอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ ความคิด ความเชื่อ และทักษะของคนในท้องถิ่น รวมทั้งประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ปรับแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้แก้ปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

3.2 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีอยู่มากมายในท้องถิ่น มีนักวิชาการ นักวิจัย และหน่วยงาน ได้แบ่งแยกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

อังกุล สมคะเนย์ (2535: 37) ได้จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่น ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เรื่องเกี่ยวกับ คติ ความคิด ความเชื่อ ภาษาและหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการสั่งสม ถ่ายทอดกันมา คติ ความคิด ความเชื่อ ภาษาและหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ปรากฏให้เห็นได้ในปัจจุบัน ทั้งที่เป็นการประกอบพิธีกรรม การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการใช้แรงงานของตนเอง รวมถึงการหาผลผลิตต่างๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติมาใช้ ประโยชน์เพื่อการยังชีพ ประกอบกับความเชื่อทางศาสนาได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย คติ คำคม สุภาษิต คำพังเพย นิทานหรือตำนานพื้นบ้าน คติธรรมคำสอนทางศาสนา ปรีชาคำทายต่างๆ ภาษาถิ่นหรือภาษาพื้นบ้าน

กลุ่มที่ 2 เรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี จะเป็นตัวชี้ที่สำคัญต่อการแสดงออกถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละหมู่บ้านต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งก็คือผลงานหรือกิจกรรมที่เกิดจากความคิดของชาวบ้านที่แสดงให้เห็นคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิต วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเฉพาะกลุ่มชน หรือท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงามและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกลุ่มชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ ได้แก่ การละเล่นพื้นบ้าน เพลงพื้นเมืองประเภทต่างๆ ศิลปะการแสดง เช่น หนังตะลุง มโนราห์ ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุของท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น

กลุ่มที่ 3 เรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น ในอดีตวิถีชีวิตของคนไทยมีความเป็นอยู่โดยธรรมชาติทำมาหากินเลี้ยงชีพด้วยการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ จับสัตว์น้ำ โดยใช้เครื่องมือที่ประดิษฐ์เอง ในการประกอบอาชีพนั้นเป็นการทำให้มีอยู่ มีกิน มากกว่าที่จะทำเพื่อความมั่งมี ความร่ำรวย โดยที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยจากภายนอกมาเป็นตัวกำหนดหรืออิทธิพลในการผลิต แต่ปัจจุบันวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการมุ่งเน้นพัฒนาประเทศเพื่อเปลี่ยนแปลงจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้ระบบการผลิตของชาวบ้านได้รับผลกระทบไปด้วย จึงก่อให้เกิดความล้มเหลวทางเศรษฐกิจในชนบทอย่างรุนแรง ผลจากความล้มเหลวและความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจึงได้มีบุคคลหนึ่งนำไปใช้เป็นบทเรียน เกิดแนวความคิดการพึ่งพาตนเองและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชนบท จึงได้มีการริเริ่มฟื้นฟูทรัพยากรในท้องถิ่นที่ได้มีการสูญเสียไปให้มีสภาพอุดมสมบูรณ์พร้อมปรับสภาพการดำเนินชีวิตที่เคยถูกรบกวนด้วยระบบธุรกิจการค้า กลับมาสู่อาชีพเกษตรกรรมเพื่อความอยู่รอด โดยอาศัยความสมดุลทางธรรมชาติ กลุ่มบุคคลดังกล่าวยืนหยัดต่อสู้ด้วยความเข้มแข็งกับความล้มเหลว และความผิดพลาดที่เกิดขึ้นอย่างภาคภูมิใจด้วยกำลังกาย สติปัญญา ส่งสมประสบการณ์จากการผสมผสานกลมกลืนได้อย่างเหมาะสม สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง บุคคลเหล่านี้จึงเป็นผู้ที่สมควรได้รับการยกย่องและนำเอาหลักการ ความรู้ แนวคิดและประสบการณ์ไปถ่ายทอดให้กับอนุชนคนรุ่นต่อไป ได้แก่ การทำเครื่องมือจับสัตว์น้ำ งานจักสานจากไม้ไผ่ งานจักสานจากเตยปาหนัน งานจักสานจากหวาย งานประดิษฐ์สิ่งของจากเปลือกหอย การเขียนลายผ้าบาติก

กลุ่มที่ 4 เรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีชาวบ้าน จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จึงได้มีบุคคลนำแนวความรู้และหลักการที่ปฏิบัติกันมานำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อเพิ่มผลผลิตหรือประกอบกิจกรรมในการดำเนินชีวิตในครอบครัวและท้องถิ่น ซึ่งนับว่าบุคคลเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาตนเองและช่วยเหลือสังคม ได้แก่ การทำไร่นาสวนผสมตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ การแปรรูปอาหาร การประดิษฐ์ดอกไม้โดยใช้วัสดุในท้องถิ่น การนำสมุนไพรเพื่อใช้รักษาโรค การถนอมอาหาร

รัตน์ บัณฑิต (2539: 57) ได้จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพ มีลักษณะมุ่งเน้นระบบ

การผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

รุ่ง แก้วแดง (2543: 206-208) ได้แยกประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 11 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม
3. สาขาแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้
4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา การใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน
6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการ ในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น
8. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานองค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนาและบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาทหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น
9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้งวรรณกรรมทุกประเภท
10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีต่างๆ เป็นต้น
11. สาขาการศึกษา หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอด การอบรมเลี้ยงดู การบ่มเพาะ การสอนสั่ง การสร้างสื่อ และอุปกรณ์การวัดความสำเร็จ

อบเชย แก้วสุข (2543: 26) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 6 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และมีผลงานด้านการทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมง ทำไร่นาสวนผสม ฯลฯโดดเด่น เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียง มีรายได้จากผลผลิตด้านนี้ มีแนวคิดที่ดีแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์ และช่วยพัฒนาอาชีพด้านนี้ได้อย่างน่าสนใจ เช่น เป็นผู้คิดริเริ่มทำการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแบบพอเพียง เกษตรที่เอื้อประโยชน์ต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

2. สาขาหัตถกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีผลงานโดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ด้านอาหาร เป็นต้นตำรับการปรุงอาหารที่มีรสชาติอร่อย ให้คุณค่าด้านโภชนาการ ใช้วัสดุที่มีราคาไม่แพง วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น รู้จักคิด ดัดแปลงสูตรอาหารได้แปลกใหม่หรือเป็นผู้ที่สืบสานตำรับตำราที่มีอาหารรสเลิศ สามารถผลิตเป็นสินค้าจำหน่ายได้ เช่น การทำปลาร้า การทำส้มหรือแหนม ขนมต่างๆ ฯลฯ

2.2 ด้านงานประดิษฐ์เครื่องนุ่งห่ม สามารถทำเป็นอาชีพจำหน่ายได้ สามารถทำเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ เช่น การทำผ้านวม การตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ

2.3 ด้านที่อยู่อาศัย สามารถจัดบ้านเรือนบริเวณได้น่าอยู่ น่าอาศัยตามอัตภาพ ทำให้มีสุขภาพอนามัยในการอยู่อาศัย

3. สาขาศิลปกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีผลงานโดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

3.1 ด้านจิตรกรรม คือ การวาดภาพฝาผนัง การเขียนภาพลงบนผ้า หน้าผา และการสักลาย

3.2 ด้านประติมากรรม คือ ผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์และมีฝีมือในการปั้น แกะสลัก การหล่อ เช่น หล่อพระพุทธรูป ปั้นโอ่ง สลักลวดลายประดับต้นเทียน สิ่งก่อสร้าง

3.3 ด้านสถาปัตยกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เรื่องการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โบสถ์ ศาลา ศาลพระภูมิ ฯลฯ

3.4 ด้านหัตถกรรม (งานช่างฝีมือ) คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีผลงานในสิ่งที่ทำมือ เช่น เครื่องจักสาน

3.5 ด้านงานประดิษฐ์ คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการจัดทำผลงานเลียนแบบธรรมชาติ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ บายศรี การแต่งลวดลายบนแผ่นผ้า

3.6 ด้านดนตรี นาฏศิลป์และการเล่นพื้นบ้าน คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ด้านการเล่นดนตรี การขับร้อง การฟ้อนรำ การคิดวิธีการเล่นพื้นบ้าน หมอลำ ลิเก เพลง กันตรึม ฯลฯ

4. สาขาสาธารณสุข คือ ผู้มีความรู้ ความสามารถมีประสบการณ์ด้านการใช้ยาสมุนไพร การรักษาโรคแผนโบราณ การรักษาสุขภาพอนามัยร่างกาย การสืบสานตำราสมุนไพร หมอนวดแผนโบราณ หมอตำแย ฯลฯ

5. สาขาภาษาและวรรณกรรม คือ ผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการแต่งวรรณกรรมพื้นบ้าน การคิดประดิษฐ์อักษรภาษาถิ่น การสืบสานอักษรโบราณ วรรณกรรมท้องถิ่น

6. สาขาอื่นๆ ภูมิปัญญาด้านอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ภูมิปัญญาหรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในด้านต่อไปนี้

6.1 ด้านพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ มีผลงานเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมต่างๆ

6.2 ด้านโหราศาสตร์ ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีผลงานด้านโหราศาสตร์หรือหมอดู ฯลฯ

6.3 ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติตามขนบประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ

ทรงจิต พูลลาภ และคนอื่นๆ (2546: 1-8) ได้ทำการวิจัยภูมิปัญญาไทยทั่วทั้งประเทศจาก 4 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ในหัวข้อเรื่อง การศึกษาวิจัยศักยภาพและสถานภาพของภูมิปัญญาไทย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืน ในปี 2544-2546 โดยได้จัดแบ่งสาขาภูมิปัญญาไทยออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านเกษตรกรรม โภชนาการ อาหารแปรรูป
2. ด้านหัตถกรรม (ผ้า ผ้าไหม เครื่องใช้ จักสาน ฯลฯ)
3. ด้านแพทย์แผนไทย ด้านสมุนไพร
4. ด้านการบริหารจัดการองค์การชุมชน สวัสดิการชุมชน
5. ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วรรณกรรม
6. ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ธนาคารคลังสมองกรุงเทพมหานคร (2557: 2-3) ได้แบ่งภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่ควรอนุรักษ์และสืบทอด แบ่งออกเป็นสาขาต่างๆ 6 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม เป็นผู้ที่นำแนวคิด ความรู้และประสบการณ์ มีผลงานด้านการทำไร่ทำนา เลี้ยงสัตว์ ประมง ทำไร่นาสวนผสม ฯลฯโดดเด่น เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียง มีแนวคิดที่ดี แปลงใหม่ เป็นประโยชน์และช่วยพัฒนา เช่น ผู้คิดริเริ่มการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแบบพอเพียง เกษตรที่เอื้อประโยชน์ต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

2. สาขาคหกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และมีผลงานโดดเด่นในด้านต่างๆ เช่น

2.1 ด้านอาหาร เป็นต้นตำรับการปรุง มีคุณค่าทางโภชนาการ ใช้วัสดุในท้องถิ่น รู้จักคิดดัดแปลงสูตรอาหาร หรือเป็นผู้ที่สืบสานตำราอาหารที่มีรสเลิศ

2.2 ด้านงานประดิษฐ์เครื่องนุ่งห่ม สามารถทำเป็นอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เช่น การทำผ้านวม การตัดเย็บเสื้อผ้า ฯลฯ

2.3 ด้านที่อยู่อาศัย สามารถจัดบ้านเรือนได้น่าอยู่ตามอัตภาพ ทำให้มีสุขภาพอนามัยในการอยู่อาศัย

3. สาขาศิลปกรรม

3.1 ด้านจิตรกรรม คือ ความสามารถในการวาดภาพผาผนัง เขียนภาพลงบนผนัง หน้าผา การสักลาย ฯลฯ

3.2 ด้านประติมากรรม คือ ผู้มีความรู้ความสามารถ มีฝีมือในการปั้น แกะสลัก การหล่อ เช่น หล่อพระพุทธรูป ปั้น โอ่ง สลักลวดลาย ฯลฯ

3.3 ด้านสถาปัตยกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ประสพการณ์เรื่องการก่อสร้าง อาคาร บ้านเรือน โบสถ์ ศาลา ศาลพระภูมิ ฯลฯ

3.4 ด้านหัตถกรรม (งานช่างฝีมือ) คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในสิ่งที่ทำด้วยมือ เช่น เครื่องจักสานต่างๆ

3.5 ด้านงานประดิษฐ์ คือ ผู้มีความรู้ความสามารถด้านการจัดทำผลงาน เลียนแบบ ธรรมชาติ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ บายศรี การแต่งลวดลายบนผ้า ฯลฯ

3.6 ด้านดนตรี (นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นบ้าน) คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและ ประสพการณ์ด้านการเล่นดนตรี การขับร้อง การฟ้อนรำ การละเล่นพื้นบ้าน ฯลฯ

4. สาขาสาธารณสุข คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสพการณ์ด้านการใช้ยา สมุนไพร การรักษาโรคแผนโบราณ การรักษาสุขภาพอนามัย การสืบสานตำราสมุนไพร นวดแผน โบราณ ฯลฯ

5. สาขาภาษาและวรรณกรรม คือ ผู้มีความรู้ความสามารถในการแต่งวรรณกรรมพื้นบ้าน การคิดประดิษฐ์อักษร ภาษาถิ่น การสืบสานอักษรโบราณ ฯลฯ

6. สาขาอื่นๆ เช่น ด้านพิธีกรรม ด้านโหราศาสตร์ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

กล่าวโดยสรุป ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะเป็นรูปธรรมและนามธรรม อันเกิดจากการสั่งสมความรู้ และประสพการณ์ที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากบุคคลและสถาบันต่างๆ ในท้องถิ่น โดยมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน จะมีลักษณะจำกัดเฉพาะถิ่น มีความเป็นสากล มุ่งการมีชีวิต อยู่ร่วมกับธรรมชาติและมีความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับชีวิต

3.3 ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากการสืบสาน สืบทอดประสพการณ์จากรุ่นสู่รุ่น เป็นมรดก ทางวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมาเป็นเวลานาน ถ้าถูกละเลย ขาดการยอมรับ และถูกทำลายลงก็จะสูญ หายไปไร้ซึ่งภูมิปัญญาของตนเอง ทำให้คนในท้องถิ่นไม่มีศักดิ์ศรี ขาดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ของตน ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งนักวิชาการ นักวิจัย ได้สรุปไว้ ดังนี้

ประกอบ ใจมั่น (2547: 34) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ

1. ช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
2. ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม
3. ช่วยให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนทันต่อความเปลี่ยนแปลง และผลกระทบอันเกิด

จากสังคมภายนอก

4. เป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เพื่อที่ จะได้กำหนดท่าทีการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2552: 81) ได้สรุปความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. เป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า เพราะเกิดจากการคิดค้น แก้ปัญหา สังสม บ่มเพาะ ด้วยประสบการณ์มานาน
2. เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่ถ่ายทอดให้ลูกหลานสืบต่อกันมา เพื่อความอยู่รอดของแต่ละท้องถิ่น
3. เป็นแนวทางแก้ปัญหา การดำเนินชีวิตที่ควรเจริญรอยตามบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ใช้ปัญญาคิด วิเคราะห์ และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม
4. เป็นการสร้างความรัก ความผูกพันภายในครอบครัว ทำให้สังคม ชุมชน ท้องถิ่น เกิดสันติสุข
5. ช่วยพัฒนาการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
6. สามารถนำมาพัฒนา ปรับปรุง และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน
7. เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับชนรุ่นหลังที่ควรภาคภูมิใจ และนำไปศึกษาเรียนรู้ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสถานศึกษาและชุมชน
8. เป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์และคงไว้ เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

กล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จากอดีตถึงปัจจุบัน อันจะส่งผลให้คนในท้องถิ่นเกิดความรัก ความผูกพัน และความภาคภูมิใจ ในการสืบสาน สืบทอดประสบการณ์ต่อๆ กันมาและต่อไปในอนาคต ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง

3.4 การสืบทอดและการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ต่างก็มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันและกัน ซึ่งลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญา จะมีลักษณะดังนี้ (อร เณิมพงษ์, 2537: 78)

1. การถ่ายทอดด้วยวิธีการผ่านทางกิจกรรมอย่างง่าย ๆ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การทายปริศนา ซึ่งมักเป็นวิธีใช้เด็กเป็นกลุ่มเป้าหมาย มุ่งเน้นหนักในเรื่องของจริยธรรม คุณธรรม
2. วิธีการบอกเล่าหรือเล่าผ่านทางพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีการแต่งงาน พิธีกรรมขนบธรรมเนียมของท้องถิ่นต่างๆ หรือการลงมือประกอบอาชีพตามแบบอย่างบรรพบุรุษ
3. การถ่ายทอดในรูปแบบของการบันเทิง เป็นการสอดแทรกในเนื้อหาหรือคำร้องของการแสดงต่างๆ เช่น ลิเก โนรา หนังตะลุง หมอลำ ลำตัด ซึ่งมักกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี คติธรรมคำสอน อาชีพ จารีตและข้อห้าม เป็นต้น
4. การถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร ในอดีตกาลได้มีการจาร (เขียน) บันทึกลงบนใบลาน และเขียนลงในสมุดข่อย ส่วนในยุคปัจจุบันจะถ่ายทอดผ่านทางสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ

ปฐม นิคมานนท์ (2538: 279-281) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. การสืบทอดความรู้ภายในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกครัวเรือนทำกัน อาจเป็นอาชีพรองจากการทำไร่นา เช่น เครื่องปั้นดินเผา จักสาน ทอผ้า ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลีคุ้นเคยมาตั้งแต่เด็ก ภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน

2. การสืบทอดภายในครอบครัว เป็นการสืบทอดความรู้ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลหรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ความรู้ด้านพิธีกรรมต่างๆ ความรู้เหล่านี้จะถ่ายทอดในครอบครัวและเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหนและเป็นความลับในสายตระกูล

3. การฝึกจากผู้รู้ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดวิชาการ ผู้รู้อาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ หรืออาจอยู่นอกชุมชนก็ได้ เช่น ช่างโบสถ์ ช่างลายไทย หมอตำแย เป็นต้น

4. การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง อาชีพและความชำนาญหลายอย่างเกิดขึ้นด้วยคิดค้นดัดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเองแล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เช่น การแกะสลักหิน เป็นต้น

5. ความรู้ความชำนาญที่เกิดขึ้นจากการบังเอิญหรือสิ่งลึกลับ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นโดยตนเอง ไม่ได้สนใจหรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน มีวิญญาณหรืออำนาจลึกลับเข้าสิงมาบอก ทำให้มีความสามารถในการรักษาโรคได้

ยุพา สัมสิริอำนวยศักดิ์ (2551: 42) กล่าวถึง การถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นการสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ ปู่ ย่า ตา ยาย ภูมิปัญญาของไทยเกิดจากความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของชาวบ้าน เช่น การทำมาหากิน ความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่ได้คิดหาวิธีในการเอาชีวิตรอดจากธรรมชาติมาสร้างดัดแปลงให้เป็นเครื่องมือในการทำมาหากินของชาวบ้านในที่นี้จะยกตัวอย่าง เช่น เครื่องมือดักปลา (หลี่) ของคนลาวใต้ ซึ่งในการทำหลี่ของคนลาวใต้นั้นมีการสืบทอดกันมายาวนาน คนกับคน คือ ในการทำหลี่ต้องอาศัยแรงงานจากคน ต้องมีความกล้าที่จะเสี่ยงต่อสภาพภูมิอากาศต่างๆ ต้องมีความอดทนและรอเวลา เพราะต้องใช้เวลานานในการสร้างหลี่ คนกับธรรมชาติในการสร้างหลี่นั้นต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ เพราะการสร้างหลี่ทุกครั้งต้องอาศัยน้ำ ต้นไม้ ฝน เพราะสิ่งเหล่านี้ต้องพึ่งพิงกันถึงจะสมบูรณ์ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติก่อนที่จะสร้างหลี่ต้องมีการเซ่นไหว้ก่อน เพื่อที่จะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในนั้นๆ เป็นการขออนุญาตในการทำหลี่เพื่อความปลอดภัยของทุกคนที่มาร่วมกันในการทำหลี่โดยปราศจากอันตรายและทุกคนกลับมามีความปลอดภัย

ภานุวัฒน์ ภักดีวงศ์ (2552: 33) กล่าวถึงการสืบทอดภูมิปัญญาว่า ภูมิปัญญาเป็นกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนา เลือกรสรปรับปรุง องค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถใช้แก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย แล้วเกิดเป็นภูมิปัญญา (องค์ความรู้ใหม่) ที่เหมาะสมและสืบทอดพัฒนาไปอย่างไม่สิ้นสุด

สรุปได้ว่า การสืบทอดภูมิปัญญาเป็นการเรียนรู้ การปรับตัว การฝึกฝนจากผู้รู้ ผู้ชำนาญ การค้นคว้าด้วยตนเอง และประสบการณ์ สิ่งที่คนรุ่นหนึ่งได้กระทำไว้และถ่ายทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยการถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร การถ่ายทอดแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และวิธีการต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันและกัน

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทย เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและของโลก ดังพระราชดำรัสต่อไปนี้ (ทิตนา แคมมณี, 2566)

“เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy

...คำว่า Sufficiency Economy นี้ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ

จะมีได้อย่างไร เพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่

... Sufficiency Economy นั้น ไม่มีในตำรา

เพราะหมายความว่าเรามีความคิดใหม่...

และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็หมายความว่า

เราก็สามารถที่จะไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการ

เพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและของโลกพัฒนา ดีขึ้น...

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ.2542)

4.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

พระองค์ได้พระราชทานความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริยานุช พิบูลสรารุท: 2553)

“เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างต่อเนื่องในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน

ความพอประมาณ หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นทุนเดิมของตนเองหรือภายในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ก่อนที่จะแสวงหาทรัพยากร แหล่งทุน วัตถุดิบหรือสิ่งของ บริการต่างๆ จากภายนอก จึงจะเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะพอควรกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของความถูกต้อง ความเป็นจริง ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และส่วนรวมอย่างรอบคอบ

การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ ทันท่วงที กล่าวโดยย่อ คือ การที่เห็นว่าทุกอย่างไม่แน่นอน มีความเป็นไปได้ที่จะแปรปรวน ผันผวน เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

เงื่อนไขความรู้ หมายถึง การฝึกตนให้มีความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่างๆ เหล่านี้มาพิจารณาเชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และในชั้นปฏิบัติ ความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจอย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์ จึงต้องมีการแสวงหาความรู้ เพิ่มพูนความรู้ จัดการความรู้ ต่อยอดความรู้อยู่ตลอดเวลาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในโลก

เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง พื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วยด้านจิตใจ คือ ตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม ในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ คือ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน รู้จักแบ่งปันและรับผิดชอบ ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558: 24-26) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ระดับบุคคล ได้แก่ รู้จักพอ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น พยายามพัฒนาทักษะ ความรู้ ความเข้มแข็งของตนเอง ยึดทางสายกลาง พอใจกับชีวิตที่เพียงพอ

ทสมล ชนาดีสัย (2558: 43) ได้กล่าวว่า

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น ไม่สั่งอาหารมาเยอะเกินไปจนกินเหลือ เป็นต้น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงด้วยเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่จะเกิดจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ

ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง โดยคะแนนความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต

อภิชัย พันธเสน (2552) ได้อธิบายความหมาย “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำเอาวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม และดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์ (2555: 39) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักบริหารในสาขาต่างๆ ทำให้เกิดนิยามและตีความหมายแตกต่างกันในมิติที่หลากหลาย เพราะเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมีขอบเขตกว้างขวาง การให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง โดยสรุปครอบคลุมใน 4 มิติ ดังนี้

มิติด้านเศรษฐกิจ เป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน และสามารถอุ้มชูตัวเองอยู่ได้โดยไม่ต้องรื้อถอน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุด โดยไม่พึ่งปัจจัยต่างๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดผลคุ้มค่าที่สุด และไม่ผลิตหรือบริโภคเกินกำลัง ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน อันจะนำไปสู่การก้าวพ้นจากความยากจน สร้างความมั่นคงทางรายได้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามควรแก่สภาพ

มิติด้านสังคม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแห่งการแบ่งปันบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร มีความเมตตา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งให้เกิดความสามัคคี ความพึงพอใจและสังคมที่สงบสุข เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียน การเอารัดเอาเปรียบ และการมุ่งร้ายทำลายกัน

มิติด้านสิ่งแวดล้อม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน สังคม ประเทศชาติและโลกโดยรวม ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า แร่ธาตุ ความหลากหลายทางชีวภาพ ความเป็นปกติของภูมิอากาศ กระแส/ทิศทางการเคลื่อน พล่งงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น ซึ่งสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินี้ นอกจากจะเป็นปัจจัยในการผลิตและการบริการแล้ว ยังเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญและจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายบนโลก การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงควรเป็นไปด้วยความระมัดระวัง และความรับผิดชอบต่อคนรุ่นหลังที่จำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรต่างๆ เหล่านี้ในการดำรงชีวิตเช่นกัน

มิติด้านวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชนซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย อันประกอบด้วยอุดมการณ์บางอย่าง โลกทัศน์บางอย่าง ความสัมพันธ์บางอย่าง และค่านิยมบางอย่างอยู่ในนั้นด้วย ซึ่งรวมเรียกว่า วัฒนธรรม

ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงสัมพันธ์และเติบโตจากฐานทางวัฒนธรรมที่มั่นคง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่งที่เป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (2542: 257) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาของการพัฒนาตามกระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานคิดที่สำคัญที่การพัฒนาคนในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนาคนจะต้องเริ่มที่การพัฒนาความคิดเห็นและจิตใจของคนให้รู้จักกิน รู้จักใช้ ตามอัตภาพ และความจำเป็นในการดำเนินชีวิต

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ความพอประมาณ หมายถึง ความดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ เป็นต้น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

จากความหมายข้างต้นจะเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นทั้งหลักคิดและหลักปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน รวมทั้งรัฐและหน่วยงานต่างๆ ก็สามารถนำปรัชญานี้ไปประยุกต์ให้อยู่บนพื้นฐานทางสายกลาง เน้นการพึ่งตนเอง แล้วขยายไปสู่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสภาพ ทำให้เกิดความสมดุลขึ้นในสังคมนั้นๆ และนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืนตลอดไป

4.2 สาระสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

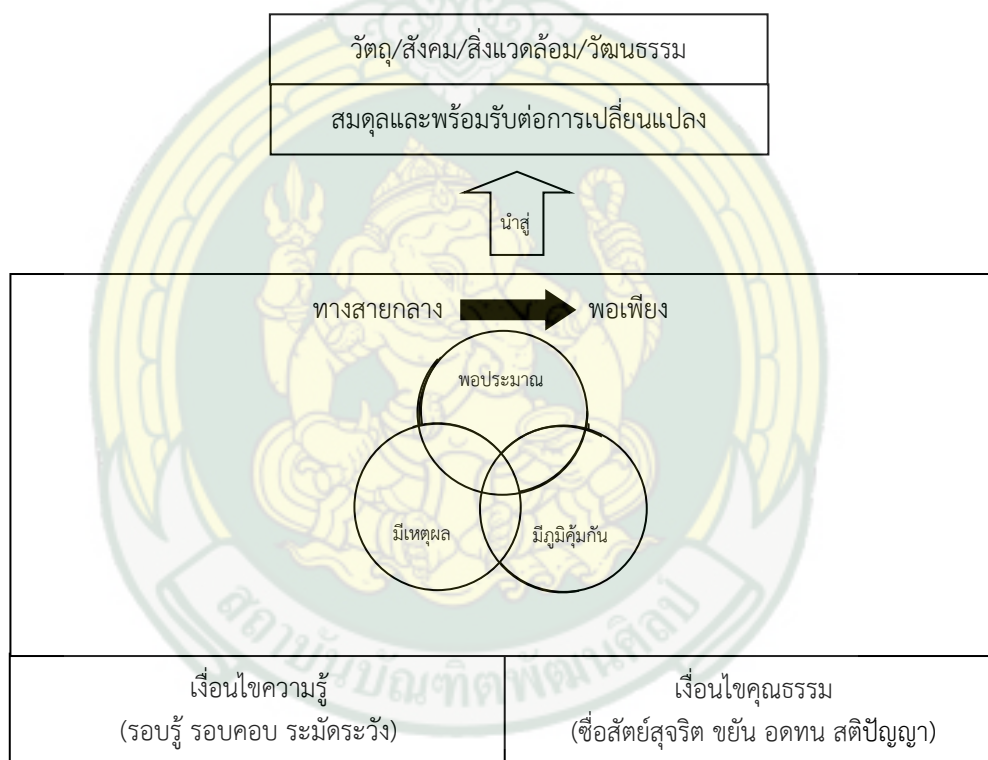
“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่ชี้แนะทางการดำเนินชีวิต ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำริแก่ชาวไทย นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2517 เป็นต้นมา เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่นๆ มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 และได้จัดทำเป็นบทความเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2542 พระองค์ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทาน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความที่ทรงแก้ไขแล้วไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 โดยกำหนดว่าประเทศไทยจะยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นฐานคิดในการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ ประการแรก คือ การพัฒนาที่สมดุลระหว่างระบบนิเวศกับปริมาณผลผลิตและการบริโภค ประการที่สอง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมของชุมชนในด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ซึ่งประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

บนเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม ทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพบนพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง (พัชรินทร์ สิริสุนทร, 2556: 413-414)

4.3 องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำรัสแก่ชาวไทย นับตั้งแต่พุทธศักราช 2517 เป็นต้นมา เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ประกอบด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน บนเงื่อนไข “ความรู้” และคุณธรรม โดยมีเป้าหมาย คือ ความสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านวัตถุ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ดังแผนภาพต่อไปนี้ (ทศนา แคมมณี, 2558: 6-9)

ภาพที่ 2 แผนภาพปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ได้แก่ การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้น มาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความรอบคอบ มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย เพื่อสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

สรุปได้ว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง ความพอดีสามารถสร้างคนในสังคมให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยความมีเหตุ มีผล มีความสุขอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้มีความอยู่ดี กินดี มีความสุขและสร้างค่านิยมช่วยให้คนได้ตระหนักในความจำเป็นและการปรับเปลี่ยนกระบวนความคิด การดำเนินชีวิต และการทำงานโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตอนที่ 5 ความรู้เกี่ยวกับอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

อำเภอเมืองสุโขทัยเป็นอำเภอ 1 ใน 9 อำเภอของจังหวัดสุโขทัย ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยม และมีตำบลธานีเป็นศูนย์กลางของอำเภอ จึงทำให้บริเวณนี้ถูกเรียกว่า “บ้านธานี” หรือ “อำเภอธานี” โดยคำว่า “ธานี” เป็นคำที่ปรากฏอยู่ในเอกสารจดหมายเหตุ ร.1 จ.ศ.1147 ชื่อบัญชีจ่ายข้าวส่งกองทัพบก เลขที่ 1 พ.ศ.2328 มีเนื้อความว่า “บ้านธานี บ้านกล้วย บ้านสวน จ่ายข้าวส่งกองทัพบกหมู่บ้านละ 2 ทะนาน ในปีมะเส็ง สัตตกกับปีมะเมียอัฐศก” ซึ่งตรงกับปี พ.ศ.2328 และ 2329

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีรับสั่งโปรดให้ย้ายพระพุทธรูปจากเมืองสุโขทัยลงมาประดิษฐานตามอารามต่างๆ ในกรุงเทพฯ กว่า 100 องค์ และทรงมีพระราชดำริว่า “เมืองสุโขทัยเป็นเมืองใหญ่ ไม่มีผู้คนพอจะรักษาทั้งเมือง เดิมที่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกจะต่อสู้กับพม่ายาก” พระองค์จึงมีรับสั่งให้ย้ายไปตั้งเมืองใหม่ที่บ้านธานี ริมฝั่งแม่น้ำยม ซึ่งห่างจากเมืองสุโขทัยเก่าประมาณ 12 กิโลเมตร ในปี พ.ศ.2329 นอกจากนั้นยังปรากฏหลักฐานในปี พ.ศ.2425 ทำเนียบหัวเมืองที่ให้เมืองธานีเป็นหัวเมืองหนึ่งของเมืองสุโขทัย โดยมีเจ้าเมืองราชทินนามว่า “พระราชาธานี” ตามชื่อเมือง

อำเภอธานี ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอเมืองเมื่อปี พ.ศ.2439 โดยใช้ชื่อว่า “อำเภอในเมืองสุโขทัย” มีหลวงพิชัยมนตรีเป็นนายอำเภอคนแรก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2441 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งในที่ดินบริเวณบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน ใช้ชื่อ “อำเภอในเมืองสุโขทัย” พอมาอยู่ในที่ดินของหลวงก็ใช้ชื่อใหม่ว่า อำเภอเมืองสุโขทัย เหมือนกับชื่ออำเภอ

ในปัจจุบัน แต่พอใช้ชื่อนี้ไปได้ไม่นานนักก็ต้องเปลี่ยนกลับมาเป็นอำเภอรธานี ในช่วงรัชกาลที่ 6 ในปี พ.ศ.2459 เพราะกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้เปลี่ยนชื่ออำเภอต่างๆ ตามชื่อตำบลที่เป็นศูนย์กลางของอำเภอนั้นๆ

ในระยะต่อมาในปี พ.ศ.2472 ตัวอาคารที่ทำการอำเภอรธานีซึ่งอยู่ในบริเวณบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน มีสภาพชำรุดทรุดโทรมอย่างมากและคับแคบทางราชการจึงดำเนินการให้สร้างที่ทำการอำเภอขึ้นมาใหม่ โดยย้ายไปสร้างข้างศาลากลางจังหวัดสุโขทัย ในสมัยอำมาตย์ตรีพระศรีพลรัตน์ (ยะปะละ เกตุเลขา) นายอำเภอคนที่ 10 และยังคงใช้ชื่ออำเภอรธานีตามเดิม

ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2474 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้ยุบจังหวัดสุโขทัยไปขึ้นกับจังหวัดสวรรคโลก โดยเห็นว่าชื่อจังหวัดสุโขทัยเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชาติไทย จึงมีเหตุอันควรซึ่งจะสงวนชื่อไว้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ให้เปลี่ยนชื่อจาก “อำเภอรธานี” เป็น “อำเภอเมืองสุโขทัยธานี” จนเมื่อถึงปี พ.ศ.2482 ได้มีการยุบชื่อจังหวัดสวรรคโลกและเปลี่ยนชื่อมาเป็นจังหวัดสุโขทัย และได้มีการย้ายศูนย์กลางของจังหวัดจากอำเภอสวรรคโลกมาที่อำเภอเมืองสุโขทัยธานีแทน และได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอเมืองสุโขทัยธานีมาเป็นอำเภอเมืองสุโขทัยในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ.2510 นายนิพนธ์ ศิริบรรจง นายอำเภอคนที่ 21 ได้เล็งเห็นว่าอาคารที่ว่าการอำเภอมีการชำรุดทรุดโทรมไปตามสภาพของอาคารไม้ จึงได้ติดต่อของบประมาณสร้างอำเภอที่ว่าการอำเภอใหม่ และได้รับการอนุมัติให้สร้างอาคารที่ว่าการอำเภอใหม่ในวงเงินงบประมาณ 500,000 บาท ในขณะเดียวกันเนื่องจากที่ทำการอำเภอหลังเดิมตั้งอยู่ในบริเวณคับแคบ ด้านเหนือติดกับหอประชุมจังหวัดสุโขทัย ด้านใต้ติดกับสำนักทะเบียนที่ดินจังหวัดสุโขทัย ตัวอาคารในปัจจุบันจึงติดรั้วบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย ด้านหน้าติดกับถนนสิงห์วัฒน์ มีบริเวณกว้างขวางกว่าเดิม โดยเปลี่ยนให้ที่ทำการอำเภอหลังใหม่เป็นตึก 2 ชั้น และสร้างแล้วเสร็จในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ.2510 อำเภอเมืองสุโขทัยในปัจจุบันก็ได้แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลธานี ตำบลบ้านกล้วย ตำบลบ้านหลุม ตำบลบ้านสวน ตำบลเมืองเก่า ตำบลตาลเตี้ย ตำบลปากแคว ตำบลปากพระ ตำบลวังทองแดง และตำบลยางซ้าย (สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย, 2565: 31)

ตอนที่ 6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กุลนันท์ เนืองอัน (2561) ได้ศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเล่าเรื่องสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชนบนถนนการค้าขาย E-commerce การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านการเล่าเรื่องที่น่าสนใจไปสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ให้ประสบความสำเร็จด้านการสื่อสารการเล่าเรื่องบนระบบ E-commerce และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนประสบความสำเร็จบนระบบ E-commerce โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านการเล่าเรื่องที่น่าสนใจไปสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ด้านการสื่อสารการเล่าเรื่องบนระบบ E-commerce พบว่ามีการสืบทอดภูมิปัญญาจากบุคคลโดยตรง ซึ่งเป็นการรับสืบทอด

ภูมิปัญญาโดย 1) วิธีการสาธิต และ 2) วิธีการสังเกต จดจำ และนำไปปฏิบัติตาม โดยพบว่า การส่งต่อภูมิปัญญาก็มีการส่งต่อแบบเดียวกันกับที่ได้รับสืบทอดภูมิปัญญามา คือ การส่งต่อโดยวิธีการสาธิต ในส่วนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัย มีการพัฒนาลาย สี สัน ให้เหมาะสมสำหรับการนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งยังต้องคงเอกลักษณ์ท้องถิ่นเอาไว้ ทั้งนี้พบว่า มีการใช้ Application Line และ Facebook ในการสื่อสารผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภค โดยมีการให้ข้อมูลเบื้องต้น และมีการเล่าเรื่องของผลิตภัณฑ์ผ่านการโพสต์ข้อความ ภาพ และวิดีโอเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ ในส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนประสบความสำเร็จบนระบบ E-commerce พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชน การรวมกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การเข้าถึงอินเทอร์เน็ต งบประมาณจากส่วนราชการ การฝึกอบรมวิชาชีพ มีส่วนสำคัญอย่างมากในการผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถสร้างรายได้ให้คนในชุมชนอย่างยั่งยืนได้

พิมพ์พิชญ์ สุภายอง (2563) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี และ 3) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย จำนวน 33 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 190 คน และโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการส่งเสริมให้ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสรุปผลการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และแบบประเมินความเหมาะสมแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 ด้าน โดยรวมปัญหาอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับปัญหามากไปน้อย คือ ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านการบริหารงาน อยู่ในระดับมาก และปัญหาด้านบริหารวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง 2) การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ ได้มีการจัดทำแผนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา มีการจัดประชุมทุกภาคเรียน การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การแก้ไขหลักสูตร การเรียนซ่อมเสริม มีการสร้างช่องทางการสื่อสาร มีการมอบหมายงานให้นักเรียน มีการสร้างความตระหนักแก่ผู้ปกครองในการรับรู้พฤติกรรมนักเรียน มีการส่งเสริมปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

ด้านงบประมาณ มีการจัดทำแผนระดมเงินทุนและการประชาสัมพันธ์ มีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชน มีการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการสนับสนุน มีการติดตามประเมินผลร่วมกัน และด้านการบริหารงานทั่วไป ได้มีการจัดทำแผนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านช่องทางต่างๆ มีการประเมินความพึงพอใจ มีการจัดให้มีช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้ปกครองและครู มีการนิเทศ ติดตาม และมีการสื่อสารกับผู้ปกครอง 3) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สังเคราะห์ได้เป็น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จำนวน 3 ข้อ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ จำนวน 15 ข้อ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จำนวน 3 ข้อ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จำนวน 3 ข้อ และพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

จินต์ประวีร์ เจริญนิม และสิริชัย ดีเลิศ (2563) ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชนและสังคมที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร และ 2) ศึกษากระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาที่ยั่งยืนของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากผลงานและเกียรติประวัติทางภูมิปัญญาที่โดดเด่น จำนวน 17 ท่าน 6 สาขา จากผู้สูงอายุที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบคือ (1) การปฏิบัติจริง (2) การสาธิต (3) การบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และ (4) ถ่ายทอดเฉพาะสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น 2) รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาที่ยั่งยืนของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครมี 5 ขั้นตอนหลักที่สำคัญ ได้แก่ (1) การกำหนดประเด็นความรู้ จากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากครอบครัว คนรู้จัก จากคนรุ่นหลังที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา (2) การแสวงหาความรู้ การนำความรู้เดิมจากครอบครัวมาพัฒนาต่อยอด การเรียน ศึกษาดูงาน (3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อยู่ในรูปแบบการประชุม การบรรยายตามชุมชน การพูดคุยผ่านทางสื่อออนไลน์ พบปะสังสรรค์ในวงทานข้าว (4) การจัดเก็บความรู้ มุ่งเน้นการจัดเก็บความรู้ไว้ที่ตัวบุคคล และ (5) การถ่ายทอดความรู้ ผ่านการปฏิบัติจริง การสาธิต บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และถ่ายทอดให้เฉพาะสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น

วิชัย อัยรา (2564) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตกรรมวิถีของตำบลหนองกุงธนसार อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตกรรมวิถี 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตกรรมวิถีของตำบลหนองกุงธนसार อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น 3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตกรรมวิถีของตำบลหนองกุงธนसार อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และคำสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 40 คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบวิธีพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี ผลการวิจัยพบว่า 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของโรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตวิถี คือ องค์ความรู้ที่ได้มาจากแนวคิดประสบการณ์ ที่เกิดจากแนวคิดสร้างสรรค์ที่สามารถนำมาแก้ปัญหาในการใช้ชีวิตประจำวัน และมีการสืบทอด ภูมิปัญญานั้นจนถึงปัจจุบัน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มเกษตรปลอดสารพิษและ สมุนไพร กลุ่มหัตถเวช 2) การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนผู้สูงอายุของตำบลหนองกุงธนาสาร อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น คือ การนำภูมิปัญญาทั้ง 3 กลุ่ม ที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุนั้นออกมา พัฒนาต่อยอดให้เป็นนวัตกรรมที่นำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่สร้างรายได้ที่เพียงพอ ต่อการดำรงชีพอย่างเหมาะสม และ 3) การวิเคราะห์การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนผู้สูงอายุ สู่ความเป็นชุมชนนวัตวิถีของตำบลหนองกุงธนาสาร อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น คือ การสืบค้น ถึงกระบวนการนำภูมิปัญญาทั้ง 3 กลุ่ม มาพัฒนาต่อยอด เพิ่มคุณค่า และมูลค่านำไปสู่การสร้าง เป็นนวัตกรรมชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชน ที่ถูกพัฒนามาเป็นสินค้าโอท็อปนวัตวิถี ที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนที่มีความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน

จิตติวัฒน์ เพชรธิดาสวัสดิ์ (2565) ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพา ตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาของชาวบ้านกลุ่มผู้จักสานปลา ตะเพียนใบลานและกลุ่มผู้ผลิตและจัดจำหน่ายขนมไทย ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของ ชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) นำเสนอ แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับคำสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหา สารสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วน พร้อมกันนั้นในการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ทราบถึงข้อมูล เชิงลึกที่มีรายละเอียดชัดเจน ก่อนที่จะนำเสนองานวิจัยต่อสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปลาตะเพียนสานใบลานเกิดจากวิถีชีวิตประจำวันและความเชื่อที่ว่า ปลาตะเพียนเป็นเครื่องหมาย แห่งความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีอยู่ชุกชุมในลุ่มน้ำภาคกลาง เริ่มต้นจากการใช้ใบมะพร้าวสานเป็น รูปปลาตะเพียน ต่อมาเพื่อความคงทนมากขึ้นจึงนิยมนำใบลานมาสานขัดกันเป็นปลาตะเพียน จำลอง ตัวขนาดใหญ่บ้าง ขนาดเล็กบ้าง แล้วจับผูกกันเข้าเป็นพวงสำหรับแขวนไม้เหนื่อเปลนอน ของเด็กอ่อน เพื่อให้เป็นสิ่งมงคลแก่เด็กจะได้เจริญเติบโตเลี้ยงง่าย และมีฐานะมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านภูเขาทองได้รับสืบทอดการสานปลาตะเพียนใบลานมาจากรุ่นสู่รุ่น ภายในครอบครัว ของตัวเอง ส่วนขนมไทย (ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน) นั้น มีที่มาจากชาวโปรตุเกสเป็นผู้คิดค้น

ทำขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่รู้จักกันชื่อว่า ท้าวทองกีบม้า ซึ่งเป็นชนที่มีวัตถุดิบคือ ไข่ เป็นองค์ประกอบ ส่วนใหญ่มีรสชาติหวานอร่อย แต่ไม่มีกลิ่นคาวของไข่ แลเชื้อที่เป็นมงคลจึงทำให้ได้รับความนิยมในงานพิธีต่างๆ เพื่อความเป็นสิริมงคลอีกด้วย การสืบทอดการทำขนมไทย (ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน) เป็นการสืบทอดกันภายในครอบครัวจากรุ่นสู่รุ่นเช่นเดียวกัน

2) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งกลุ่มผู้จักสานปลาตะเพียนใบลานและกลุ่มผู้ผลิตและจำหน่ายขนมไทย มีวิธีการถ่ายทอด 4 วิธีด้วยกัน คือ (1) การสาธิต คือแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งทำให้เข้าใจวิธีการขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ (2) การบอกเล่า โดยบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สั่งสมมาในรูปของคำพูด (3) การปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยจะคอยแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน ทำให้ได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปทีละน้อย และ 4) การเรียนรู้ โดยการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ในลักษณะต่างๆ เช่น สถานที่ผู้ประกอบการ ศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น โดยจัดเป็นกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงลักษณะการถ่ายทอดแบบครูพักลักจำ 3) แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ควรเริ่มต้นจากการให้การสนับสนุนในแต่ละด้าน ดังนี้ (1) ด้านบุคคล ซึ่งได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในภูมิปัญญานั้นๆ จึงควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้เป็นบุคคลตัวอย่างของชุมชน ให้เป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปและเข้าถึงได้ง่าย (2) ด้านสารสนเทศ โดยการรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถให้บุคคลทั่วไปหรือหน่วยงานสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา เช่น หนังสือ ตำรา งานวิจัย เว็บไซต์ สื่อออนไลน์ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวช่วยในการส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างดี เข้าถึงข้อมูลเพื่อการศึกษาเรียนรู้ได้ง่ายอีกด้วย และ (3) ด้านองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป โดยให้การสนับสนุนการจัดโครงการหรือจัดกิจกรรมสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ประชาชนในชุมชน นักเรียน นักศึกษา ผู้ที่สนใจทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่านี้ ทั้งนี้ควรมีการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐและภาคเอกชนให้แก่กลุ่มภูมิปัญญาได้ดำเนินการ และสามารถหาเลี้ยงชีพ สร้างรายได้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ โดยการหาช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับชุมชน ให้คนทั่วไปได้เข้าถึงได้ง่ายจึงจะเป็นการช่วยให้การอนุรักษ์การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถคงอยู่ได้ตลอดไปและยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อีกด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยภาคสนามในเขตพื้นที่อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2566 ถึงเดือนสิงหาคม 2566 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล

แหล่งข้อมูล/ผู้ให้ข้อมูล จำแนกได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การศึกษาภาคสนาม เป็นการศึกษากุมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ทรงภูมิปัญญาทั้งสิ้น 50 คน รวมภูมิปัญญาท้องถิ่น 50 ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้มาจากการศึกษาบริบทชุมชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย การสอบถามจากผู้นำชุมชน สถานศึกษาที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้ในการจัดการเรียนการสอน เจ้าหน้าที่ของอำเภอเมืองสุโขทัยและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย จากการศึกษาเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาสรุปตามลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ นำความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิต หรือถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เหล่านั้นให้ชนรุ่นหลังสืบทอดต่อกันมา

1.2 เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์จากบรรพบุรุษ หรือมีการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นในการหาเลี้ยงชีพและสามารถถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ให้กับบุคคลอื่นที่สนใจอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มที่ 2 การศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการนำภูมิปัญญาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน คณะกรรมการประจำวิทยาลัย ผู้ปกครอง นักเรียน นักศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย กลุ่มละ 4-6 คน รวม 50 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา และเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้การยอมรับ

กลุ่มที่ 3 การศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ศิษยานุศิษย์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา

เครื่องมือและเทคนิควิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแนวคำถามตามประเด็นของเนื้อหา ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติ กระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ วิธีการผลิต ผลิตภัณฑ์ การถ่ายทอดและอื่นๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

2. แบบสัมภาษณ์

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครอง ศิษยานุศิษย์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์ มีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย รวมทั้งแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

3. แนวคำถามสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

โดยมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้วนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดขอบข่ายนิยามของตัวแปร แล้วร่างแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับนิยามของตัวแปร

3.2 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม ความถูกต้องชัดเจนเกี่ยวกับภาษา และปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3.3 ได้จัดทำแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ แล้วนำไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง

3.4 จัดทำแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกข้อมูล ได้แก่ กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง โทรศัพท์มือถือ สมุดบันทึกการปฏิบัติงานภาคสนาม เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย ถึงผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยประสานงานกับชุมชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยให้นักศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาความเป็นพลเมืองและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยดำเนินการตั้งแต่วันที่เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2566

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ดำเนินการดังนี้

2.1 นัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคำถามที่ได้จัดส่งไว้ให้ล่วงหน้า

2.2 ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสัมภาษณ์

2.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ตามวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้

3. ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2566

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพได้ดำเนินการ ดังนี้

3.1 นัดหมายวัน เวลา และสถานที่เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครอง ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องตามแนวคำถามที่ได้จัดส่งไว้ให้ล่วงหน้า

3.2 ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสัมภาษณ์

3.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่กำหนดไว้ ตามวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ในวันที่ 20 กรกฎาคม 2566 ณ ห้องประชุมกมุทนพมาศ อาคารวิทยบริการ ชั้น 2 วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยการจัดสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการประชุมสนทนากลุ่ม ดำเนินการดังนี้

4.1 ประชุมเตรียมความพร้อม เอกสาร วัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นองค์ประกอบของการสนทนากลุ่มให้พร้อม ได้แก่ ผู้ดำเนินการสนทนา ผู้จัดบันทึกการสนทนากลุ่ม เครื่องบันทึกภาพและเสียง เป็นต้น

4.2 ชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มได้รับทราบวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ประโยชน์ที่ทุกฝ่ายได้รับจากการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งแจ้งแนวทางในการสนทนากลุ่ม

4.3 ดำเนินการสนทนากลุ่มตามแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม ตามวัน เวลา และสถานที่ในการสนทนากลุ่มตามที่ได้กำหนดไว้

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลได้จากวัน เวลา สถานที่ และบุคคล กรณีที่ข้อมูลมีความขัดแย้งกันก็จะกลับไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง โดยเปลี่ยนวัน เวลา สถานที่และบุคคลต่างกัน เพื่อยืนยันว่าได้ข้อมูลเหมือนเดิมหรือไม่ และตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยวิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และสอบถาม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นหมวดหมู่เพื่อมุ่งตอบประเด็นคำถาม

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

จากผลการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย 2) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยมีผลการศึกษาซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

จากการลงพื้นที่ภาคสนามได้รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ได้จำนวนผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น 50 คน รวมภูมิปัญญาท้องถิ่น 50 ภูมิปัญญาที่ให้ข้อมูลและสามารถนำข้อมูลมาเผยแพร่ได้ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร ตำรา และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอมีขั้นตอนดังนี้

1. ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ในภาพรวมจำนวน 50 คน
2. ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย จำแนกตามสาขา/ตำบล
3. ข้อมูลกระบวนการเรียนรู้และสังสมประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

รายละเอียดของข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยในภาพรวม จำนวน 50 คน
ผลการศึกษาข้อมูลผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ในภาพรวมทั้ง 50 คน รวมภูมิปัญญา 50 ภูมิปัญญา จาก 10 ตำบล (ตำบลธานี ตำบลบ้านกล้วย ตำบลบ้านหลุม ตำบลบ้านสวน ตำบลเมืองเก่า ตำบลตาลเตี้ย ตำบลปากแคว ตำบลปากพระ ตำบลวังทองแดง และตำบลยางซ้าย) นำเสนอในรูปของตารางสรุปจำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่นมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
(N = 50)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	24	48.00
หญิง	26	52.00
2. อายุ		
ต่ำกว่า 50 ปี	5	10.00
50 – 60 ปี	17	34.00
61 – 70 ปี	13	26.00
71 ปีขึ้นไป	15	30.00
ไม่ระบุ	-	-
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	28	56.00
มัธยมศึกษา	9	18.00
สูงกว่ามัธยมศึกษา	8	16.00
ไม่ระบุ	5	10.00
4. สถานภาพ		
สมรส	42	84.00
โสด	1	2.00
หม้าย/อย่าร้าง	7	14.00
ไม่ระบุ	-	-
5. ตำบลที่อยู่อาศัย		
ตำบลธานี	1	2.00
ตำบลบ้านกล้วย	5	10.00
ตำบลบ้านหลุม	4	8.00
ตำบลบ้านสวน	1	2.00
ตำบลเมืองเก่า	35	70.00
ตำบลตาลเตี้ย	1	2.00
ตำบลปากแคว	1	2.00
ตำบลปากพระ	-	-
ตำบลวังทองแดง	1	2.00
ตำบลยางซ้าย	1	2.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 26 คน คิดเป็น ร้อยละ 52.00 เป็นเพศชาย 24 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 มีอายุ 50-60 ปีมากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมา มีอายุ 70 ปีขึ้นไปจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนเท่ากับ 28 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 รองลงมา คือระดับมัธยมศึกษา 9 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 มีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 84.00 รองลงมาคือหม้าย/อยู่ร้าง มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 อาศัยอยู่ในตำบลเมืองเก่ามากที่สุด จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาคือ ตำบลบ้านกล้วย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00

2. รายชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย นำเสนอในรูปตารางสรุป จำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ลำดับที่	ผู้ทรงภูมิปัญญา	ภูมิปัญญา	ตำบล
1	นางทองเจือ สืบชมพู่	การเขียน-อ่าน ลายสือไทย	ธานี
2	นายประสิทธิ์ วุ่นฟัก	การนวดแผนไทย	เมืองเก่า
3	นายอดุลย์ สิงเหม	การทำปิ้งมัลละ	บ้านกล้วย
4	นายดำรง ศรีม่วง	ดนตรีพื้นเมืองมัลละ	บ้านหลุม
5	นางธารารัตน์ ปรีดาภิรมย์	การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า	เมืองเก่า
6	นางธัญญา อิมเอี่ยม	ขนมแดกงา	เมืองเก่า
7	นายฉลอง ศรีม่วง	ผักอินทรีอ็อกไกไทยแลนด์	บ้านหลุม
8	นายเรือนทอง ช่วยตระกูล	การทำนาข้าวอินทรี	บ้านกล้วย
9	นางทัศนีย์ โหมดบุตร	การทำดอกไม้จันทน์	บ้านสวน
10	นางสุเทพ พรหมเพชร	เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก	เมืองเก่า
11	นายลำพิน ม้วนอ่ำ	เครื่องปั้นดินเผา	เมืองเก่า
12	นางสาส์ จิระประยูต	ข้าวตอกพระร่วง	เมืองเก่า
13	นายณรงค์ชัย โตอินทร์	การพิมพ์พระเครื่อง	เมืองเก่า
14	นายเหล็ง จันทรฉาย	ข้าวตอกพระร่วง	เมืองเก่า
15	นายบุญมา สวียงาม	การปั้นพระ	เมืองเก่า
16	นางสุดสุดา เขียวบาง	การปั้นดินเผาลายสังคโลก	เมืองเก่า
17	นายศุภชัย กันทะคำ	การเลี่ยมกรอบพระ	เมืองเก่า
18	นางวาสนา นาคนวล	การทำไม้กวาดดอกหญ้า	เมืองเก่า
19	นายสวัสดิ์ แก้วศรี	การสานกระด้ง	เมืองเก่า
20	นายชำนาญ ชื่นเขียว	การสานส้มไก่	เมืองเก่า

(ต่อ)

ลำดับที่	ผู้ทรงภูมิปัญญา	ภูมิปัญญา	ตำบล
21	นายอเนก จิวพรม	การแกะสลักปลา	เมืองเก่า
22	นายปิ่น เฉลิมวงศ์	การสานส้มจั่ว	เมืองเก่า
23	นางสมนึก ศิริโกคา	หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/ จักสานบ้านศรีสุข	บ้านกล้วย
24	นางแถว เพชรพูน	การสานปลาตะเพียน	เมืองเก่า
25	นางมาลัย ศรีทรัพย์	การทำหลังคาหญ้าแฝก	เมืองเก่า
26	นางเฉลียว จอกถึง	การประดิษฐ์กระทงใบลาน	เมืองเก่า
27	นางสำนวน นุ่มพรม	การทำกระทงใบลาน สุขุทัย	เมืองเก่า
28	นายวิน กลิ่นหอม	การเลี้ยงวัว	ตาลเตี้ย
29	นายช่วย ภู่อิน	การเลี้ยงวัวชน	เมืองเก่า
30	นางประไพ อินดี	การทำขนมวง	บ้านหลุม
31	นางกนิรี ศรีอินทงาม	การสานกระทงใบลาน	เมืองเก่า
32	นายประธาน สว่างวงศ์	การทำปุ๋ยหมัก	เมืองเก่า
33	นางสังเวย ชื่นสุวรรณ	การถักเสื่อ	เมืองเก่า
34	นายอารี ไกรบุตร	ดนตรีพื้นเมืองมั่งคละ	บ้านหลุม
35	นายวิจิตร พุฒนาค	การทำขวัญนาคนาแบบสุขุทัย	ยางซ้าย
36	นายมนตรี พุ่มพรม	หมอทำขวัญนาคนา	เมืองเก่า
37	นายสุขสันต์ วุ่นพัก	หมอดนวดจับเส้นแผนโบราณ	เมืองเก่า
38	นางสุทาวดี อินทะระ	การทำกระทงใบตอง	เมืองเก่า
39	นางฉลวย เมืองแป้น	การนวดแผนไทย	บ้านกล้วย
40	นายพุ่ม คักดีภูเขียว	การพ่นงูสวัด	เมืองเก่า
41	นางแฉล้ม บุญมี	การทำยาสมุนไพร	บ้านกล้วย
42	นางบุญช่วย ตันปิ่น	การทำกระทงใบตอง	เมืองเก่า
43	นางมาลัย ถึงสาย	การทำลูกประคบสมุนไพร	เมืองเก่า
44	นางสำออง หาญนิ่ว	การสานปลาตะเพียน	เมืองเก่า
45	นายเล็ก บ้านกล้วย	การสานส้มไก่	เมืองเก่า
46	นายเปลว สุริยง	การแกะสลักนกคุ้ม	เมืองเก่า
47	นางกุหลาบ สมัยคืบ	การทำกระทงใบลาน	เมืองเก่า
48	นางสาหร่าย กุลอินทร์	การสานปลาตะเพียน	เมืองเก่า
49	นางปราณี อินน้อย	การสานไม้กวาดดอกหญ้า	วังทองแดง
50	นางทุเรียน พรหมมี	การเขียนลายสือไทย	ปากแคว

3. ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จำแนกตามสาขา/ตำบล
จำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัยที่ได้ทำการศึกษาจำแนกตามสาขา/ตำบล สามารถสรุปได้ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกตามสาขา/ตำบล

ชื่อตำบล	สาขา					
	เกษตรกรรม	อาหารและโภชนาการ	ศิลปหัตถกรรม	การแพทย์แผนไทย	ภาษาและวรรณกรรม	ศาสนาประเพณีพิธีกรรม
ตำบลธานี	-	-	-	-	1	-
ตำบลบ้านกล้วย	1	-	2	2	-	-
ตำบลบ้านหลุม	1	1	2	-	-	-
ตำบลบ้านสวน	-	-	1	-	-	-
ตำบลเมืองเก่า	2	1	27	3	-	2
ตำบลตาลเตี้ย	1	-	-	-	-	-
ตำบลปากแคว	-	-	-	-	1	-
ตำบลปากพระ	-	-	-	-	-	-
ตำบลวังทองแดง	-	-	1	-	-	-
ตำบลยางซ้าย	-	-	-	-	-	1
รวม	5	2	33	5	2	3
ร้อยละ	10.00	4.00	66.00	10.00	4.00	6.00

จากตารางที่ 3 พบว่า สาขาที่มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุดสามอันดับแรก คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปหัตถกรรม จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 66.00 รองลงมาสาขาเกษตรกรรม และการแพทย์แผนไทย มีจำนวนเท่ากันคือ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ส่วนด้านที่มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยที่สุด คือ ด้านอาหารและโภชนาการ และภาษาและวรรณคดี มีจำนวนเท่ากันคือ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00

4. ข้อมูลกระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ และข้อมูลอื่นๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จำนวน 50 คน ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาและนำมาสังเคราะห์และนำเสนอ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 กระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์

ผู้ทรงภูมิปัญญาแต่ละคนในท้องถิ่นจะมีกระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ในลักษณะที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาได้มานั้น สรุปได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ข้อมูลกระบวนการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
กระบวนการเรียนรู้		
1. จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก	7	14.00
2. จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า	14	28.00
3. จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด	4	8.00
4. จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ	3	6.00
5. ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา	22	44.00
การสั่งสมประสบการณ์		
1. ประสบการณ์ต่ำกว่า 10 ปี	13	26.00
2. ประสบการณ์ 11 – 20 ปี	14	28.00
3. ประสบการณ์ 21 – 30 ปี	6	12.00
4. ประสบการณ์ 31 ปีขึ้นไป	17	34.00

จากตารางที่ 4 พบว่า ผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 44.00 รองลงมาคือ ได้รับจากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 สำหรับการสั่งสมประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า มีประสบการณ์ 31 ปีขึ้นไป มากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาคือ มีประสบการณ์ 10-20 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมีข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ สรุปได้ดังนี้

1. จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก ด้วยการลงมือกระทำจริง ในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง ได้จากการฝึกฝน ดัดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง จากประสบการณ์ของการลองผิดลองถูกต้องสั่งสมความรู้ ความเข้าใจของตนไว้ เมื่อได้เรียนรู้ว่าคิดอย่างไร ทำอย่างไร ก็จะจดจำความคิดและวิธีปฏิบัตินั้นไว้ หากล้มเหลวก็จะจดจำเป็นข้อห้ามและนำมาแก้ไขจนเป็นที่พึงพอใจและมีคุณภาพ เช่น การเขียน-อ่านลายสือไทย การทำปมมงคล การทำ

ขนมแดกงา การประดิษฐ์กระทงใบลาน การเลี้ยงวัว การทำปุ๋ยหมัก การแกะสลักนกคุ้ม ทำบ่อย่อย และค่อยพัฒนาฝีมือไปเรื่อย อาศัยใจรักและเป็นคนช่างสังเกต นานวันก็ทำได้ดีขึ้นด้วยการสั่งสมประสบการณ์ดังกล่าว แล้วส่งต่อไปยังลูกหลาน

2. จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า เป็นการถ่ายทอดโดยบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้ชำนาญให้แก่บุคคลอื่น ลูกศิษย์ หรือผู้สนใจสมัครเป็น “ศิษย์” ทำให้เกิดความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี มีการพัฒนาและปรับปรุงให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ปรับแต่งตามยุคสมัย เช่น การนวดแผนไทย ดนตรีพื้นเมืองมโนครุฑ การปั้นพระ การถักเสื่อ การทำกระทงใบตอง การทำลูกประคบสมุนไพร การสานปลาตะเพียนจากใบลาน การสานลุ่มไก่ การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า มีการปรับจากเดิมเขียนลวดลายบนเครื่องปั้นดินเผา มีการหารูปแบบใหม่ๆ รวมทั้งการใช้วัสดุที่มีอยู่ในยุคสมัย ปรับแต่งให้สวยงาม ทำให้สามารถนำมาต่อยอดเป็นอาชีพได้

3. จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดฝึกอบรมต่างๆ ศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นที่ฝึกอบรม ที่ประชุมสัมมนา และที่นัดหมายสำหรับจัดกิจกรรม การรวมกลุ่มกันเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรม เช่น มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก กลุ่มขยายสาครหนองตาโชติ โดยทำการฝึกฝนและปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและมีการพัฒนาต่อยอดของผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เช่น การปลูกผักอินทรีย์ การทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นต้น และได้นำความรู้ไปใช้ประกอบวิชาชีพเป็นอาชีพเสริม และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจต่อไป

4. จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตหนึ่งที่มีมาแต่เดิม วิธี “ครูพักลักจำ” เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำตามแบบอย่างที่เราสังเกตอยู่เงียบๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเองเมื่อสามารถทำได้จริง เช่น การทำดอกไม้จันทน์ ข้าวตอกพระร่วง การเลี่ยมกรอบพระ เป็นวิธีการของคนในการเรียนรู้จากผู้อื่น ในชีวิตจริงของทุกคนจะมีพฤติกรรมครูพักลักจำอยู่ไม่มากนักน้อย เป็นการหาความรู้ทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ

5. ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา เป็นการถ่ายทอดแก่กันและกันเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไว้ ความรู้หลายอย่างไม่มีการเผยแพร่ให้ผู้อื่น เพราะถือเป็น “มรดก” ของวงศ์ตระกูล เช่น การทำนาข้าวอินทรีย์ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระเครื่อง การปั้นดินเผาลายสังคโลก การทำไม้กวาดดอกหญ้า การสานกระดัง การสานลุ่มไก่ การแกะสลักปลา การจักสานไม้ไผ่ การสานปลาตะเพียน การทำหลังคาหญ้าแฝก การทำขนมวง การทำขวัญนาค การพ่นงูสวัด การทำยาหมอย ซึ่งผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นได้มีการปรับปรุงคุณภาพด้านต่างๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดมากขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะมีเคล็ดลับเก็บไว้ถ่ายทอดให้ผู้ที่ต้องการให้เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาเท่านั้น สำหรับการถ่ายทอดมีหลายประการและไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจน เป็นการเรียนรู้ที่ได้รับการซึมซับจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

มีผู้ทรงภูมิปัญญาหลายคนที่ได้รับรางวัลต่างๆ ได้แก่ รางวัลเชิดชูเกียรติเพชรสยาม จากมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม สาขาวรรณกรรมลายสือไทย ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ จากกระทรวงวัฒนธรรม ปี พ.ศ.2534 จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โล่ประกาศเกียรติคุณจากสมาคมหอสมุดแห่งประเทศไทย จากพลเอกเปรม

ดิณสุลานนท์ เข้มกาชาด ชั้น 3-2 จากพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายา
 เข้มสัมมนาคุณจากพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายา เกียรติบัตรเป็นผู้มีผลงาน
 ดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย สาขาภูมิปัญญาชาวบ้าน ปี พ.ศ.2544 เกียรติบัตร อสม.
 ดีเด่น ระดับอำเภอ สาขากาพย์แผนไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น ปี พ.ศ.2548 เกียรติบัตร อสม.
 ดีเด่น ระดับจังหวัด สาขากาพย์แผนไทย ปี พ.ศ.2548 เกียรติบัตร อสม.ดีเด่น ระดับเขต สาขา
 กาพย์แผนไทย ปี พ.ศ.2548 เกียรติบัตรภูมิปัญญาดีเด่นระดับกลุ่ม "ห้าขุนศึก" ปี พ.ศ.2550
 โล่เกียรตินิพนธ์วิชาการวิชาชีพดีเด่น ระดับประเทศ ประจำปี พ.ศ.2552 กิจกรรมการท่องเที่ยว
 เชิงสร้างสรรค์ จากหน่วยงานองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
 การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มกษ. รางวัลชานาดีเด่น ปี พ.ศ.2558 กระทรวงเกษตรและ
 สหกรณ์ การยกย่องให้เป็นครอบครัวชาวนาตัวอย่าง ปี พ.ศ.2562 มุลนิธิข้าวไทย ในพระบรม
 ราชมณเฑียร รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 การประกวดพันธุ์ข้าว ของกรมการข้าว กระทรวงเกษตร
 และสหกรณ์ รางวัลชนะเลิศอันดับ 1 โครงการประเมินหมู่บ้านสัมมาชีพชุมชนดีเด่น อำเภอเมือง
 จังหวัดสุโขทัย การคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับ 5 ดาว ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล
 หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ได้รับอนุญาตให้แสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนกับเครื่องประดับ
 ดินสอ มาตรฐานเลขที่ มผช920/2557 จากหน่วยงานสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัย การพิมพ์
 พระเครื่อง ได้รับรางวัล OTOP 3 ดาว CrewTive.tourism จากหน่วยงานอุตสาหกรรมจังหวัด
 สุโขทัย องค์การพัฒนากาพย์แผนไทย ข้าวตอกพระร่วงได้รับคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับ 4 ดาว
 ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกายตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ.
 2565 (OTOP Product Champion) แชมป์วัวชนภาคเหนือ เสื้อสามารถ จากสนามม้าสีทอง
 การประกวดดนตรีพื้นบ้านระดับประเทศ ได้รับโล่พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
 สยามบรมราชกุมารี เกียรติบัตรผู้มีผลงานด้านการสอนภาษาไทยดีเด่นระดับจังหวัด จากหน่วยงาน
 มูลนิธิสมาน คุณหญิงเบญจา แสงมะลิ รางวัลสื่อดีเด่นประเภทเทคนิควิธีการจากหน่วยงานเขต
 การศึกษา 7 จังหวัดพิษณุโลก เข้มเชิดชูเกียรติเนื่องในวโรกาสมรดกไทยจากสมเด็จพระเทพ
 รัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เกียรติบัตรเชิดชูเกียรติผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นดีเด่น จากหน่วยงาน
 กระทรวงวัฒนธรรม เกียรติบัตรเชิดชูเกียรติเป็นผู้สนับสนุนงานด้านวัฒนธรรม จากหน่วยงาน
 กระทรวงวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท่านอื่นๆ อีกหลายท่านที่ได้รับการยกย่องจากหน่วยงานต่างๆ
 อีกหลายหน่วยงาน

การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยทั่วไปผู้ทรงภูมิปัญญาจะมีการถ่ายทอดความรู้หลากหลายวิธี ดังนี้

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา ให้กับลูกหลาน พี่ น้อง คนใน
 ครอบครัว เป็นการถ่ายทอดตัวต่อตัวให้แกกันและกันเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไว้ เช่น การทำนาข้าว
 อินทรีย์ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระเครื่อง การปั้นดินเผาสายสังคโลก การทำไม้กวาด
 ดอกหญ้า การสานกระดัง การสานส้มไก่ การแกะสลักปลา การจักสานไม้ไผ่ การสานปลาตะเพียน
 การทำหลังคาหญ้าแฝก การทำขนมวง การทำขวัญนาค การพ่นงูสวัด การทำยาสมุนไพร เป็นต้น
 การถ่ายทอดเป็นการเรียนรู้ที่ได้รับการซึมซับจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางภูมิปัญญา

ไม่มีการถ่ายทอดให้กับบุคคลภายนอก เช่น การทำขนมแดกงา โดยจะถ่ายทอดให้กับลูกหลานใกล้ชิดเท่านั้น

2. การได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรสอนตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในสถานที่ราชการและเอกชน โดยจัดเป็นกลุ่มผู้ที่สนใจ เช่น การนวดแผนไทย การอ่าน-เขียนลายสือไทย การสานปลาตะเพียน การจักสานไม้ไผ่ การทำกระทงใบตอง การทำลูกประคบสมุนไพร การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า การสานส้มไผ่ โดยสถานศึกษาต่างๆ ศูนย์ฝึกอาชีพ สำนักงานหรือหน่วยงานต่างๆ ติดต่อกันมาเป็นการสร้างอาชีพและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย

ผลงานหรือผลิตภัณฑ์

งานของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและมีความเก่าแก่ สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ถ้าเป็นงานสาขาศิลปหัตถกรรม ส่วนใหญ่เป็นงานที่ทำด้วยมือหรืออุปกรณ์ง่ายๆ อาศัยทักษะและเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก โดยทั่วไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงความประณีตสวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เช่น การทำปมมงคล เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระ การประดิษฐ์กระทง การแกะสลัก การสานปลาตะเพียนจากใบลาน การสานส้มไผ่ การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า มีการพัฒนาเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์หรือผลงานให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันบ้าง ปรับปรุงวัตถุดิบ เช่น จากเขียนลายแคในผืนผ้า ก็มีการนำกระเปาะผ้า หมวก โคมไฟ มาเขียนลายสังคโลก **สาขาเกษตรกรรม** ส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงสัตว์ การทำนา เกษตรอินทรีย์ ที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” อันเป็นการแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ในแผ่นดินสมัยพ่อขุนรามคำแหง **สาขาการแพทย์แผนไทย** ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการนวดแผนไทย การทำลูกประคบ การนำสมุนไพรมาใช้ประกอบเป็นตัวผลิตภัณฑ์ สมุนไพรส่วนใหญ่ที่ใช้ก็เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น และนำมาเป็นส่วนประกอบของการทำ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเน้นการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เน้นทำเพื่อการค้าใหญ่โตมากนัก แต่ทำเพื่อเลี้ยงชีพและส่งต่อความรู้ให้กับคนรุ่นหลังสืบต่อไป

การผลิตผลงาน

การผลิตของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ จะไม่ซับซ้อนมากนัก เน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่าย วัสดุที่นำมาทำผลิตภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็น สาขาก่อสร้างกรรม สาขาศิลปหัตถกรรม สาขาการแพทย์แผนไทย สาขาภาษาและวรรณกรรม สาขาศาสนา ประเพณี พิธีกรรม สาขาอาหารและโภชนาการ อาหารส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่ทำมาตั้งแต่สมัยโบราณ สืบทอดต่อกันมาจนถึงในยุคปัจจุบัน เช่น การทำขนมแดกงา การทำขนมวง มีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน ปรับปรุงวัตถุดิบ มีการเพิ่มเติมส่วนผสมแต่งสีธรรมชาติ เช่น การใส่น้ำดอกอัญชันผสมลงไปในตัวแป้งเพื่อให้เกิดสีสัน และมีรสชาติดีขึ้น แต่ยังคงเอกลักษณ์ของอาหารประเภทนั้นๆ ไว้

สิ่งที่ภูมิปัญญาหลายท่านได้ให้ความเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างต้องใช้ความอดทนในการทำ เพราะงานส่วนใหญ่เป็นงานค่อนข้างละเอียด ประณีต ใช้เวลาและความตั้งใจในการทำด้วยความมุ่งมั่น ซึ่งคนส่วนใหญ่มาเรียนหรืออบรมได้รับความรู้ไปแล้ว ไม่สนใจหรือต่อยอดทำอย่างจริงจัง เช่น การนวดแผนไทย การจักสาน เครื่องปั้นดินเผา การอ่าน-เขียนลายสือไทย เป็นต้น ซึ่งงานเหล่านี้หน่วยงานราชการในท้องถิ่น เช่น สถาบันการศึกษาควรมีการนำไปจัดทำเป็นหลักสูตร

ของสถานศึกษา ร่วมในกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง รักและภาคภูมิใจในความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

สำหรับรายละเอียดภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น 50 คน รวมภูมิปัญญาท้องถิ่น 50 ภูมิปัญญา ได้มีการนำเสนอไว้ในภาคผนวกหน้า 83-343

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

การศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมเป็นหลัก โดยแต่ละกลุ่มจะกล่าวถึงวิธีการในการมีส่วนร่วม มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา จะมีข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยสถานศึกษามีการจัดทำทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดสุโขทัย สำหรับข้อมูลที่ได้จัดทำทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย ได้มาจากการสอบถามครู อาจารย์ คนในชุมชนท้องถิ่น คณะกรรมการประจำวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ผู้บริหารจะนำข้อมูลที่ได้จากทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดสุโขทัยที่มีมาใช้ในการวางแผนร่วมกับคณะกรรมการประจำวิทยาลัย ครู อาจารย์ ในการจัดการเรียนการสอนร่วมกันดำเนินการในทุกขั้นตอน รวมทั้งการติดตามและประเมินผลการเรียนการสอน

2.2 ครู อาจารย์ผู้สอน

ครู อาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนในสถานศึกษานั้นๆ ก็ถือว่าเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมดำเนินการทุกขั้นตอน ครู อาจารย์จะนำเสนอโครงการต่อสถานศึกษาว่าต้องการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษาในสาขาอะไร ด้านไหนบ้าง เมื่อได้รับการอนุมัติจากสถานศึกษา ก็จะเป็นผู้ทำหนังสือเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดวัน เวลา สถานที่และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการจัดการเรียนรู้ เข้าสังเกตการณ์สอน และประเมินผลที่นักเรียน นักศึกษาได้เข้าร่วมทุกครั้ง และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนในภาคเรียนต่อไป

2.3 ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา

ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา เป็นกลุ่มบุคคลที่มีจำนวนมากที่สุด ในเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนรู้ ผู้ปกครองมีวิธีการในการเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาโดยการเสนอความคิดเห็นและให้ข้อมูลว่าในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่น

อะไรบ้าง แจ่งที่อยู่ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยากให้ลูกหลานได้เรียนรู้ ในบางครั้งผู้ปกครองเอง ก็เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตอาสาที่จะเข้ามาช่วยสอนทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน เช่น การนวดแผนไทย การสานตะกร้าจากไม้ไผ่ การจักสาน เป็นต้น และผู้ปกครองบางท่านก็ร่วมสนับสนุนค่าใช้จ่าย รวมทั้งค่าวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้

2.4 ครู อาจารย์/ผู้ที่เกษียณอายุราชการ

ครู อาจารย์ที่เกษียณอายุราชการจากสถานศึกษา หรือจากหน่วยงานอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ซึ่งตัวท่านเหล่านี้ก็ถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญที่มีอยู่มาช่วยให้ความรู้กับผู้เรียน วิธีการในการเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา โดยการเข้ามาช่วยสอนในบางรายวิชาที่ขาดแคลนครู อาจารย์ เช่น การขับร้องเพลงไทย ด้านคีตศิลป์ ด้านดนตรีไทย เป็นต้น ส่วนใหญ่จะเข้ามาช่วยสอนเป็นการเพิ่มเติมความรู้ให้กับผู้เรียน มีทั้งการสอนในเวลาราชการและนอกเวลาราชการ บางครั้งก็เปิดบ้านสอนให้กับผู้ที่สนใจ สถานศึกษามีการเชิญภูมิปัญญาหลายท่านมาก เช่น ครูสมุทร อิงควระ ท่านมาช่วยสอนการบรรเลงดนตรีไทย ท่านมีความเชี่ยวชาญด้านเครื่องดนตรีไทย เช่น ระนาด ซอ ข้อง ตะโพน ฯลฯ มีการจัดตารางเรียนให้ท่านสอนบรรเลงเครื่องดนตรีไทย

2.5 กรรมการประจำวิทยาลัย

กรรมการประจำวิทยาลัย เป็นกลุ่มบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่เข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษา โดยมีอำนาจและหน้าที่ตามที่สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรมกำหนด กรรมการประจำวิทยาลัยจะเข้ามาร่วมประชุมกับสถานศึกษา ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับการวางแผนนโยบายและแผนงานของสถานศึกษา รวมถึงในเรื่องพิจารณาการกำหนดหลักสูตรและรายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่มีการเชิญวิทยากร/ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาบูรณาการร่วมกับรายวิชาต่างๆ ซึ่งกรรมการประจำวิทยาลัยส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ อาศัยอยู่ในเขตนี้ บางท่านก็เป็นครู อาจารย์ที่เกษียณอายุราชการแล้ว เป็นผู้ปกครองนักเรียน เป็นผู้บริหารหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ เป็นต้น สำหรับวิธีการในการมีส่วนร่วมของกรรมการประจำวิทยาลัย ส่วนใหญ่จะเป็นการเสนอแนวทาง การให้ความคิดเห็น ให้ข้อมูล และแสดงวิสัยทัศน์ในการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน กรรมการประจำวิทยาลัยบางท่านเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเองและอาสาเข้ามาช่วยงานสถานศึกษา รวมทั้งร่วมประเมินและติดตามผลการดำเนินงานด้วย

2.6 ศิษยานุศิษย์

ศิษยานุศิษย์ส่วนใหญ่มาทำหน้าที่ในการแนะนำ ให้ความรู้ การนิเทศ แก่สถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน สำหรับการมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น วิธีการในการมีส่วนร่วมคือ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการสอนและร่วมให้ข้อมูลว่าสถานศึกษาในกลุ่มที่นิเทศนั้นมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรบ้าง เพราะจากประสบการณ์การนิเทศในหลายสถานศึกษาทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาว่าดำเนินการอะไรบ้าง ถ้าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นก็จะมีข้อมูล ซึ่งในบางสถานศึกษาก็มีทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้จัดทำไว้ตามคำแนะนำของศิษยานุศิษย์ สถานศึกษาไหน

สนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาสาขาใด ด้านใด ก็สามารถทำการประสานงานเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่สถานศึกษาที่สนใจต่อไป

2.7 คนในพื้นที่

คนในพื้นที่ ได้แก่ ประชาชนทั่วไป นักเรียน นักศึกษา ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองสุโขทัย ก็จะรู้จักกันดีว่าใครเป็นภูมิปัญญา มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในเรื่องใด สามารถนำมาถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา ภูมิปัญญาสาขาไหนที่เป็นประโยชน์และควรอนุรักษ์ไว้ วิธีการในการมีส่วนร่วมคือ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามีสาขาใด ด้านใดบ้าง ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้

2.8 ผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน นายก/สมาชิกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ประธานกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งผู้นำชุมชนเหล่านี้มีข้อมูลของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่อาศัยอยู่ ซึ่งผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่อยู่แล้ว และอยู่มาเนิ่นนานรู้จักว่ามีภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ว่ามีใครบ้าง มีความเชี่ยวชาญในเรื่องใด และในชุมชนเองก็มีการจัดอบรมให้ความรู้กับคนในพื้นที่อยู่เสมอๆ มีการสอบถามกันในชุมชนว่าสนใจและอยากเรียนรู้เรื่องอะไรเพิ่มเติม โดยจะมีการรวมกลุ่มกันและเชิญวิทยากรทั้งในเขตและนอกเขตพื้นที่มาให้ความรู้ สำหรับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ คือ ผู้นำชุมชนจะร่วมให้ข้อมูลว่าในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใดบ้าง และร่วมในการจัดหาและเชิญไปเป็นวิทยากร ซึ่งผู้นำชุมชนเองบางท่านก็เป็นคณะกรรมการประจำวิทยาลัยที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน

2.9 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นคนในพื้นที่และเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เป็นบุคคลที่อยู่มาเนิ่นนาน และมีความชำนาญเชี่ยวชาญในงานบางเรื่องที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งควรอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานต่อไป วิธีการมีส่วนร่วมคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นคนในพื้นที่ที่จะร่วมดำเนินการโดยได้รับเชิญมาเป็นวิทยากรสอนให้ความรู้กับผู้เรียน โดยสถานศึกษาเชิญมาถ่ายทอดความรู้ทั้งในเวลาราชการและนอกเวลาราชการ บางสถานศึกษาก็ให้สอนในตารางเรียน ซึ่งจัดเป็นชั่วโมงปกติ บางสถานศึกษาก็จัดสอนเสริม มีผู้ทรงภูมิปัญญาบางท่านถูกเชิญให้ไปสอน เช่น การอนุรักษ์พันธุ์สุสานลายสือไทย การฝึกเขียนอักษรลายสือไทย เป็นต้น

2.10 เจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานราชการ

เจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ นักวิชาการพัฒนาชุมชน พัฒนาการอำเภอ เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัด พนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล ข้าราชการที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องและอยู่ในเขตพื้นที่จะมีข้อมูลเกี่ยวกับคนในชุมชน บางหน่วยงานของรัฐมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศในเบื้องต้นอยู่แล้ว วิธีการในการมีส่วนร่วมคือ สามารถร่วมให้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและสถานศึกษาสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ และร่วมประสานเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับสถานศึกษาที่สนใจ

สรุปสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

1. ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ จากข้อมูลที่ได้สามารถสรุปได้ว่า ผู้ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจำแนกออกเป็น 10 กลุ่ม ได้แก่

- 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา
- 1.2 ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา
- 1.3 ครู อาจารย์ผู้สอน
- 1.4 ครู/ผู้ที่เกษียณอายุราชการ
- 1.5 คณะกรรมการประจำวิทยาลัย
- 1.6 ศึกษานิเทศก์
- 1.7 คนในพื้นที่
- 1.8 ผู้นำชุมชน
- 1.9 ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.10 เจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานราชการ

2. วิธีการที่เข้ามามีส่วนร่วม จากสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าวิธีการมีส่วนร่วมที่ปรากฏมีอยู่ 4 วิธี คือ (Arnstein,1969; Dusseldorp, 1981; ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540)

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและการวางแผน
- 2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
- 2.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
- 2.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้ข้อมูล และการวางแผนโดยให้ข้อมูลว่ามีภูมิปัญญาท้องถิ่นอะไรบ้าง และวางแผนเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษา ถ้าเป็นสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาก็จะมีการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษามีการวางแผนร่วมกับชุมชนนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับภาษาถิ่น คือ อักษรพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ลายสือไทย ดนตรีไทย โดยบางสถานศึกษาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา หรือสาระเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ สถานศึกษามีการสอบถามจากผู้ปกครอง ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และสถานศึกษาติดต่อประสานงานเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาโดยเชิญโดยตรงหรือเชิญผ่านคณะกรรมการประจำวิทยาลัย ที่ส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน ซึ่งให้คำแนะนำการณีสถานศึกษาต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นชุมชน ก็จะแนะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ มีการวางแผนดำเนินงานโดยจัดทำเป็นแผนการปฏิบัติงานของสถานศึกษา เมื่อสิ้นสุดก็จะมีผลการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการติดต่อประสานงานในการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ บางครั้งคนในชุมชนเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยก็จะให้ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีวิธีการอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1) รูปแบบการเชิญมาสอนในสถานศึกษาหรือ

ให้ไปเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ้าน 2) กลุ่มสาระที่เชิญมาสอนว่าตรงกับเนื้อหาในสาระนั้นๆ 3) เวลาเชิญมาสอนจะเป็นในเวลาเรียนหรือนอกเวลาเรียน และชุมชนยังมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและจัดหางบประมาณในการดำเนินการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน พร้อมเสนอข้อคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาครั้งต่อไป พร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้ มีอยู่ 2 รูปแบบ คือ

2.1.1 การเชิญเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ส่วนใหญ่เป็นการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานศึกษา เป็นคนในพื้นที่หรือเป็นผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา หรือเป็นครู อาจารย์ที่เกษียณอายุราชการที่เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านก็จะเชิญมาสอน เช่น สายศิลปะ ดนตรี การทำอาหาร เป็นต้น

2.1.2 การนำนักเรียน นักศึกษาไปศึกษาเรียนรู้กับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ้าน ในกรณีที่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นบางคนไม่สะดวกในการมาที่สถานศึกษา อาจจะเนื่องจากต้องขนย้ายอุปกรณ์ ไม่สะดวกในเรื่องของเวลา ไม่สะดวกในการเดินทางมาสถานศึกษา ก็จะมีการนำนักเรียน นักศึกษาไปศึกษาเรียนรู้กับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บ้านโดยตรง เช่น การปั้นขามสังคโลก การสานส้มไก่ การแกะสลัก เป็นต้น

2.2 สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ ส่วนใหญ่คือ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และนวัตกรรม เนื่องจากในหลักสูตรจะมาตรฐานและตัวชี้วัดที่ระบุให้ต้องศึกษาเรื่องของท้องถิ่น ชุมชน ซึ่งในแต่ละกลุ่มสาระจะมีการกำหนดไว้ สถานศึกษาจึงต้องมีการจัดให้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนให้สอดคล้องกับกลุ่มสาระที่ทำการเรียนการสอน เช่น กลุ่มสาระภาษาไทย (อักษรพ้อขุนรามคำแหงมหาราช ลายสือไทย) บางสถานศึกษาอาจมีหลักสูตรท้องถิ่น กิจกรรมเสริมหลักสูตร แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการบูรณาการกับรายวิชา

2.3 เวลาที่สถานศึกษาเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยสอนนั้นมีหลายวิธี คือ การเชิญมาในเวลาเรียนปกติ โดยบางสถานศึกษาเชิญมาภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยทำในภาพรวมของสถานศึกษา เช่น ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ชมรม โดยจัดให้นักเรียน นักศึกษาทุกระดับชั้นมาเรียนรู้พร้อมกันและทำการสาธิต หรือบางครั้งเชิญมาหลังจากเวลาเรียนปกติและวันเสาร์ อาทิตย์ (เรียนนอกเวลาราชการ) โดยมีการขออนุญาตใช้เวลาในการเรียน

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาในการจัดการเรียนรู้นั้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่มีส่วนในการรับผลประโยชน์ไม่มากนักน้อย เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งบางสถานศึกษาอาจขาดแคลนบุคลากรที่จะให้ความรู้ในบางเรื่อง เช่น ดนตรีไทย คีตศิลป์ การขับร้องเพลงไทย การเขียนอักษรพ้อขุนรามคำแหงมหาราช ลายสือไทย ซึ่งความรู้ในเรื่องเหล่านี้สามารถทำเป็นอาชีพได้ สามารถพัฒนาท้องถิ่นชุมชน ทั้งหมดนี้ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์

โดยตรงก็คือตัวผู้เรียน ส่วนกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในชุมชนก็จะเป็นผู้ร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมิน ปัญหาการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมา ในการจัดการเรียนรู้และความรู้ที่ผู้เรียนได้รับโดยทั่วไป ดังนี้

4.1 ปัญหาที่พบในการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอนในสถานศึกษาที่พบ มีรายละเอียด ดังนี้

1) การขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายตอบแทนผู้ทรง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่มีการเรียกร้อง มาด้วยใจ มีจิตอาสา อยากที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นหลังและเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้ไม่ให้สูญหาย แต่บางครั้งค่าใช้จ่ายเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ในการสาธิตให้ผู้เรียนได้ดูหรือฝึกปฏิบัติ เช่น ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร หรือด้านอื่นๆ ก็ต้องมีค่าวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสาธิต ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นบางท่านไม่เรียกร้องค่าตอบแทน แต่ก็ต้องเตรียมของที่ระลึกเพราะต้องเชิญ ท่านมาให้ความรู้อยู่บ่อยครั้ง รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดูแลต้อนรับอื่นๆ

2) การประสานงานกับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่น บางท่านต้องทำงานในเวลาที่สถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอน ไม่สะดวกก็ไม่สามารถมา ให้ความรู้ได้ หรือบางกรณีได้มีการนัดหมายไว้ล่วงหน้าแล้ว แต่ท่านมีงานเร่งด่วนเข้ามาก็ต้องไป ทำงานก่อนจึงทำให้เลื่อนนัดไม่สามารถมาให้ความรู้แก่ผู้เรียนได้

4.2 ปัญหาที่พบในกรณีพาผู้เรียนออกไปเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นนอกสถานศึกษา โดยทั่วไปปัญหาที่พบ มีรายละเอียดดังนี้

การพานักเรียน นักศึกษาจำนวนมากออกไปนอกสถานศึกษา เป็นสิ่งที่ทำได้ ค่อนข้างยากกว่าการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสอนในสถานศึกษา เพราะเนื่องจากผู้เรียน มีจำนวนมาก เมื่อต้องพาออกไปนอกสถานศึกษา การดูแล การควบคุม อาจไม่ทั่วถึงและพาไปได้ เฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น ค่อยๆ แบ่งกลุ่มกันไป

4.3 ปัญหาอื่นๆ เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

1) ความแตกต่างของหลักสูตรการเรียนการสอนของระดับการศึกษา ระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งแต่ละระดับการศึกษาจะมีจำนวน ชั่วโมงเรียนต่างกัน ทำให้การเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นชุมชนของแต่ละระดับการศึกษามีความ หลากหลายต่างกัน

2) นโยบายด้านการศึกษาไม่นิ่ง ทำให้บางครั้งมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอน สมัยก่อนมีการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยให้ความรู้กับผู้เรียนบ้าง แต่พอมีการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมการเรียนการสอน เช่น เน้น AEC หรือปัจจุบันนโยบายการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ก็ทำให้ กิจกรรมที่ต้องเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยการจัดการเรียนรู้ก็หายไป โดยไปนำเอารายวิชาตาม กลุ่มสาระมาสอนเพิ่มเติมแทน

3) บางกรณีการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมาหรือพาผู้เรียนไปศึกษาแหล่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นๆ อาจมีผู้ไม่เห็นด้วย เห็นว่าเป็นการเสียเวลาและการพาผู้เรียนออกไปนอก สถานศึกษาเป็นการเพิ่มความเสี่ยงมากเกินไป

4) การเปลี่ยนผู้บริหารบ่อยเกินไป ทำให้นโยบายหรือการดำเนินงานของสถานศึกษาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ขาดหายไปหรือไม่มีเลยในหลายสถานศึกษา ซึ่งในอดีตสถานศึกษาเหล่านี้มีการเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ผลการศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน ศึกษานิเทศก์ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ทำการตรวจสอบข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย และหาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีวิธีดำเนินการดังนี้

1.1 ควรมีหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศ ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งการจัดทำภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล พัฒนาอำเภอ และผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น ได้ทำการสำรวจข้อมูลในแต่ละตำบล รวม 10 ตำบล 96 หมู่บ้าน ในอำเภอเมืองสุโขทัยว่ามีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลงาน/ผลิตภัณฑ์ของแต่ละคน มีอะไรบ้าง มาประชุมเพื่อจัดทำแผนและโครงการร่วมกัน ซึ่งควรมีงบประมาณรองรับ มีการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะและมีการปรับปรุงฐานข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยอยู่เสมอ ในการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศสามารถจัดทำในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1.1.1 จัดทำเป็นทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลงาน/ผลิตภัณฑ์ของแต่ละคน

1.1.2 การจัดทำฐานข้อมูลของภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปของเว็บไซต์ เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการสืบค้น การอ้างอิง โดยมีการปรับปรุงฐานข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยตลอดเวลา

1.1.3 การจัดทำเป็นเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ วิดีทัศน์ และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

1.2 ในหน่วยงานหลัก ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดตั้งหน่วยงานย่อยในองค์กรสำหรับส่งเสริมหรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่ดำเนินการในลักษณะเดียวกัน ซึ่งทำเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงฐานข้อมูลสารสนเทศและใช้ร่วมกัน

1.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีงานนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอ

เมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย หรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทุกปีหรือทุกภาคเรียน มีการให้รางวัล เชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น และรณรงค์ให้สถานศึกษาทุกแห่งให้ความร่วมมือในการนำผู้เรียนเข้ามศึกษาหาความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และความภาคภูมิใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมอย่างจริงจัง โดยจัดทำข้อมูลและประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ เช่น จัดทำเป็นภาพยนตร์ สารคดี เป็นการเผยแพร่ข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจได้มาศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้คงอยู่ต่อไป

2. การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีวิธีดำเนินการดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจัง โดยให้มีระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา โดยให้หลักสูตรมีสภาพเท่ากับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลาง และนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยคณะครู อาจารย์ และผู้บริหารต้องร่วมกันทำหลักสูตรท้องถิ่นและดึงแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดแนวทางให้สอดคล้องและสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาของรายวิชาหรือจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม มีการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมให้ผู้เรียนรักชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา ควรสร้างโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในรายวิชาการศึกษาทั่วไป หรือสร้างเนื้อหาที่สอดแทรกเข้าไปในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาให้นักศึกษามีจิตสำนึกรักบ้านเกิด รักชุมชนท้องถิ่นที่อยู่อาศัย ตลอดจนสร้างโอกาสให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะถ้านักศึกษาสนใจสามารถศึกษาเรียนรู้ได้อย่างจริงจังและนำมาใช้ประกอบอาชีพได้ในอนาคตต่อไป

2.3 ผู้บริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและหน่วยงานที่จัดการทางด้านการศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.4 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกันจัดให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนเกี่ยวกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสถานศึกษาเป็นผู้ประสานงานการอบรมให้ความรู้กับคนในชุมชน และมีข้อมูลสารสนเทศขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาหาความรู้ทั้งหมดรวมอยู่ในสถานศึกษา

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา คณะกรรมการประจำวิทยาลัย ศึกษานิเทศก์ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 115 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. แนวคำถามสำหรับสนทนากลุ่ม
3. อุปกรณ์ภาคสนาม เช่น กล้องถ่ายรูป โทรศัพท์เคลื่อนที่ และเทปบันทึกเสียง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปผลการวิเคราะห์จำแนกเป็นหมวดหมู่เพื่อมุ่งตอบคำถามการวิจัย จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ในการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ในภาพรวมได้จำนวนผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งสิ้น 50 คน รวมภูมิปัญญาท้องถิ่น 50 ภูมิปัญญา จาก 10 ตำบล คือ ตำบลธานี ตำบลบ้านกล้วย ตำบลบ้านหลุม ตำบลบ้านสวน ตำบลเมืองเก่า ตำบลตาลเตี้ย ตำบลปากแคว ตำบลปากพระ ตำบลวังทองแดง และตำบลยางซ้าย จำแนกตามสาขาที่ทำการศึกษประกอบด้วย ภูมิปัญญาสาขาเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา การเลี้ยงวัว สาขาอาหารและโภชนาการ

ได้แก่ การทำขนมแดกงา การทำขนมวง สาขาศิลปหัตถกรรม ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก ดนตรีพื้นเมืองมั่งคละ สาขาการแพทย์แผนไทย ได้แก่ การนวดแผนไทย การทำลูกประคบสมุนไพร การทำยาหม้อ สาขาภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ การอ่าน-เขียนลายสือไทย สาขาศาสนา ประเพณีพิธีกรรม ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลงานหรือผลิตภัณฑ์ กระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา ลักษณะของผลงานหรือผลิตภัณฑ์ และอื่นๆ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย สรุปได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 52.00 มีอายุ 50-60 ปี มากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนเท่ากับ 28 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 มีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 84.00 อาศัยอยู่ในตำบลเมืองเก่ามากที่สุด จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00

สาขาที่มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นมากที่สุดสามอันดับแรก คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาศิลปหัตถกรรม จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 66.00 รองลงมาสาขาเกษตรกรรมและความเป็นอยู่และการแพทย์แผนไทย มีจำนวนเท่ากันคือ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ส่วนด้านที่มีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นน้อยที่สุด คือ ด้านอาหารและโภชนาการ และภาษาและวรรณคดี มีจำนวนเท่ากันคือ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00

กระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมประสบการณ์

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละท่านจะมีกระบวนการเรียนรู้และการส่งเสริมประสบการณ์ในลักษณะที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มา สรุปได้ดังนี้

1. จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก ด้วยการลงมือกระทำจริง ในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง ได้จากการฝึกฝน ดัดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง จากประสบการณ์ของการลองผิดลองถูกต้องสั่งสมความรู้ ความเข้าใจของตนไว้ เมื่อได้เรียนรู้ว่าคิดอย่างไร ทำอย่างไร ก็จะจดจำความคิดและวิธีปฏิบัตินั้นไว้ หากล้มเหลวก็จะจดจำเป็นข้อห้ามและนำมาแก้ไขจนเป็นที่พึงพอใจและมีคุณภาพ เช่น การเขียน-อ่านลายสือไทย การทำปี่มั่งคละ การทำขนมแดกงา การประดิษฐ์กระทงใบลาน การเลี้ยงวัว การทำปุ๋ยหมัก การแกะสลักนกคุ้ม ทำบ่อย่อย และค่อยพัฒนาฝีมือไปเรื่อย อาศัยใจรักและเป็นคนช่างสังเกต นานวันก็ทำได้ดีขึ้นด้วยการสั่งสมประสบการณ์ดังกล่าว แล้วส่งต่อไปยังลูกหลาน

2. จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า เป็นการถ่ายทอดโดยบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้ชำนาญให้แก่บุคคลอื่น ลูกศิษย์ หรือผู้สนใจสมัครเป็น “ศิษย์” ทำให้เกิดความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี มีการพัฒนาและปรับปรุงให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ปรับแต่งตามยุคสมัย เช่น การนวดแผนไทย ดนตรีพื้นเมืองมั่งคละ การปั้นพระ การถักเสื่อ การทำกระทงใบตอง การทำลูกประคบสมุนไพร การสานปลาตะเพียนจากใบลาน การสานส้อมไก่อ การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า มีการปรับจากเดิมเขียนลวดลายบนเครื่องปั้นดินเผา มีการหารูปแบบใหม่ๆ รวมทั้งการใช้วัสดุที่มีอยู่ในยุคสมัย ปรับแต่งให้สวยงาม ทำให้สามารถนำมาต่อยอดเป็นอาชีพได้

3. จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดฝึกอบรมต่างๆ ศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นที่ฝึกอบรม ที่ประชุมสัมมนา และที่นัดหมายสำหรับจัดกิจกรรมการรวมกลุ่มกันเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรม เช่น มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก กลุ่มขยายสาครหนองตาโชติ โดยทำการฝึกฝนและปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและมีการพัฒนาต่อยอดของผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เช่น การปลูกผักอินทรีย์ การทำไม้กวาดดอกหญ้า เป็นต้น และได้นำความรู้ไปใช้ประกอบวิชาชีพเป็นอาชีพเสริม และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจต่อไป

4. จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตหนึ่งที่มีมาแต่เดิม วิธี “ครูพักลักจำ” เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำ ดูตามแบบอย่างที่เราสังเกตอยู่เงียบๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเองเมื่อสามารถทำได้จริง เช่น การทำดอกไม้จันทน์ ข้าวตอกพระร่วง การเลี่ยมกรอบพระ เป็นวิธีการของคนในการเรียนรู้จากผู้อื่น ในชีวิตจริงของทุกคนจะมีพฤติกรรมครูพักลักจำอยู่ไม่มากนักน้อย เป็นการหาความรู้ทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ

5. ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา เป็นการถ่ายทอดแก่กันและกันเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไว้ ความรู้หลายอย่างไม่มีการเผยแพร่ให้ผู้อื่น เพราะถือเป็น “มรดก” ของวงศ์ตระกูล เช่น การทำนาข้าวอินทรีย์ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระเครื่อง การปั้นดินเผาลายสังคโลก การทำไม้กวาดดอกหญ้า การสานกระด้ง การสานส้อมไก่ การแกะสลักปลา การจักสานไม้ไผ่ การสานปลาตะเพียน การทำหลังคาหญ้าแฝก การทำขนมวง การทำขวัญนาค การพ่นงูสวัด การทำยาสมุนไพร ซึ่งผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นได้มีการปรับคุณภาพด้านต่างๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดมากขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะมีเคล็ดลับเก็บไว้ถ่ายทอดให้ผู้ที่ต้องการให้เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาเท่านั้น สำหรับการถ่ายทอดมีหลายประการและไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจนเป็นการเรียนรู้ที่ได้รับการซึมซับจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 44.00 รองลงมาคือ การเรียนรู้โดยการได้รับการถ่ายทอดจากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00 สำหรับการสั่งสมประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า มีประสบการณ์ 31 ปีขึ้นไป มากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 รองลงมาคือ มีประสบการณ์ 10-20 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28.00

ผลงานหรือผลิตภัณฑ์

งานของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและมีความเก่าแก่ สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ถ้าเป็นงาน **สาขาศิลปหัตถกรรม** ส่วนใหญ่เป็นงานที่ทำด้วยมือหรืออุปกรณ์ง่ายๆ อาศัยทักษะและเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก โดยทั่วไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงความประณีตสวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เช่น การทำปิ่นมั่งคละ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระ การประดิษฐ์กระทง การแกะสลัก การสานปลาตะเพียนจากใบลาน การสานส้อมไก่ การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า มีการพัฒนาเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์หรือผลงานให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันบ้าง ปรับปรุงวัตถุดิบ เช่น จากเขียนลายแคในผืนผ้า ก็มีการนำกระเป๋ผ้า หมวก โคมไฟ มาเขียนลายสังคโลก **สาขาเกษตรกรรม** ส่วนใหญ่จะเป็นการ

เลี้ยงสัตว์ การทำนา เกษตรอินทรีย์ ที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” อันเป็นการแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ในแผ่นดินสมัยพ่อขุนรามคำแหง **สาขาการแพทย์แผนไทย** ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการนวดแผนไทย การทำลูกประคบ การนำสมุนไพรมาใช้ประกอบเป็นตัวผลิตภัณฑ์ สมุนไพรส่วนใหญ่ที่ใช้ก็เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น และนำมาเป็นส่วนประกอบของการทำ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเน้นการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เน้นทำเพื่อการค้าใหญ่โตมากนัก แต่ทำเพื่อเลี้ยงชีพและส่งต่อความรู้ให้กับคนรุ่นหลังสืบต่อไป

การผลิตผลงาน

การผลิตของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ จะไม่ซับซ้อนมากนัก เน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่าย วัสดุที่นำมาทำผลิตภัณฑ์ไม่ว่าจะเป็น สาขาเกษตรกรรม สาขาศิลปหัตถกรรม สาขาการแพทย์แผนไทย สาขาภาษาและวรรณกรรม สาขาศาสนา ประเพณี พิธีกรรม สาขาอาหารและโภชนาการ อาหารส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่ทำมาตั้งแต่สมัยโบราณ สืบทอดต่อกันมาจนถึงในยุคปัจจุบัน เช่น การทำขนมแดงกา การทำขนมวง มีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน ปรับปรุงวัตถุดิบ มีการเพิ่มเติมส่วนผสมแต่งสีธรรมชาติ เช่น การใส่น้ำดอกอัญชันผสมลงไปในตัวแป้งเพื่อให้เกิดสีสัน และมีรสชาติดีขึ้น แต่ยังคงเอกลักษณ์ของอาหารประเภทนั้นๆ ไว้

การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยทั่วไปผู้ทรงภูมิปัญญาจะมีการถ่ายทอดความรู้หลากหลายวิธี คือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา ให้กับลูกหลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว เป็นการถ่ายทอดตัวต่อตัวให้แก่นักและกันเพื่อสืบทอดภูมิปัญญาไว้ การถ่ายทอดเป็นการเรียนรู้ที่ได้รับการซึมซับจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งบางภูมิปัญญาไม่มีการถ่ายทอดให้กับบุคคลภายนอก และการได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรสอนตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในสถานที่ราชการและเอกชน โดยจัดเป็นกลุ่มผู้ที่สนใจเป็นการสร้างอาชีพและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนต่อไป

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

การศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัยโดยใช้กลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมเป็นหลัก โดยแต่ละกลุ่มจะกล่าวถึงวิธีการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า ผู้ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจำแนกออกเป็น 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ครู อาจารย์ผู้สอน 3) ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา 4) ครู/ผู้ที่เกษียณอายุราชการ 5) คณะกรรมการประจำวิทยาลัย 6) ศึกษานิเทศก์ 7) คนในพื้นที่ 8) ผู้นำชุมชน 9) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 10) เจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานราชการ

2. วิธีการที่เข้ามามีส่วนร่วมจากสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าวิธีการมีส่วนร่วมมี 4 วิธี ดังนี้

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและการวางแผน
- 2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ
- 2.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
- 2.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

แนวทางในการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา
อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

3.1 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

3.1.1 ควรมีหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศ ผู้ทรง
ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งการจัดทำภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นใช้กระบวนการมีส่วนร่วม โดยเชิญ
ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล พัฒนาอำเภอ และผู้เกี่ยวข้อง
เป็นต้น ได้ทำการสำรวจข้อมูลในแต่ละตำบล รวม 10 ตำบล 96 หมู่บ้าน ในอำเภอเมืองสุโขทัย
ว่ามีผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นและผลงาน/ผลิตภัณฑ์ของแต่ละคน มีอะไรบ้าง มาประชุมเพื่อจัดทำ
แผนและโครงการร่วมกัน ซึ่งควรมีงบประมาณรองรับ มีการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน
เป็นระยะและมีการปรับปรุงข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยอยู่เสมอ

3.1.2 ในหน่วยงานหลัก ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดตั้งหน่วยงานย่อย
ในองค์กรสำหรับส่งเสริมหรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ มีการประสานความร่วมมือ
กับหน่วยงานที่ดำเนินการในลักษณะเดียวกัน ซึ่งทำเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศ
และใช้ร่วมกัน

3.1.3 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีงานนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอ
เมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย หรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทุกปีหรือทุกภาคเรียน มีการให้รางวัล
เชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น และรณรงค์ให้สถานศึกษาทุกแห่งให้ความร่วมมือใน
การนำผู้เรียนเข้ามาศึกษาหาความรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และ
ความภาคภูมิใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.4 รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมอย่างจริงจัง โดยจัดทำข้อมูลและประชาสัมพันธ์
เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ เช่น จัดทำเป็นภาพยนตร์ สารคดี เป็นการเผยแพร่
ข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจได้มาศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้คงอยู่ต่อไป

3.2 การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา ควรมโนบายส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา อย่างจริงจัง โดยให้มีระเบียบหรือข้อบังคับว่าด้วยการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา โดยให้หลักสูตรมีสภาพเท่ากับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลาง และนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยคณะครู อาจารย์ และผู้บริหารต้องร่วมกันทำหลักสูตรท้องถิ่นและ ตั้งแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดแนวทางให้สอดคล้องและสอดแทรกเข้าไปในเนื้อหาของรายวิชาหรือจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม มีการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมให้ผู้เรียนรักชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง

3.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา ควรสร้างโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในรายวิชาการ ศึกษาทั่วไป หรือสร้างเนื้อหาที่สอดแทรกเข้าไปในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาให้นักศึกษามีจิตสำนึกรักบ้านเกิด รักชุมชนท้องถิ่นที่อยู่อาศัย ตลอดจน สร้างโอกาสให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะถ้านักศึกษาสนใจสามารถศึกษาเรียนรู้ อย่างจริงจังและนำมาใช้ประกอบอาชีพได้ในอนาคตต่อไป

3.2.3 ผู้บริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและหน่วยงานที่จัดการ ทางด้านการศึกษา ควรมโนบายส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการ จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2.4 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกันจัดให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ของชุมชนเกี่ยวกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสถานศึกษาเป็นผู้ประสานงานการอบรมให้ความรู้ กับคนในชุมชน และมีข้อมูลสารสนเทศขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาหาความรู้ทั้งหมด รวมอยู่ในสถานศึกษา

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่สามารถสรุป ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 50 ภูมิปัญญา จากผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น 50 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 50-60 ปี มากที่สุด ซึ่งเป็นวัยที่ค่อนข้างมีอายุ เนื่องจากในวัยนี้ เป็นวัยที่ได้มีการสั่งสม ประสบการณ์ในการทำงานจนเกิดความชำนาญ และงานส่วนใหญ่เป็นงานศิลปหัตถกรรม ซึ่งต้อง อาศัยความประณีต ความละเอียดรอบครอบ และความเชี่ยวชาญในการทำงาน เป็นงานที่ต้องใช้

ฝีมือในการผลิต และใช้เวลาในการทำอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาคุณภาพผลงานเรื่อยมา ต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ ความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เช่น การทำปิ้งมั่งคละ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระ การประดิษฐ์กระทง การแกะสลัก การสานปลาตะเพียนจากใบลาน การสานส้อมไก่ การทำดอกไม้จันทน์ การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของวิชัย อัยรา (2564) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตกรรม ของตำบลหนองกุงชนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตกรรม เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากแนวคิดประสบการณ์ที่เกิดจากแนวคิดสร้างสรรค์ที่สามารถนำมาแก้ปัญหาในการใช้ชีวิตประจำวันและมีการพัฒนาภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุนั้นออกมาพัฒนาต่อยอด เพิ่มคุณค่า และมูลค่า นำไปสู่การสร้างให้เป็นนวัตกรรมที่นำไปสู่ความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่เกิดจากภูมิปัญญาที่ถูกพัฒนา มาเป็นสินค้าโอท็อปนวัตกรรมที่สร้างรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพอย่างเหมาะสม และชุมชนมีความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน

2. ผลการศึกษาผลงานหรือผลิตภัณฑ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่ เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือ และมีความเก่าแก่สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น ถ้าเป็นงาน **สาขาศิลปหัตถกรรม** ส่วนใหญ่เป็นงานที่ทำด้วยมือหรืออุปกรณ์ง่ายๆ อาศัยทักษะและเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก โดยทั่วไปเป็นผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงความประณีต สวยงาม ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญของผู้ทรงภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เช่น การทำปิ้งมั่งคละ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก การพิมพ์พระ การประดิษฐ์กระทง การแกะสลัก การสานปลาตะเพียนจากใบลาน การสานส้อมไก่ การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า มีการพัฒนาเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์หรือผลงานให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน บ้างปรับปรุงวัตถุดิบ เช่น จากเขียนลายแคในผืนผ้า ก็มีการนำกระเป๋ผ้า หมวก โคมไฟ มาเขียนลายสังคโลก **สาขาเกษตรกรรม** ส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงสัตว์ การทำนา เกษตรอินทรีย์ ที่ทำกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” อันเป็นการแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ในแผ่นดินสมัยพ่อขุนรามคำแหง **สาขาการแพทย์แผนไทย** ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการนวดแผนไทย การทำลูกประคบ การนำสมุนไพรมาใช้ประกอบเป็นตัวผลิตภัณฑ์ สมุนไพรส่วนใหญ่ที่ใช้ก็เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น และนำมาเป็นส่วนประกอบของการทำ ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเน้นการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เน้นทำเพื่อการค้าใหญ่โตมากนัก แต่ทำเพื่อเลี้ยงชีพและส่งต่อความรู้ให้กับคนรุ่นหลังสืบต่อไป

3. ผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ ผู้ทรงภูมิปัญญาแต่ละท่านจะมีกระบวนการเรียนรู้และการสั่งสมประสบการณ์ในลักษณะที่แตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้ทรงภูมิปัญญาได้คือ **การได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา** และนำมาปฏิบัติจนมีความเชี่ยวชาญ มีการคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อยอดให้มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของคนตามยุคสมัยปัจจุบันมากขึ้น เช่น การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า มีการพัฒนาเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์หรือผลงานให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน บ้างปรับปรุงวัตถุดิบ เช่น จากเขียนลายแคในผืนผ้า ก็มีการนำกระเป๋ผ้า หมวก โคมไฟ มาเขียนลายสังคโลก การทำขนมวง มีการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน ปรับปรุงวัตถุดิบ มีการเพิ่มเติมส่วนผสมแต่งสีธรรมชาติ เช่น การใส่น้ำดอกอัญชันผสมลงไปในตัวแป้งเพื่อให้เกิดสีส้ม และมีรสชาติดียิ่งขึ้น แต่ยังคงเอกลักษณ์ของอาหารประเภท

นั้นๆ ไว้ ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ส่วนใหญ่ใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยการเรียนรู้จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า มีการฝึกปฏิบัติจริงจนทำให้เกิดความชำนาญ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี มีการพัฒนาและปรับปรุงให้มีคุณภาพและเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมากยิ่งขึ้น ปรับแต่งตามยุคสมัย เช่น การสานกระทงใบลาน มีการปรับจากเดิมทำกระทงแบบกลีบบัวธรรมดา มีการหารูปแบบกระทงใหม่ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซากจำเจ และพัฒนามาเป็นกระทงหงส์คู่ รวมทั้งการใช้วัสดุที่มีอยู่ในยุคสมัย ปรับแต่งโดยการย้อมสีใบลานให้มีสีสันสวยงาม ทำให้สามารถนำมาต่อยอดเป็นอาชีพได้ โดยการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก ด้วยการลงมือกระทำจริง ในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง ได้จากการฝึกฝน ดัดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง จากประสบการณ์ของการลองผิดลองถูกต้องสั่งสมความรู้ ความเข้าใจของตนไว้ เมื่อได้เรียนรู้ว่าคิดอย่างไร ทำอย่างไร ก็จะจดจำความคิดและวิธีปฏิบัตินั้นไว้ หากล้มเหลวก็จะจดจำเป็นข้อห้ามและนำมาแก้ไขจนเป็นที่พึงพอใจและมีคุณภาพ เช่น การเขียน-อ่านลายสือไทย การทำปี่มั่งคละ การทำขนมแดกงา การประดิษฐ์กระทงใบลาน การเลี้ยงวัว การทำปุ๋ยหมัก การแกะสลักนกคุ้ม ทำบ่อเล็กๆ และค่อยพัฒนาฝีมือไปเรื่อย อาศัยใจรักและเป็นคนช่างสังเกต นานวันก็ทำได้ดีขึ้น ด้วยการสั่งสมประสบการณ์ดังกล่าว แล้วส่งต่อไปยังลูกหลาน โดยการเข้าร่วมการฝึกอบรม โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดฝึกอบรมต่างๆ ศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน เป็นที่ฝึกอบรม ที่ประชุมสัมมนา และที่นัดหมายสำหรับจัดกิจกรรม การรวมกลุ่มกันเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่สนใจเข้ารับการฝึกอบรม เช่น มูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก กลุ่มยายสาคร หนองตาโชติ โดยทำการฝึกฝนและปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและมีการพัฒนาต่อยอดของผลิตภัณฑ์ให้เกิดความหลากหลายและประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน เช่น การปลูกผักอินทรีย์ การทำไม้กวาดดอกหญ้า โดยการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีหนึ่งที่มีมาแต่เดิม วิธี “ครูพักลักจำ” เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำ ดูตามแบบอย่างที่เราสังเกตอยู่เงียบๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเองเมื่อสามารถทำได้จริง เช่น การทำดอกไม้จันทน์ ข้าวตอกพระร่วง การเลี่ยมกรอบพระ เป็นวิธีการของคนในการเรียนรู้จากผู้อื่น ในชีวิตจริงของทุกคนจะมีพฤติกรรมครูพักลักจำอยู่ไม่มากนักน้อย เป็นการหาความรู้ทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินต์ประวีร์ เจริญนิม และสิริชัย ดีเลิศ (2563) ที่สรุปว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การปฏิบัติจริง ผู้สูงอายุจะถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยการให้ปฏิบัติจริง เป็นการให้ผู้เรียนได้ทำจริง โดยมีผู้สูงอายุคอยให้คำแนะนำอยู่ระหว่างการปฏิบัติ 2) การสาธิต ผู้สูงอายุจะบรรยายและทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง และให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม 3) การบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร และ 4) ถ่ายทอดเฉพาะสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น

4. ผลการศึกษากิจกรรมวิธีในการผลิตผลิตภัณฑ์ และการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น กรรมวิธีในการผลิตผลิตภัณฑ์ของผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนใหญ่จะไม่ซับซ้อนมากนักเน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่าย ส่วนใหญ่จะใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทั่วไปผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับ ลูกหลาน พี่น้อง เพื่อน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนโดยทั่วไป และมีผู้สนใจเข้าเรียนรู้หลากหลาย การเรียนทั้งที่แบบตัวต่อตัวและเรียนเป็นกลุ่มก็มี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฐิติวัฒน์ เพชรธิรสสวัสดิ์ (2565)

ที่ว่ากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้าน ตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวิธีการถ่ายทอด 4 วิธีด้วยกัน คือ 1) การสาธิต คือแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ 2) การบอกเล่า โดยบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ สัมผัสมาในรูปของคำพูด 3) การปฏิบัติ เป็นการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยจะคอยแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไข เพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน ทำให้ได้เรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์ไปทีละน้อย และ 4) การเรียนรู้ โดยการจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ เช่น สถานที่ผู้ประกอบการ ศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น โดยจัดเป็นกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงลักษณะการถ่ายทอดแบบครูพักลักจำด้วย

5. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำแหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ผู้ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจำแนกออกเป็น 10 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ครู อาจารย์ผู้สอน 3) ผู้ปกครองนักเรียน นักศึกษา 4) ครู/ผู้ที่เกษียณอายุราชการ 5) คณะกรรมการประจำวิทยาลัย 6) ศึกษาพิเศษ 7) คนในพื้นที่ 8) ผู้นำชุมชน 9) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 10) เจ้าหน้าที่รัฐ/หน่วยงานราชการ โดยวิธีการที่เข้ามามีส่วนร่วมจากสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าวิธีการมีส่วนร่วมมี 4 วิธี ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะคนในชุมชนเองต้องประกอบอาชีพ เพื่อเลี้ยงตนเอง ส่วนใหญ่ก็จะมีเวลาไม่มากในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานราชการจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูล วางแผน กำหนดเป้าหมาย ร่วมดำเนินการในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ร่วมจัดทำงบประมาณในการดำเนินการร่วมประเมินผลการดำเนินงานหรือให้ข้อคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการจัดการศึกษา ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ต้องใช้เวลาและต้องสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งในการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ถ้าจะให้เกิดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลควรต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นไปจนถึงขั้นสุดท้ายจะเกิดประโยชน์ต่อประชาชนสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1981: 41-49) (อ้างใน มณฑา วันแก้ว, 2550: 14) ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์ จะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน บุคคลจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดอันดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการประเมินผล และประการสำคัญคือ การตัดสินใจ 2) การดำเนินการ บุคคลจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมทางการเงินและบริหาร 3) การใช้ประโยชน์ บุคคลจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งพาตนเองและควบคุมทางสังคม และ 4) การได้รับประโยชน์ บุคคลจะได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชน ในพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน อาจจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนตัวหรือต่อสังคมก็ได้ สอดคล้องกับ Cohen and Uphoff, 1977 (อ้างอิงใน จริญญา บันเทิง, 2548) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 4 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สำหรับการ

มีส่วนร่วมในด้านต่างๆ นี้ นักวิชาการสาขาต่างๆ มีจุดเน้นของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันออกไป และงานวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับฟรานซิส และยัง (Frands and Young, 1979: 9) ที่สรุปว่า กลุ่มบุคคลที่มีพลังมีความผูกพันรับผิดชอบที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน สมาชิกในทีมเป็นผู้ที่ร่วมทำงานด้วยกันได้ดี และรู้สึกเพลิดเพลินที่จะทำงานนั้น สามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพสูง ดังนั้นองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องคิดหาวิธีการที่จะสร้างความศรัทธาและชี้แนวทางให้เห็นว่า ถ้ามีการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาจะเกิดผลที่ดีอย่างไรกับคนในชุมชน ลูกหลานรุ่นต่อไปจะได้ประโยชน์อย่างไรกับการกระทำของคนในปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พิชมณูช สุกายอง (2563) ได้ทำการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการบริหารสถานศึกษา พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ ได้มีการจัดทำแผนร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา มีการประชุมทุกภาคเรียน มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การแก้ไขหลักสูตร การเรียนซ่อมเสริม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

6. แนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย ควรมีหน่วยงานหลักรับผิดชอบในการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศ โดยอาจจัดทำเป็นทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปของเว็บไซต์ การจัดทำเป็นเอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ วิดีทัศน์ และบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอาชีวศึกษา ควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจัง ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับวาริ หอมอุดม (2553:37) ที่ว่า หลักสูตรของสถานศึกษาในทุกๆระดับ ต้องกำหนดให้มีการเรียนการสอนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย เพื่อแสดงความเป็นไทย และส่งเสริมให้มีการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยมาประยุกต์กับการตลาด เพื่อการผลิตและการเผยแพร่ให้นานาประเทศได้รู้จักภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยอย่างกว้างขวาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลนันท์ เนื่องอัน (2561) ที่ว่า ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านการเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ ควรมีการใช้ Application Line และ Facebook ผ่านการโพสต์ข้อความ ภาพ และวิดีโอ ในส่วนของปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนประสบความสำเร็จบนระบบ E-commerce เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ แนวทางดังกล่าวจะทำให้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ต่อไป ผู้เรียนได้เรียนรู้ เกิดความรักความผูกพัน ภูมิใจในท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสามารถสร้างรายได้ให้คนในชุมชนอย่างยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะ

องค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ควรพิจารณาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาใช้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษา และนำหลักการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมาดำเนินการในเชิงระบบให้เห็นเป็นรูปธรรม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมินผล เพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภออื่นในจังหวัดสุโขทัย หรือในจังหวัดอื่นให้ครอบคลุมทุกจังหวัด เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจสามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

2. ควรมีการวิจัยเพื่อหาวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง เช่น การสร้างบทเรียนให้กับสถานศึกษา หรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป ไม่ให้สูญหาย

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2529). รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก
องค์กรสตรีในการพัฒนาชนบท: ศึกษาเฉพาะ กพสม. กองวิจัยและประเมินผล
กรมการพัฒนาชนบท.
- กษมาพร ทองเอื้อ. (2563). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กันตนา ภัทรโพธิวงศ์. (2564). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงรักษาสุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของชุมชนยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กุลนันท์ เนื่องอัน. (2561). การศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเล่าเรื่องสู่ผลิตภัณฑ์
ชุมชน บนถนนการค้าขาย E-commerce. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และ
สารสนเทศ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกษม คำบุตดา. (2550). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม.
ปริญญามหาบัณฑิต. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จรรย์ญา บันเทิง. (2548). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: โอ. เอ. พรินติ้งการพิมพ์.
- จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์. (2555). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- จินประวีร์ เจริญฉิม และสิริชัย ดีเลิศ. (2563). กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุสู่ชุมชน
และสังคมที่ยั่งยืน. วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ 33 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-
สิงหาคม 2563).
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปริญญ พิบูลสรารุณ. (2553). ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง...สู่การ
พัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). 80 นวัตกรรมจัดการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2545). การบริหารการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน.
กรุงเทพฯ: มหาชน เซ็นจูรี.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม
ของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ ณ เชียงใหม่. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารรัฐสมิแล:
23(2-3), 1-7.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ทรงจิต พูลลาภ และคนอื่นๆ. (2546). ศึกษาวิจัยภูมิปัญญาไทย ทั้ง 4 ภาค. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ทสมล ขนาดิสัย. (2558). อัจฉริยะ 100 หน้า หน้าที่พลเมือง. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ทิตินา แคมมณี. (2558). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2566). ถอดรหัสปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสอนกระบวนการคิด. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฐิติวัฒน์ เพชรธิรสสวัสดิ์. (2565). กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชาวบ้านตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นงเยาว์ อุทุมพร. (2561). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปใช้บูรณาการในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- นันทา วิฑูฒิสักดิ์. (2546). ภูมิสังคม: บูรณาการเพื่อเพิ่มและตอบสนองความต้องการในชุมชนสู่แผ่นดิน. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “สารสนเทศท้องถิ่นกับการพัฒนาการศึกษา” วันที่ 24-25 กรกฎาคม 2546. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นุชลี คล้ายวันเพ็ญ. (2553). การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพระนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บัญชา แก้วส่อง. (2531). รูปแบบทางสังคม-จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา. ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปฐม นิคมานนท์. (2538). การค้นคว้าความรู้และระบบการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนชนบทไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประกอบ ใจมั่น. (2547). การพัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏ. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประดิษฐ์ อุ้นหนองกุ้ง. (2553). สภาพและปัญหาการบริหารแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ประเวศ วะสี. (2536). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัมรินทร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2556). .แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และการประยุกต์เพื่อการพัฒนาสังคม.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พิมพ์ณัฐ สุกายอง. (2563). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหาร
สถานศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนบ้านกลาง ตำบลแม่สลองนอก
อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2561). ทักษะ 7C ของครู 4.0 PLC&Log book.
พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาณุวัฒน์ รักดีวงศ์. (2552). ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณฑา วันแก้ว. (2550). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของพยาบาล
วิชาชีพโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (จิตวิทยาชุมชน)
สาขาจิตวิทยาชุมชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยุพา สัมสิริอำนวยศักดิ์. (2551). การถ่ายทอดภูมิปัญญาและการสืบทอด. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- รัชฎากร ชูจันทร์ทอง. (2564). การใช้ภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นจากวรรณกรรมเพลงบอก อำเภอ
หัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช (พ.ศ.2548-2562). ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- รัตนะ บัวสนธิ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลางตอนบน. ปรินญานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). การนำภูมิปัญญาไทยเข้าระบบสู่การศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วรนิษฐา เลขนอก. (2560). โปรแกรมการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ สำหรับสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานการศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม:
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วารี หอมอุดม. (2553). คุณค่าของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย และการสืบทอด.
สืบค้น 10 พฤษภาคม 2565 จาก <http://kroobannok.com>
- วิชัย อัยรา. (2564). การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนผู้สูงอายุสู่ความเป็นชุมชนนวัตกรรม
ตำบลหนองกุงธาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. ปรินญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญามหาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย. (2565). แผนพัฒนายวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย พ.ศ.2565-2569
(ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566). สุโขทัย: วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย สถาบันบัณฑิต
พัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วิรุฬห์ นิลโมจน์. (2558). ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งวิทยาการชุมชนเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต. เอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการศึกษานอกระบบ (หน่วยที่ 9). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2563). แผนพัฒนาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579). นครปฐม: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- สนธยา พลศรี. (2561). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย. (2565). หนังสือประวัติศาสตร์ประเพณีและการท่องเที่ยว จังหวัดสุโขทัย. สุโขทัย: สภาวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2549). องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สำนักงานเขตธนบุรี. (2557). เอกสารโครงการธนาคารคลังสมองกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตธนบุรี. (อัดสำเนา)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: พรินทวนกราฟิก.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุธี วรประดิษฐ์. (2553). การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด: สำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตราด. ตราด: สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตราด.
- สุนทร กองทรัพย์. (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกรณศึกษา ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2544). กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2546). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต. อนุสารอุดมศึกษา. 29, (พฤษภาคม), 3.
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2542). ทฤษฎีใหม่ในหลวง ชีวิตที่พอเพียง. กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุรางคณา ลาแสงดง. (2565). รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมจริยธรรมของนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุฎกบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อนงค์ศิริ วิชาลัย. (2552). เอกสารคำสอนรายวิชาแหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อบเชย แก้วสุข. (2543). รายงานผลการดำเนินงานประชุมปฏิบัติการการถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเผยแพร่ความรู้ของสื่อมวลชน. อุบลราชธานี: ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- อภิชัย พันธเสน. (2552). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการท้าววิจัย.
- อร เฉลิมพงษ์. (2537). การพัฒนาชนบท. จันทบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี.
- อรรถัย กักพล. (2551). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) มูลนิธิปริญญาโท นักบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประชุมช่าง.
- อังกุล สมคะเนย์. (2535). สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอียน สมิต และอนงค์ วิเศษสุวรรณ. (2550). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. วารสารวิชาการ. 18(2), 3-4.
- Arnstein, S. R. (1969). "Ladder of Citizen Participation". Journal of American Institute Of Planners. 35 (July 1969): 216-224.
- Cohen, L. M. & Uphoff, N. T. (1977). Rural Development Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. Ithaca NY: Rural Development Committee: Cornell University.
- _____. (1980). Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Ithaca, NY: Rural Development Committee Center for International Studies: Cornell University.
- Dougla, M. (1970). Some Perspective on the Phenomenon of Participation. Adult Education Journal. 20(2): 88-98.
- D.B. Dusseldorp. (1981). "Participation in planed Development Influenced by Government of Development Countries at Local Level on Rural Areas." Dissertation Abstract International 45, 6 (April 1981): 320 – A.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Francis, D., & Young, D. (1979). Improving work groups: A practical manual for team building. La Jolla, Calif: University Associates.
- Gustavo. Wilches-Chaux. (1992). The Meaning of Participation. In Brand: Peter.
- Hough, B., & Duncan, K. (1970). Teaching description and analysis. Addison-Wesley.
- Moore, K.D. (1992). Classroom teaching skills. New York: McGraw-Hill.
- World Health Organization. (1981). Community Involvement in Health for Primary. Health Care. Geneva: WHO.

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชร์ พูลสวัสดิ์	รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
ประจำวิทยาเขตสุโขทัย
2. นางบุญชู สาคี	ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย
3. นางสาวจิรวรรณ จันทไชย	ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอเมืองสุโขทัย

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

1. นางบุญชู สาคี	ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษร เอ็มโอด	ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย
3. นายชูชาติ พรหมจรรย์	ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคสุโขทัย
4. ดร.ปราณี จันทราราชัย	คณะกรรมการประจำวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย
5. ดร.สิริธยา แก้วเนย	ศึกษานิเทศก์ ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา
สุโขทัย เขต 1
6. นางวรรณทนา ละจุ่ม	ศึกษานิเทศก์ ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุโขทัย
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิริพร มีผดุง	อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
ประจำวิทยาเขตสุโขทัย
8. นายเทิดชัย นิลนนท์	ครู คศ.3 โรงเรียนบ้านเมืองเก่าศรีอินทราทิตย์
ต.เมืองเก่า อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย
9. นางสาวพาขวัญชลธรณ์ ศรีมหานาม	ครู วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย จ.สุโขทัย
10. นางทุเรียน พรหมมี	ภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอเมืองสุโขทัย
11. นายประสิทธิ์ วุ่นพัก	ภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอเมืองสุโขทัย
12. นายบรรพต สอนโต	นายกเทศมนตรีตำบลบ้านกล้วย อ.เมืองสุโขทัย
13. นายรัฐพงศ์ เติตพงษ์ตระกูล	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเก่า
ต.เมืองเก่า อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย
14. นายเติมพล หล้าภักดี	นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองสุโขทัย
15. นายอภิชาติ ขำมัน	ประธานชมรมพัฒนาเมืองเก่า
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์พรภัสร์ ลักษณะวิเชียร ผู้วิจัย	

ภาคผนวก ข
ข้อมูลรายละเอียดภูมิปัญญาท้องถิ่น
จำนวน 50 คน รวมภูมิปัญญา จำนวน 50 ภูมิปัญญา

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 1)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การเขียน-อ่านลายสือไทย”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 3 นางทองเจือ สืบชมภู

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ชื่อ นางทองเจือ นามสกุล สืบชมภู
 ชื่อเรียกขานเฉพาะ อาจารย์ทองเจือ อายุ 94 ปี
 เกิดวันที่ 09 เดือน มิถุนายน พ.ศ.2472 อาชีพ ข้าราชการบำนาญ
 สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย
 ชื่อบิดา นายบุญธรรม พัฒนเจริญ ชื่อมารดา นางสาว พัฒนเจริญ
 สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่าร้าง ☒ หม้าย จำนวนบุตร 5 คน
4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 210/24 หมู่ที่ – ถนน - ตำบล/แขวง ธานี อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย
 จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ - E-mail -
5. ระดับการศึกษา ฝึกหัดครูสวนสุนันทา ชื่อสถานศึกษา สวนสุนันทาวิทยาลัย
6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ลายสือไทย
7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์
 1. เพลงยาวสุภาচিতพระร่วง
 2. กฤษฎาภินิหารพระแม่ย่า
 3. พระร่วงกวีวิจิตร
 4. ไตรภูมิพระร่วงแก้ววรรณกรรม

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน	☐ อาหารและโภชนาการ
☐ ศิลปหัตถกรรม	☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
☒ ภาษาและวรรณกรรม	☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 74 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 20 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☒ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 65 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น คนที่สนใจก็เรียน คนที่ไม่สนใจ

ก็ไม่อยากเรียน

12. รางวัลที่เคยได้รับ

1. รางวัลเชิดชูเกียรติเพชรสยาม จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

สาขาวรรณกรรมลายสือไทย

2. ผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์ จากกระทรวงวัฒนธรรม

ปีพุทธศักราช 2534 จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

3. โล่ประกาศเกียรติคุณจากสมาคมหอสมุดแห่งประเทศไทย

จากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

4. เข็มกาชาด ชั้น 3-2 จากพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายาฯ

5. เข็มสมมณาคณาจาก พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายาฯ

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ หลังจากเกษียณก็ได้ปรับปรุงอีกเลย

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ลายสือไทย เป็นต้น
กำเนิดของตัวหนังสือที่ใช้เรียนกัน อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เด็กรุ่นหลังก็มองว่าลายสือไทย
เป็นสิ่งที่ล้าหลัง แต่จริงๆ เป็นปฐมของตัวหนังสือไทยในปัจจุบัน ก็ควรที่จะได้ศึกษาลายสือไทยให้คงอยู่

15. ขั้นตอนการผลิต

1) ศึกษาตัวอักษรเปรียบเทียบพยัญชนะภาษาไทยปัจจุบันกับพยัญชนะลายสือไทย และสระ

2) ฝึกเขียนพยัญชนะภาษาไทยปัจจุบันกับพยัญชนะลายสือไทย และสระ

3) ฝึกอ่านลายสือไทย

4) ฝึกประสมคำลายสือไทย

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) หนังสือแบบเรียน

2) กระดาษ

3) ดินสอ

17. วิธีทำ

1) เริ่มจากการดูตัวพยัญชนะในปัจจุบัน และดูพยัญชนะของลายสือไทย

ตารางเปรียบเทียบพยัญชนะภาษาไทยปัจจุบันกับพยัญชนะลายสือไทย

พยัญชนะ ปัจจุบัน	ก	ข	ฅ	ค	ด	ต	ท	ถ
พยัญชนะ ลายสือไทย	ก	ข	ฅ	ค	ด	ต	ท	ถ
พยัญชนะ ปัจจุบัน	จ	ฉ	ช	ซ	ฌ	ญ	ย	ร
พยัญชนะ ลายสือไทย	จ	ฉ	ช	ซ	ฌ	ญ	ย	ร
พยัญชนะ ปัจจุบัน	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด	ต
พยัญชนะ ลายสือไทย	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ด	ต
พยัญชนะ ปัจจุบัน	บ	ป	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม
พยัญชนะ ลายสือไทย	บ	ป	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม
พยัญชนะ ปัจจุบัน	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม	ย	ร
พยัญชนะ ลายสือไทย	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม	ย	ร
พยัญชนะ ปัจจุบัน	ล	ว	ศ	ษ	ส	ห	ฬ	
พยัญชนะ ลายสือไทย	ล	ว	ศ	ษ	ส	ห	ฬ	
พยัญชนะ ปัจจุบัน	อ	ฮ						
พยัญชนะ ลายสือไทย	อ	ฮ						

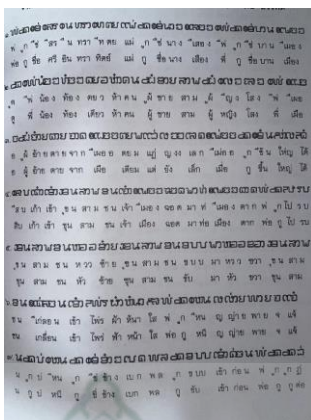
ตารางเปรียบเทียบพยัญชนะภาษาไทยปัจจุบันกับพยัญชนะลายสือไทย

2) ฝึกเขียนทั้งตัวพยัญชนะในปัจจุบัน และดูพยัญชนะของลายสือไทย

ก	ข	ฅ
ก	ข	ฅ
ค	ด	ต
ท	ถ	ด
ช	ฌ	ญ
ญ	-	ณ

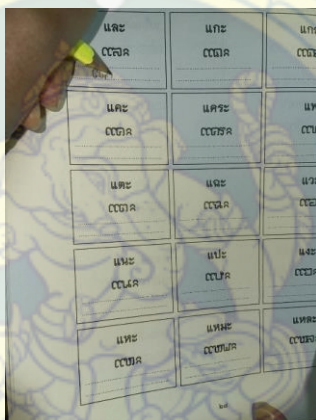
แบบฝึกหัดฝึกเขียนทั้งตัวพยัญชนะในปัจจุบัน และดูพยัญชนะของลายสือไทย

3) ลองฝึกอ่านจากหลักศิลาจารึก ตามหนังสือ

หลักศิลาจารึก ตามหนังสือ

4) เริ่มฝึกผสมคำต่างๆ

ตารางเริ่มฝึกผสมคำต่างๆ

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 2)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การนวดแผนไทย”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 4 นายประสิทธิ์ วุ่นพัก

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายประสิทธิ์ นามสกุล วุ่นพัก

ชื่อเรียกขานเฉพาะ หมอคอก อายุ 71 ปี

เกิดวันที่ – เดือน – พ.ศ. 2496 อาชีพ หมอนวดแผนไทย

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายสุข วุ่นพัก ชื่อมารดา นางตุ้ วุ่นพัก

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร - คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 111/1 หมู่ที่ 6 ถนน –

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0869374679 E-mail –

5. ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ชื่อสถานศึกษา สถาบันพลศึกษา วิทยาเขตสุโขทัย

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน นวดแผนไทย

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์

- 1) เรื่องการจับเส้นเอ็น/กระดูก
- 2) เรื่องการถ่ายทอดความรู้เรื่องการนวดตัว/ฝ่าเท้า
- 3) ลูกประคบ

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน	☐ อาหารและโภชนาการ
☐ ศิลปหัตถกรรม	☒ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
☐ ภาษาและวรรณกรรม	☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 50 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 35 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☒ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 27 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มี

12. รางวัลที่เคยได้รับ

- ได้รับมอบใบประกาศนียบัตรจากมหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นผู้ผ่านการอบรมวิภาคศาสตร์ และสรีรวิทยาพื้นฐานสำหรับแพทย์แผนไทย
- ได้รับวุฒิปัตร์จากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานสำเร็จการฝึกหลักสูตรการฝึกยกระดับฝีมือ สาขาการนวดแผนไทย
- ได้รับเกียรติบัตรจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัยได้เข้าร่วมกิจกรรมศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนตำบลเมืองเก่า
- ได้รับประกาศเกียรติคุณจากกองกำกับการ 6 กองบังคับการฝึกพิเศษค่ายรามคำแหง มหาราชเป็นผู้ทำหน้าที่ป้องกันยาเสพติด
- ได้รับมอบเกียรติคุณบัตร จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและจังหวัด เชียงใหม่ได้ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การจัดงานมหกรรมภูมิปัญญาไทยประจำภาคเหนือ
- ได้รับวุฒิปัตร์จากสมาคมเภสัชและอายุรเวชโบราณแห่งประเทศไทยร่วมกับศูนย์ ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุข

7. เกียรติบัตรเป็นผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย สาขาภูมิปัญญาชาวบ้านปี พ.ศ.2544

8. เกียรติบัตร อสม. ดีเด่น ระดับอำเภอ สาขากาพย์แผนไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น ปี พ.ศ.2548

9. เกียรติบัตร อสม. ดีเด่น ระดับจังหวัด สาขา แพทย์แผนไทย ปี พ.ศ. 2548

10. เกียรติบัตร อสม. ดีเด่น ระดับเขต สาขาแพทย์แผนไทย ปี พ.ศ.2548

11. เกียรติบัตรภูมิปัญญาดีเด่นระดับกลุ่ม “ห้าขุนศึก” ปี พ.ศ.2550

12. โล่เกียรติคุณวิทยากรวิชาชีพดีเด่น ระดับประเทศ ประจำปี พ.ศ.2552

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ไม่มีการปรับปรุงแล้ว

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมศาสตร์ที่มีมายาวนานให้คงอยู่ ไม่ให้หายไป

15. ขั้นตอนการผลิต

1) ไหว้ครู อาจารย์

2) กัดเท้า

3) นวดข้อเท้า

4) ไส่เส้น

5) ดึงเท้า

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

การนวดของหมอโดยใช้มือ

17. วิธีทำ

1) ก่อนจะทำการนวด ผู้นวดต้องทำการไหว้ครูบาอาจารย์เพื่อความเป็นสิริมงคลก่อน

ไหว้ครูบาอาจารย์

2) กดเท้าเพื่อให้กล้ามเนื้อเริ่มมีการยืดตัว

การกดเท้า

3) เริ่มไล่ลมที่อยู่ในข้อเท้าโดยการหมุนข้อเท้า

4) นวดไล่เส้นบริเวณหลังข้อเท้า ขา ในลักษณะขึ้นลง

การนวดไล่เส้นบริเวณหลังข้อเท้า

การนวดไล่เส้นบริเวณขา

5) สุดท้ายเป็นการดัดเท้า

การดัดเท้า

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 3)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำปิ้งมะละ”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 5 นายอดุลย์ สิงเหม

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นาย อดุลย์ นามสกุล สิงเหม

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ครูอดุลย์ อายุ 57 ปี

เกิดวันที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2508 อาชีพ รับราชการครู

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา 192/19 หมู่ 1 ตำบล บ้านกล้วย อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

ชื่อบิดา - ชื่อมารดา -

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 192/19 หมู่ที่ 1 ถนน - ซอย -

ตำบล/แขวง บ้านกล้วย อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 090-6795663 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ชื่อสถานศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำปิ้ง

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การทำปิ้งมะละ

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 32 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 26 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 10 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ชัดเจนในการปีทำหายาก

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ลองผิดลองถูกมาเรื่อยๆ จนประสบความสำเร็จ

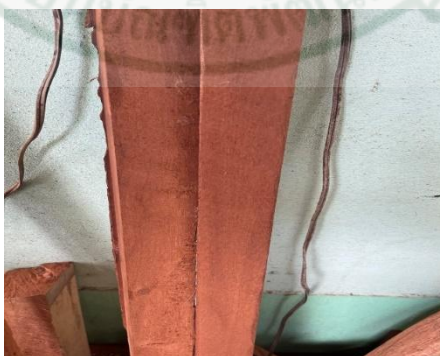
14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากให้มีคนรุ่นหลังสืบทอด

15. ขั้นตอนการผลิต

-

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

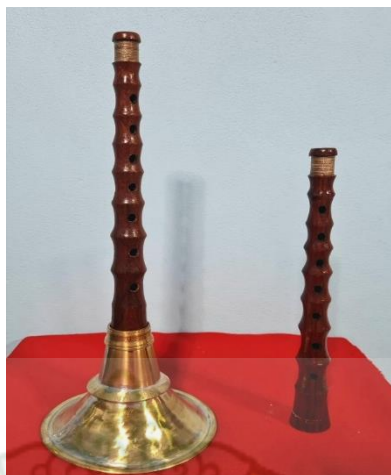
1) ไม้ชิงชัน

2) เครื่องกลึง

3) ลำโพงปี่

4) กำพวดปี่

17. วิธีทำ

- 1) นำไม้มาแล้วลบขอบไม้ ใช้นิดเหลาขอบไม้
- 2) นำไปเข้าเครื่องกลึง
- 3) ใช้สว่านปลายโค้ง กลึงเลาปี่
- 4) กลึงเลาปี่ให้มีลักษณะเป็นกลอน
- 5) ได้จากการกลึงรูปร่างปี่มั่งคละ
- 6) นำเหล็กชุบไขไปเผาไฟ

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 4)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “ดนตรีพื้นเมืองมั่งคละ”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 6 นายดำรง ศรีม่วง

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายดำรง นามสกุล ศรีม่วง
 ชื่อเรียกขานเฉพาะ ลูกดำ อายุ 78 ปี
 เกิดวันที่ - เดือน - พ.ศ.2488 อาชีพ ดนตรีพื้นเมืองมั่งคละ
 สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย
 ชื่อบิดา นายสงัด สีม่วง ชื่อมารดา นางเป้า สีม่วง

สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ อยู่ร้าง ☒ หม้าย จำนวนบุตร 3 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 209/2 หมู่ที่ 8 ถนน - ตำบล/แขวง บ้านหลุม อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย
 จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 080-0449662 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ป.4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนศรีมหาโพธิ์

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การเล่นดนตรีพื้นเมืองมั่งคละ

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ กลองมั่งคละ

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน	☐ อาหารและโภชนาการ
☒ ศิลปหัตถกรรม	☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
☐ ภาษาและวรรณกรรม	☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 20 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 40 ปี
11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด
- 11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)
- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
 - ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
 - ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
 - ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
 - ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ
- 11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 10 ปี
- 11.3 ปัญหาในการสืบทอด ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่มีใจรักในดนตรีม้งคละ จึงทำให้ไม่มีความตั้งใจในการรับการถ่ายทอด
12. รางวัลที่เคยได้รับ การประกวดชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ จากหน่วยงาน กระทรวงวัฒนธรรม
13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ –
14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะอยากให้มีการสืบทอดต่อไปไม่ให้จางหาย และอยากปลูกฝังให้เด็กๆ มีใจรักในการเล่นกรองม้งคละ
15. ขั้นตอนการผลิต
- 1) การสร้างหุ่นกลอง

- 2) การทำหน้าหน้ากลอง

3) การถักหน้ากลอง

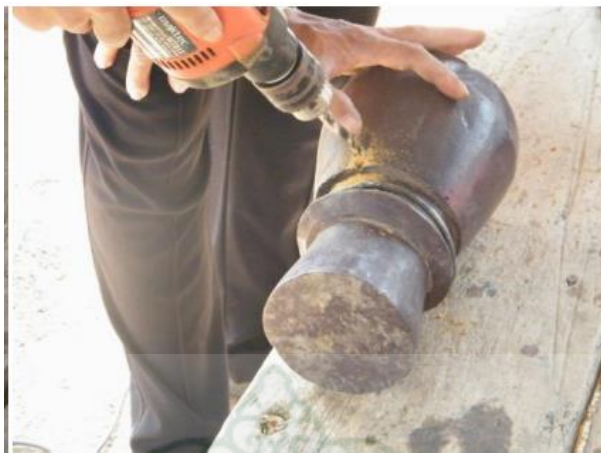
4) การทำเหล็กสำหรับยึดเชือกโยงแรงเสียง

5) การเจาะตุตกลอง

6) การทำสลัก

7) การทำหน้ากลอง

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) วังเวียน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการกรึงหุ่นกลอง

3) อุปกรณ์ที่ใช้ในการชุบหนังหน้ากลอง

17. วิธีทำ

1) ไม้ขนุนที่เตรียมไว้เพื่อทำหุ่นกลอง

2) ขนาดและสัดส่วนของกลองมังคละเก่า

3) การรวงหน้ากลองโดยใช้วงเวียน

4) ไม้หุ่นกลองหลังจากที่ใช้วงเวียนวงโดยรอบ

5) นำหุ่นกลองมาทาบกับหนัง

6) นำดินสอวาดรอบปากกลอง

7) หนึ่งว้าวาดเสร็จแล้ว

8) นำดินสอวงกลมรอบนอก

9) นำไม้ทาบแล้วใช้ดินสอขีดรอบๆ

10) ผนังน้ำกลองขีดเส้นเสร็จแล้ว

11) การเจาะรูร้อยเชือกบนผนังน้ำกลอง

12) การเจาะรูร้อยเชือกทั้งวงกลมด้านในและด้านนอก

13) การตัดหนังหน้ากลอง

14) นำหนังที่ตัดเสร็จแล้วมาแช่น้ำ

15) การชุบน้ำหนังหน้ากลอง

16) ตัดลวดให้มีขนาดเท่าหุ่นกลอง

17) การถักหน้ากลอง

18) การทำเหล็กสำหรับยึดเชือกโยงแรงเสียง

19) การเจาะตุ้ดกลองจากด้านนอก

20) การเจาะตุตกลองจากด้านใน

21) การเจาะหุ่นกลองเพื่อทำสลัก

22) เหล่าไม้ให้กลม

23) นำสลักมาจุ่มกาว

24) นำสลักมาตอกรูที่เจาะไว้

25) นำเลื่อยมาตัดไม้สลัก

26) นำหนังน้ำกลองมาวางบนปากกลอง

27) ใช้เหล็กแหลมจัดขอบลวดที่อยู่ด้านในกรอบปากกลอง

28) การตอกตะปูยึดหน้ากลองเข้ากับตัวกลอง

29) วิธีนำเชือกไนลอนสอดยึดหนังหน้ากลองกับเหล็ก

30) นำหน้ากลองแช่น้ำ

31) การใช้มือตึงเชือกโยงแรงเสียง

32) การใช้ค้อนตอกขอบกลอง

33) การใช้อุปกรณ์ที่ทำจากไม้ไผ่ช่วยดึงเชือกโยงแรงเสียง

34) การใช้กระดาษทรายขัดหน้ากลอง

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 5)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 7 นางธารรัตน์ ปรีดาภิรมย์

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางธารรัตน์ นามสกุล ปรีดาภิรมย์

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ผน อายุ 50 ปี

เกิดวันที่ 2 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ 2516 อาชีพ ค้าขาย

สัญชาติ ไทย.ภูมิลำเนา 217/1 หมู่ 3 ต.เมืองเก่า อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

ชื่อบิดา นายอำนาจ ปรีดาภิรมย์ ชื่อมารดา นางศรีนวล ปรีดาภิรมย์

สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☒ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 1 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 217/1 หมู่ที่ 3 ถนน - ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โทรศัพท์ 0985691745 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ชื่อสถานศึกษา มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การเขียนลายสังคโลกบนผืนผ้า

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การเขียนลายสังคโลกบนไหม กระเป๋าผ้า เสื้อ หมวก

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสัมผัสประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 20 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 30 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☒ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 9 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การวาดลายและเขียนลายสังคโลกยากสำหรับผู้มาเรียน

12. รางวัลที่เคยได้รับ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากหน่วยงาน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

มีการพัฒนาเกี่ยวกับตัวผลผลิตจากเขียนลายแคในผืนผ้าก็มีการนำกระเป๋ผ้า หมวก โคมไฟ มาเขียนลายสังคโลกและมีการพัฒนาเกี่ยวกับการถ่ายทอด

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

อยากถ่ายทอดกับเด็กรุ่นใหม่และสืบสานภูมิปัญญาไม่ให้หายไป

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) เลือกชนิดผ้าที่จะนำมาเขียนหรือชนิดวัสดุที่จะนำมาเขียนภาพลายสังคโลก

2) เริ่มวาดแบบลงบนวัสดุและเขียนลายที่สนใจลงไป

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ชนิดผ้า

2) ดินสอ

3) ตัวหนีบกระดาษ

4) ปากกาสำหรับเขียนผ้า

17. วิธีทำ

1) เลือกชนิดผ้าที่จะนำมาเขียนลายส่งคโลก

2) เตรียมปากกาและลายเส้นที่จะวาด

3) ผลงานที่ได้

ผลงานการวาดภาพบนไหมไฟ

ผลงานการวาดภาพบนกระเป๋ผ้า

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 6)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “ขนมแตงา”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 8 นางธัญญา อิมเอี่ยม

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางธัญญา นามสกุล อิมเอี่ยม

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ป่านก อายุ 57 ปี

เกิดวันที่ 14 เดือน กรกฎาคม พ.ศ.2509 อาชีพ ค้าขาย

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา – ชื่อมารดา –

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 234/4 หมู่ที่ 4 ถนน - ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 086 738 0951 E-mail -

5. ระดับการศึกษา - ชื่อสถานศึกษา -

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำขนมแตงา

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ขนมแตงา ตะโก้ ลอดช่อง ขนมตาล

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☒ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 10 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 48 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ ยังไม่มี

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 2 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น –

12. รางวัลที่เคยได้รับ –

จากหน่วยงาน –

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ มีการปรับเปลี่ยนสูตรจากเดิม เรื่องของรสชาติ วัสดุ ห่อขนม

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากให้คนรุ่นหลังหรือผู้ ที่สนใจหรือชื่นชอบการทำขนม สามารถมาเรียนรู้และนำไปประกอบอาชีพหรือหารายได้เสริม และ เพื่อให้ขนมในอดีตไม่สูญหาย

15. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) นำข้าวเหนียวแช่น้ำ

2) เกลือ

3) ใบตอง

16. วิธีทำ

- 1) นำข้าวเหนียวมาแช่ในน้ำไว้ประมาณ 20 นาที แล้วนำข้าวเหนียวที่ขึ้นตัวมาเทใส่ครก

2) ตำข้าวเหนียวไม่ต้องละเอียดมาก จากนั้นใส่น้ำสะอาดลงไปผสมในข้าวเหนียว ให้ปริมาณน้ำพอท่วมเมล็ดข้าวเหนียว

3) ผสมแป้งข้าวเหนียวลงในข้าวและใส่เกลือลงไปพอประมาณใส่สีดำผสมกับแป้งข้าวเหนียวเพื่อให้สีสวยและมีกลิ่นหอม นวดแป้งและส่วนผสมต่างๆ ให้เป็นเนื้อเดียวกันจนแป้งเข้ากันดี และนวดจนแป้งอ่อนนุ่มจนสามารถปั้นเป็นตัวได้

4) หยิบแป้งที่นวดแล้ว ปริมาณพออุ้งมือ มาปั้นแล้วใส่ไส้ขนมที่เตรียมไว้ลงไปตรงกลาง เนื้อแป้งปั้นแป้งปิดไส้ โดยปั้นเป็นก้อนๆ รูปร่างกลมๆ ยาวๆ รีๆ ขนาดเท่า 1 กำมือ

- 5) นำใบตองที่เย็บเป็นทรงขนาดพอดีแล้วนำขนมใส่ลงไปใส่ขนมให้พอดีกับขนาดของใบตอง

- 6) นำขนมมาคลุกกับงาที่ผสมเกลือ จนกระทั่งก้อนขนมเป็นสีดำทั้งก้อน พร้อมรับประทาน

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 7)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “ผักอินทรีย์ออแกนิกไทยแลนด์”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 9 นายฉลอง ศรีม่วง

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายฉลอง นามสกุล ศรีม่วง

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ลุงแหมว อายุ 66 ปี

เกิดวันที่ 5 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2500 อาชีพ ช่างราชการครูเกษียณ

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา จังหวัดสุโขทัย

ชื่อบิดา นายสงัด ศรีม่วง ชื่อมารดา นางเป้า ศรีม่วง

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 330 หมู่ที่ 1 ตำบล/แขวง บ้านหลุม

อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โทรศัพท์ 0849902852 E-mail –

5. ระดับการศึกษา ปริญญาโท ชื่อสถานศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำผักอินทรีย์

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ผักอินทรีย์ออแกนิกไทยแลนด์

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☒ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☒ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 9 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 57 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☒ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 9 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มี

12. รางวัลที่เคยได้รับ ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกษ.)

จากหน่วยงาน สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ -

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

- ทำให้ช่วยลดต้นทุนให้กับชาวบ้าน
- ช่วยทำให้ได้ยุคใหม่มาสนใจในการทำน้ำหมักชีวภาพ

15. ขั้นตอนการผลิต

1) เตรียมดิน

2) เลือกต้นอ่อนของผักที่เหมาะสม

3) ปลูกลงในสวน

4) รดน้ำให้เหมาะสม

5) รอเก็บผลผลิต

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

- 1) กระจกพลาสติก ขนาด 8 นิ้ว
- 2) ส่วนผสมของดินปลูกผัก ได้แก่ดิน ปุ๋ยหมัก ขี้วัว แกลบดิน แกลบเผา เศษใบไม้
- 3) กล้า ผักสลัด
- 4) อุปกรณ์ในการปลูกอื่นๆ เช่น กระถางผสมดินปลูก เสียม สเปรย์ฉีดน้ำ

17. วิธีทำ

- 1) ผสมดินในกระถางมั่ง ดินสัสดส่วน ดิน 2 ส่วน ปุ๋ยหมัก/ปุ๋ยคอก 2 ส่วน เศษใบไม้ แกลบดิน แกลบเผา 2 ส่วน
- 2) คลุกเคล้าส่วนผสมให้เข้ากัน รดน้ำเปล่า หรือน้ำผสมน้ำหมักชีวภาพ ให้ชุ่ม (ควรหมักไว้ก่อน 7 วัน)
- 3) นำดินที่ผสมแล้วใส่ลงในกระจกพลาสติกขนาด 8 นิ้วจนเต็มกระจก
- 4) ทำหลุมปลูกเป็นรูในดินตรงกลางด้านบนของกระจก ขนาดกว้าง 1 นิ้ว ลึก 1 นิ้ว
- 5) ย้ายกล้าผักสลัดจาก ถาดเพาะกล้า 1 ต้นลงปลูกในกระจก กลบดินโคลนต้นกล้าผัก
- 6) ฉีดสเปรย์น้ำที่โคนต้นกล้าผักให้ชุ่ม ตั้งไว้ที่มีแสงแดด ดูแลรดน้ำวันละ 2 ครั้ง
- 7) รอคอยการเติบโตอย่างใจเย็น นับไป 30 วัน ผักสลัดจะเติบโตและนำไปบริโภคได้

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 8)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำนาข้าวอินทรีย์”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 10 นายเรื่อนทอง ช่วยตระกูล

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายเรื่อนทอง นามสกุล ช่วยตระกูล

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ทองเรื่อน อายุ 50 ปี

เกิดวันที่ 14 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2516 อาชีพ เกษตรกร (ชาวนา)

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา จังหวัดสุโขทัย

ชื่อบิดา นายมา เรื่อนทอง ชื่อมารดา นางผ่อง เรื่อนทอง

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 5 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 93 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

โทรศัพท์ 0885697856 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านขวาง

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำนาข้าวอินทรีย์

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ข้าวเจ้า

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☒ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 37 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 13 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่าง ๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่น ๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 30 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัจจุบันนี้มีผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรทำนายน้อยลงมีเครื่องมือทุ่นแรงและอำนวยความสะดวกในการทำนาเกิดขึ้นมา การทำนาแบบดั้งเดิมตามภูมิปัญญาชาวบ้านจึงไม่ได้รับการสืบทอดโดยผู้คนรุ่นหลัง ซึ่งนอกจากไม่นิยมประกอบอาชีพทำนาแล้ว ยังมีความสนใจในเรื่องอื่น ๆ มากกว่า

12. รางวัลที่เคยได้รับ

- รางวัลชาวนาดีเด่น ปี พ.ศ 2558 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ได้รับการยกย่องให้เป็นครอบครัวชาวนาตัวอย่าง ปี พ.ศ.2560 มูลนิธิข้าวไทย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

- ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 การประกวดพันธุ์ข้าวของกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

นายเรื่อนทองเป็นลูกชายคนโตของบ้านสมัยเด็กๆ ไม่ได้เรียนหนังสือสูง จบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 บิดาจึงส่งให้ไปฝึกทำงานอยู่หอหมรกว่า 1 ปี แล้วกลับมาช่วยที่บ้านทำนาเมื่อปี พ.ศ.2529 หลังจากแต่งงานแล้ว จึงย้ายมาอยู่กับภรรยาและทำนาด้วยการใช้สารเคมีมาโดยตลอดในพื้นที่ 25 ไร่ ได้ข้าวเปลือกเพียง 13 เกวียน ทำให้ขาดทุนทุกปี จึงคิดหาทางออกให้กับตนเองด้วยการหาความรู้จากหนังสือและการเข้าอบรมจากที่ต่าง ๆ จนในปี พ.ศ.2532 มูลนิธิข้าวขวัญได้มาขอที่ 5 ไร่ ของบิดาเพื่อทำการทดลองปลูกข้าว โดยใช้สารสกัดจากพืชสมุนไพรควบคุมแมลง และบิดาไม่มีเวลาดูแลแปลงนาดังกล่าว ตนจึงต้องไปดูแลเอง ผลปรากฏว่าเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับการทำนาโดยใช้สารเคมี พบว่ารายได้ที่ได้รับมากกว่าการปลูกข้าวโดยใช้สารเคมี

และยังสังเกตเห็นแปลงข้าวที่ฉีดสมุนไพรไม่มีเพลี้ยรบกวน จากประสบการณ์และการเรียนรู้ ครั้งนั้นจึงเป็นที่มาของการลดการใช้สารเคมีและเริ่มใช้วิธีผสมผสานกับสมุนไพรในที่ดินตนเอง 8 ไร่ และขยายไปเรื่อยๆ ในปัจจุบัน

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

นายเรื่อนทองมีความภาคภูมิใจที่เป็นชาวนา และเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำนา ข้าว นายเรื่อนทองได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้กับผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาดูงานในพื้นที่ด้วยตนเอง บอกเล่าจากประสบการณ์จริง รวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ของตนเองเพื่อใช้เผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจ สามารถเรียนรู้และเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นวิทยากรรับเชิญให้กับหน่วยงานราชการ เอกชน และยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ นายเรื่อนทองได้ขยายผลไปสู่กลุ่มและเครือข่ายต่างๆ เช่น กลุ่มเกษตรกรทำนาแบบชีวภาพในระดับหมู่บ้านตำบลกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรทำนาแบบชีวภาพในจังหวัดสุโขทัย ซึ่งนายเรื่อนทองกล่าวว่า จะอนุรักษ์ และถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำนาเช่นนี้ต่อไป หากมีโอกาสและยินดีที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำนาข้าวให้กับผู้สนใจทุกเมื่อ

15. ขั้นตอนการผลิต

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมพันธุ์ข้าว การคัดเลือกพันธุ์ข้าว

1) คัดเลือกพันธุ์ข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่นา เช่น ข้าวพันธุ์ กข. 6 จะชอบพื้นที่ในที่ลุ่ม มีน้ำขังตลอด ตั้งแต่ปักดำจนถึงออกรวงและมีแบ่ง จึงจะปล่อยน้ำออกจากคันนาได้และได้ผลผลิตดี แต่ถ้า เป็นข้าวหอมมะลิจะขึ้นได้ดีทุกพื้นที่ ขอแต่ให้มีน้ำขังเนื่องจากการทำนาสิ่งสำคัญคือต้องมีน้ำ

2) การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว คัดเลือกแปลง ข้าวที่มีต้นข้าว รวงข้าว เมล็ดข้าวที่โตแข็งแรง เมล็ดข้าวแก่จัด เมล็ดข้าวมีความสมบูรณ์ ถอนออกเป็นรวงๆ ที่สมบูรณ์ที่สุดเก็บไว้ต่างหาก แล้วนำมาแยกเมล็ดข้าวและฟางข้าวออกจากกัน จากนั้นนำเมล็ดมาผัด เพื่อคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่ไม่สมบูรณ์ออก แล้วนำเมล็ดข้าวที่คัดเลือกว่าดีแล้วตากแห้ง แล้วเก็บไว้ทำพันธุ์ในปีต่อไป

การเลือกเมล็ดพันธุ์

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมพื้นที่ทำนา

1) การเตรียมคูคันนาการทำนาจะต้องเตรียมคูคันนาให้มีความสูงประมาณ 50 – 70 เซนติเมตร ความหนา 60 – 80 เซนติเมตร เพื่อกักเก็บน้ำ เพราะข้าวจะขาดน้ำไม่ได้ ถ้าไม่มีน้ำขัง จะเกิดพวงวัชพืชในข้าว ทำให้ข้าวเจริญเติบโตช้า เสียเวลาในการกำจัดวัชพืช คันนาควรใส่ท่อระบายน้ำ เพราะถ้าช่วงแรกในการปักดำไม่ควรให้ระดับน้ำสูงมากกว่า 10 เซนติเมตร เพราะต้นข้าวยังไม่แข็งแรงพอ ถ้ามีน้ำในแปลงนามากจะทำให้ต้นข้าวเน่าได้ ควรมีท่อระบายน้ำออก

2) ปรับพื้นที่ในคันนาให้มีระดับเท่ากัน อย่าให้มีน้ำเอียงด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อจะได้ขังน้ำอยู่ระดับเดียวกัน ถ้าหากพื้นที่นามีความลุ่ม มีระดับพื้นที่ในระดับเดียวกันก็ไม่ต้องมีความจำเป็นในการปรับพื้นที่

การเตรียมคูคันนาการทำนา

ขั้นตอนที่ 3

หลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวเสร็จ พื้นที่นายังมีฟางข้าวมีหญ้า เราควรนำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์หว่านทั่วไป โดยคิดเฉลี่ย 200 กิโลกรัม ต่อ 1 ไร่ แล้วฉีดย่นด้วยน้ำยาจุลินทรีย์ให้ทั่วแล้วไถกลบฟางข้าว จุลินทรีย์จะช่วยย่อยสลายฟางข้าวให้เน่าเปื่อย ทำให้ดินร่วนซุยเป็นอาหารของข้าวต่อไป สำหรับขั้นตอนนี้ควรทำในช่วงเดือนธันวาคมเพราะในช่วงนี้เป็นหน้าหนาว มีหมอกลงเหมาะในการขยายตัวของเชื้อจุลินทรีย์

หมักนาข้าวด้วยปุ๋ยอินทรีย์

ขั้นตอนที่ 4

นำน้ำจุลินทรีย์มาหมักเมล็ดข้าว โดยให้น้ำจุลินทรีย์ท่วมเมล็ดข้าว หากมีเมล็ดข้าวฟูน้ำให้เก็บออกให้หมด ควรแช่เมล็ดข้าวประมาณ 2 – 3 วัน แล้วนำขึ้นจากน้ำมาพักไว้สัก 1 วัน แล้วนำมาหว่านในแปลงที่เตรียมไว้

การเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว

ขั้นตอนที่ 5 การเตรียมพื้นที่สำหรับเพาะต้นข้าว

พอถึงฤดูการทำนา ถ้าหากปีไหนฝนดีคือฝนตกในช่วงเดือนมิถุนายน ควรเตรียมพื้นที่สำหรับกล้าพันธุ์ข้าว คือเตรียมแปลงสำหรับเพาะพันธุ์ข้าว ซึ่งต้องดูดังนี้

- 1) ที่ดินร่วนซุย
- 2) อยู่ใกล้แหล่งน้ำ เช่น สระน้ำ หนองน้ำ ถ้าหากฝนที่ช่วง จะได้อาศัยน้ำจากแหล่งน้ำได้

วิธีเตรียมแปลงเพาะกล้าพันธุ์ข้าว

- 3) ที่มีน้ำขังพอที่จะหว่านกล้า เราก็ไถและคราดดินให้ร่วนซุยและระดับพื้นเสมอกัน ปล่อยทิ้งไว้ประมาณ 2 – 3 ชั่วโมง แล้วนำเมล็ดข้าวที่เตรียมไว้มาหว่าน อย่าให้หนาหรือห่างจนเกินไป
- 4) ประมาณ 10 – 15 วัน ต้นกล้าตั้งหน่อได้แข็ง นำน้ำจุลินทรีย์ผสมน้ำพ่นต้นกล้า โดยผสมน้ำจุลินทรีย์ 3 ช้อนโต๊ะ ผสมน้ำ 20 ลิตร พ่นให้ทั่วแปลงกล้า
- 5) ชังน้ำใส่ต้นกล้า อย่าให้น้ำขาดจากแปลงกล้า
- 6) ก่อนจะถอนกล้า 5 วัน ให้น้ำจุลินทรีย์ พ่นอีกเพื่อจะได้ถอนง่าย เพราะรากจะฟู

การเตรียมพื้นที่สำหรับเพาะต้นข้าว

ขั้นตอนที่ 6 ทำนาข้าวอินทรีย์การปักดำ

ในช่วงก่อนการปักดำ เราควรขังน้ำไว้ในนา เพื่อจะทำให้ดินนุ่ม ดินไม่แข็ง ง่ายในการไถดำ เราควรจะกักน้ำเอาไว้

1) พอถึงเวลาดำนา เราควรปล่อยน้ำที่ขังออกจากคันนา ให้เหลือไว้ประมาณ 10 – 15 เซนติเมตร อย่าให้น้ำมากหรือน้อยจนเกินไป ถ้าน้ำมากจะทำให้ข้าวเปียก ถ้าน้ำน้อยหากฝนขาดช่วง จะทำให้ข้าวขาดน้ำ เพราะการทำนายังอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ จึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน

2) ไถนาและคราดที่นาให้ดินร่วนซุยและนำต้นกล้ามาปักดำ ซึ่งกะความห่างระหว่างต้นให้ห่างประมาณ 40 เซนติเมตร เพื่อให้แตกกอได้ดีและใส่ต้นกล้า กอละประมาณ 2-3 ต้นกล้า

3) เมื่อปักดำประมาณ 15 วัน นำจุลินทรีย์ไปผสมน้ำพ่นต้นข้าวในนา เพื่อกระตุ้นเชื้อจุลินทรีย์ที่หวานตอนเตรียมที่ดิน และจะทำให้ต้นข้าวแข็งแรงเติบโต และทนต่อศัตรูข้าว

4) คอยหมั่นดูแลต้นข้าวและดูแลระดับน้ำอย่าให้ขาด ในนาข้าวหมั่นรักษาไม่ให้วัชพืชขึ้นในนาข้าว และพ่นจุลินทรีย์ในทุกๆ 20 วัน จนถึงข้าวตั้งท้องแล้วจึงงดการพ่นจุลินทรีย์แต่ยังคงรักษาระดับน้ำในคันนาอย่าให้ขาด

5) พอข้าวแก่พอสมควรก็ปล่อยน้ำออกจากคันนา และเตรียมเก็บเกี่ยวต่อไป

การปักดำนา

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) รถไถนา ใช้ทั้งเตรียมดินนาหว่าน นาดำ และคราด

2) เครื่องสูบน้ำ ใช้สูบน้ำเข้านาโดยใช้เครื่องยนต์หรือไฟฟ้าเป็นแรงหมุนมอเตอร์สูบน้ำจากแม่น้ำ คลองชลประทานเข้ามาใช้นา

3) เครื่องพ่นน้ำหมักอินทรีย์

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 9)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำดอกไม้จันทน์”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 11 นางทัศนีย์ โหมดบุตร

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางทัศนีย์ นามสกุล โหมดบุตร

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ทัศน อายุ 50 ปี

เกิดวันที่ 6 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2516 อาชีพ ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา ตำบลบ้านสวน อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

ชื่อบิดา นายทัย วาสนา ชื่อมารดา นางประสาน ดงพูล

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 18 หมู่ที่ 1 ถนน - ตำบล/แขวง บ้านสวน
อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 0816330951 E-mail -
5. ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ชื่อสถานศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำดอกไม้จันทน์
7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การทำดอกไม้จันทน์
8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสัมผัสประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☒ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 6 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 44 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 6 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำงานเป็นกลุ่ม
ปัญหาเรื่องการไม่รับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน

12. รางวัลที่เคยได้รับ รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 โครงการประเมินหมู่บ้านสมาชิกชุมชนดีเด่น
จากหน่วยงาน อำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนาเรื่องการผลิตและการลดต้นทุน
ในการผลิต

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ต้องการให้ผู้คนหัน
มาเรียนรู้เรื่องการทำดอกไม้จันทน์ให้มากขึ้นเพื่อนที่จะได้มีคนสืบสานการทำดอกไม้จันทน์ต่อไป

15. ขั้นตอนการผลิตและวิธีการทำ

1) การทำเกสร

2) การเข้ากลีบดอก

3) การจัดซ่อ

4) การเข้าซ่อ

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) กระดาษอัด

2) ฐูปทำเกสร

3) รีบปั่นดำ

4) กาวติดกระดาษ

5) ไม้จันทน์

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 10)

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น “เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 12 นางสาวสุเทพ พรหมเพชร

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางสาวสุเทพ นามสกุล พรหมเพชร

ชื่อเรียกขานเฉพาะ สุเทพ อายุ 63 ปี

เกิดวันที่ 18 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2503 อาชีพ ค้าขายเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก

สัญชาติไทยภูมิลำเนา 203/2 หมู่ 3 ถนนผาเมือง ต.เมืองเก่า อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

ชื่อบิดา นายถนอม เขียววาง ชื่อมารดา นางบุญธรรม เขียววาง

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่ 203 / 2 หมู่ที่ 3 ถนน ผาเมือง ต.เมืองเก่า อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย
โทรศัพท์ 084 494 8890

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนเมืองเก่า

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การปั้นดินเผา

7. ผลงาน / ผลิตภัณฑ์ เครื่องปั้นดินเผาสังคโลก

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปะหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์และโดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองและลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครูอาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 47 ปีเริ่มทำตั้งแต่อายุ 18 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานที่ศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☒ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆโปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 47 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับห้าดาว ตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

- มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

- เป็นสิ่งที่ควรมีให้ได้ศึกษากันทั่วหน้าเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นไทย

15 . ขั้นตอนการผลิต

1) นำดินเหนียวที่หมักไว้สามเดือนออกมา

2) นำดินเหนียวไปอัด

3) นำมาใส่ถุง

4) เข้าเตาเผา

5) นำมาปั้นและวาดลาย

6) นำไปเผาครั้งที่สองอุณหภูมิ 800 องศา

7) สิ่งที่ได้หลังจากเผาอบสอง

8) ชุบน้ำเคลือบ

9) ผลที่ได้หลังจากเสร็จแต่ละขั้นตอน

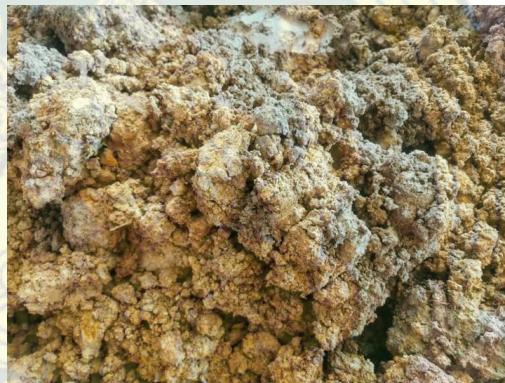

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) เตาดเผา

2) ดินเหนียว

3) เครื่องอัดดิน

4) น้ำเคลือบ

5) อุปกรณ์การแกะสลักลาย

17. วิธีทำ

- นำดินเผาที่หมักไว้แล้วสามเดือนในโถงออกมากรองเศษหินหรือทรายออกแล้วนำไปใส่เครื่องอัด นวดจนเหนียวปั้นเป็นก้อนได้จากนั้นปั้นขึ้นรูปแกะสลักตามต้องการ ฟิงลมเก็บรายละเอียดขัดผิวให้เรียบแล้วนำเข้าเตาอบอุณหภูมิ 800 องศาเซลเซียส 14 ถึง 16 ชั่วโมง ทิ้งให้เย็นแล้วขัดเก็บรายละเอียดอีกครั้งก่อนชุบน้ำเคลือบแล้วเผาซ้ำ เป็นอันเสร็จ

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 11)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “เครื่องปั้นดินเผา”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 13 นายลำพิน ม้วนอ่ำ

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายลำพิน นามสกุล ม้วนอ่ำ

ชื่อเรียกขานเฉพาะ อาจารย์ลำพิน อายุ 49 ปี

เกิดวันที่ 6 เดือน กันยายน พ.ศ. 2516 อาชีพ ช่างปั้นดินเผา

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา อำเภอเมืองเก่า อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

ชื่อบิดา นายกำพริ้ว ม้วนอ่ำ ชื่อมารดา นางพยง แก่นพวง

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 1 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 248/2 หมู่ที่ 5 ถนน - ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 089-7536-758 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านปากคลอง

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การปั้นดินเผา

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ได้รับการยกย่องเป็นผลงานเครื่องปั้นลายสังคโลก ระดับประเทศ

ได้ออกสื่อโทรทัศน์หลายช่อง และถูกเชิญไปออกงานต่างๆ ทั่วประเทศ

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 19 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 30 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 18 ปี

11.3 ปัญหาในการสืบทอด -

12. รางวัลที่เคยได้รับ

ได้รับการยกย่องเป็นผลงานเครื่องปั้นลายสังคโลก ระดับประเทศ

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

มีการพัฒนาการปั้นเครื่องปั้นลายสังคโลกให้มีความสวยงามมากขึ้น

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

อยากให้ช่วยกันอนุรักษ์การปั้นเครื่องปั้นลายสังคโลกเอาไว้ และหันมาเรียนรู้เรื่องการปั้นเครื่องปั้นลายสังคโลก

15. ขั้นตอนการผลิตและวิธีการทำ

- 1) ปั้นรูปที่ฐาน ปั้นให้ตรงกลาง

2) เริ่มปั้นตั้งแต่ส่วนฐานขึ้นไป

3) หลังจากปั้นเสร็จ นำไปวางไว้ให้แห้ง

4) หลังจากตากไว้จนแห้งแล้วนำเข้าเตาเผาเป็นเวลา 12 ชั่วโมง

5) หลังจากทำเสร็จต้องนำมาทำพิธีเบิกเนตร

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) มีดแกะสลัก

2) ไม้เขียนลาย

3) น้ำล้าง

4) สีคอลลีน

ภาพรางวัลและเกียรติบัตร

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 12)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “ข้าวตอกพระร่วง”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 14 นางสาวลี จิระประยุต

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางสาวลี นามสกุล จิระประยุต

ชื่อเรียกขานเฉพาะ สาลี อายุ 73 ปี

เกิดวันที่ 22 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2493 อาชีพ ขายเครื่องประดับข้าวตอกพระร่วง เครื่องเงิน

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา - ชื่อมารดา -

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 4 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 389 หมู่ที่ 2 ถนน - ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย
สุโขทัย จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 0923959096 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนวัด

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำเครื่องเงินโบราณ

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ข้าวตอกพระร่วง สร้อยคอพทุมมาศ

ได้รับคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสัมผัสประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☒ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 10 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 63 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 7 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น –

12. รางวัลที่เคยได้รับ

ได้รับอนุญาตให้แสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนกับเครื่องประดับดินสี มาตรฐานเลขที่ มผช 920/2557 จากหน่วยงาน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัย

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

ได้มีการพัฒนาข้าวตอกพระร่วงนำมาเป็นเครื่องประดับ

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

อยากให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้รู้จักข้าวตอกพระร่วงและเครื่องเงินโบราณวิธีการทำต่างๆ โดยการเจียรในอย่างพิถีพิถันและเปิดโลกกว้างสินค้าโอท็อปมาตรฐานของไทย เช่น สร้อยคอ ประทุมมาศสร้อยคอทรงกลมที่ทำมาจากข้าวตอกพระร่วง

15. ขั้นตอนการผลิต

1) คัดเลือกหินข้าวตอกพระร่วงให้ได้ขนาดตามต้องการแล้วนำมาลนไฟ ติดไม้ ตะเกียบ โดยใช้ติดกับครึ่ง

2) นำไปเจียรไนโดยหินกากเพชรหยาบแล้วโกลนจนได้รูปร่างตามที่ต้องการ

3) นำมาฝนกระดาษทรายจนถึงละเอียด

4) นำมาติดกาวและทำเป็นเครื่องประดับอย่างสวยงาม

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) เม็ดข้าวตอก

2) เครื่องเจียระไน

3) น้ำมันแชลคทาไม้

17. วิธีทำ

- 1) นำเม็ดข้าวตอกพระร่วงมาเลือกเพื่อนจะนำไปเป็นเครื่องประดับ

- 2) นำเม็ดข้าวตอกพระร่วงมาติดกาวทาน้ำมันแช่ล็คสำหรับทาไม้

- 3) ตกแต่งเครื่องประดับอย่างสวยงาม

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 13)

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น “การพิมพ์พระเครื่อง”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 15 นายณรงค์ชัย โตอินทร์

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายณรงค์ชัย นามสกุล โตอินทร์

ชื่อเรียกขานเฉพาะ กบ อายุ 46 ปี

เกิดวันที่ 8 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2520 อาชีพ นักพิมพ์พระ

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายณรงค์ โตอินทร์ ชื่อมารดา นางกาญจนา โตอินทร์

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 1 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 51/7 หมู่ที่ 8 ถนน -

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0896436219 E-mail Narongchai.toin@gmail.com

5. ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ชื่อสถานศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน พิมพ์พระ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ พระพุทธรูป พระพิมพ์ งานศิลปะรูปนูนต่ำ พุทธศิลป์ย้อนยุค

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสัมผัสประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 38 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 8 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ มีการถ่ายทอด ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☒ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☒ (5) อื่นๆ โปรดระบุ นักท่องเที่ยว ยุโรป เอเชีย

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 16 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ OTOP 3 ดาว CrewTive.tourism.

จากหน่วยงาน อุตสาหกรรมจังหวัดสุโขทัย องค์การพัฒนการท่องเที่ยว

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ศึกษาประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ศิลปะสุโขทัย พัฒนาเป็นศิลปะในปัจจุบัน

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

การทำพระพิมพ์นั้นถือว่าเป็นงานฝีมืออย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจ ประณีต อดทน และต้องมีความพิถีพิถันทุกขั้นตอนเพื่อให้งานทุกชิ้นออกมาทีละชิ้นและมีคุณภาพมากที่สุด การเผยแพร่วิธีการทำพระพิมพ์จึงสำคัญเพราะในปัจจุบันการทำพระพิมพ์นั้นค่อนข้างหายาก ดังนั้นจึงถ่ายทอดและทำเป็นเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ต่อไป

15. ขั้นตอนการผลิต

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมวัสดุอุปกรณ์

ขั้นตอนที่ 2 นำส่วนผสมทุกอย่างใส่ไปใส่ครก

ขั้นตอนที่ 3 นำส่วนผสมทุกอย่างให้เข้ากัน

ขั้นตอนที่ 4 ตำส่วนผสมทุกอย่างให้เข้ากัน จนได้น้ำมันที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 5 ปั้นเนื้อพิมพ์พระแล้วนำไปใส่ที่แบบพิมพ์พระ

ขั้นตอนที่ 6 นำออกจากแบบพิมพ์แล้วนำมาตากแดดให้แห้ง

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) หินปูน

2) ปูเปลือกหอย

3) กลั้วน้ำว่าสุก

4) น้ำอ้อย

5) กาวหนังสือ (ควาย)

6) น้ำมันยาง

7) ครก สาก

8) ช้อนหรือทัพพี

9) แบบพิมพ์

17. วิธีทำ

วิธีการทำที่ 1 การนำส่วนผสมที่เตรียมไว้ทุกอย่างเข้าด้วยกัน โดยกะปริมาณให้พอสมควร ลงไปในครก ได้แก่ หินปูน ปูนเปลือกหอย กล้วยสุก น้ำอ้อย กาวหนิงสัตว์ น้ำมันยาง

วิธีการทำที่ 2 นำซ้อนหรือทัพพีมาคนส่วนผสมให้เข้ากัน เพื่อป้องกันการกระเด็น

วิธีการทำที่ 3 นำสากมาแล้วนำส่วนผสมทุกคนเป็นเนื้อเดียวกันลักษณะไม่เหลวมาและไม่แข็งมาก

วิธีการทำที่ 4 เมื่อได้เนื้อตามที่ต้องการแล้วก็นำไปใส่แบบแม่พิมพ์ตามที่ต้องการที่เตรียมไว้ แล้วกดให้แน่น จากนั้นนำออกไปตากแดดอย่างน้อย 2 ชั่วโมง

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 14)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “ข้าวตอกพระร่วง”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 16 นายเหล็ง จันทรฉาย

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายเหล็ง นามสกุล จันทรฉาย

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ลูกเหล็ง อายุ 79 ปี

เกิดวันที่ 10 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2488 อาชีพ ค้าขาย

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายกร จันทรฉาย ชื่อมารดา นางปุ้ม จันทรฉาย

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย ☐ อื่นๆ จำนวนบุตร 3 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 382/1 หมู่ที่ 2 ถนน รอบเมือง

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0872012365 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา สว่างวิทยาคม

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ข้าวตอกพระร่วง

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ หินข้าวตอกพระร่วง

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 57 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 22 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 30 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น บางคนก็ฟังบ้าง บางคนก็ไม่ฟังเลย

12. รางวัลที่เคยได้รับ

1. โล่ปราชญ์ชาวบ้านดีเด่น จากหน่วยงานวัฒนธรรม

2. ใบประกาศนียบัตรนี้ให้ไว้เพื่อแสดงว่ากำไรเงินลายโบราณบ้านข้าวตอกพระร่วง 382/1 ม.2 บ้านนา ต.เมืองเก่า อ.เมือง จ.สุโขทัย ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์ ระดับสี่ดาว ประเภท ผ้าและเครื่องแต่งกายตามโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ.2565 (OTOP Product Champion) ให้ไว้ ณ วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2565

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ พออายุเยอะก็ไม่ได้ทำแล้ว

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากให้คนรุ่นหลังได้เห็น ในสิ่งที่ทำเอาไว้

15. ขั้นตอนการผลิต

1) คัดเลือกหินข้าวตอกพระร่วงให้ได้ขนาดความต้องการแล้วนำมาลนไฟ ตัดไม้ตะเกียบโดยใช้ติดกับครึ่ง

2) นำไปเจียรระไนโดยใช้หินกากเพชรหยาบ แล้วโกลนจนได้รูปร่างตามที่ต้องการ

3) นำมาฝนกระดาษทรายหยาบจนถึงละเอียด

4) ขัดต่อไปจนขึ้นเงาสีดำมันแล้วนำไปติดตัวเรือน นำไปเป็นเครื่องประดับรูปแบบต่างๆ

สำหรับการใช้บูชา สวมใส่ติดตัวไว้เพื่อเป็นสิริมงคล คุ่มครองป้องกัน

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

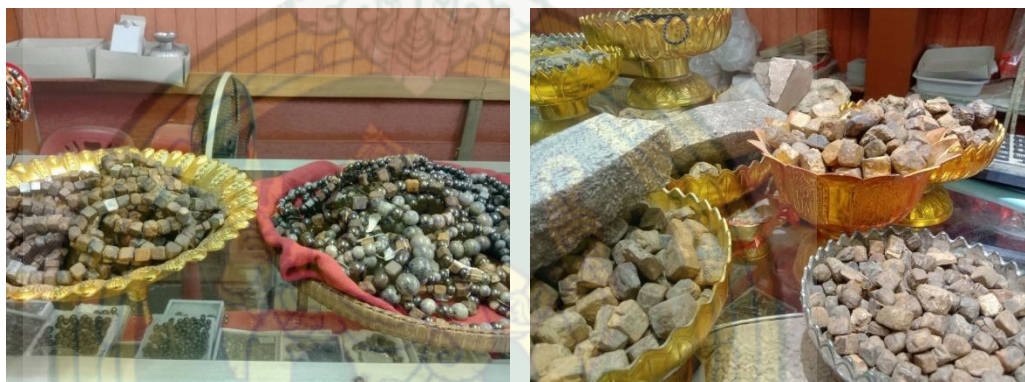
1) เม็ดข้าวตอกพระร่วง

2) หินเจียรระไน

- 3) ไม้ตะเกียบ
- 4) น้ำยาเคลือบ
- 5) ครั่ง
- 6) เตาถ่าน
- 7) กระจาดทรายหยาบ

17. วิธีทำ

- 1) เลือกหินข้าวตอกพระร่วงตามขนาดที่ต้องการและลนไฟ ใช้ไม้ตะเกียบติดกับครั่ง
- 2) นำหินกากเพชรหยาบไปเจียรระไน และโกลนให้ได้รูปร่างตามที่ต้องการ
- 3) นำมาฝนกับกระจาดทรายหยาบให้ละเอียด
- 4) ขัดจนขึ้นเงาสีดำและนำไปติดกับตัวเรือน สามารถนำไปเป็นเครื่องประดับรูปแบบต่างๆ

หินข้าวตอกพระร่วง

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 15)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การปั้นพระ”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 17 นายบุญมา สวยงาม

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายบุญมา นามสกุล สวยงาม

ชื่อเรียกขานเฉพาะ บุญมา อายุ 82 ปี

เกิดวันที่ 17 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2485 อาชีพ รับจ้างปั้นพระพุทธรูปและซ่อมบูรณะพระพุทธรูป

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายที สวยงาม ชื่อมารดา นางจัน สวยงาม

สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☒ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 114/5 หมู่ที่ 2 ถนน จรดวิถีถ้อง

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0819724093 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนสวรรคค่อนันต์

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ปั้นรูปเหมือน

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ปั้นพระพุทธรูปให้แก่จังหวัดต่างๆ

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 58 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 15 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 58 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
เด็กนักเรียนที่มาศึกษาไม่ค่อยสนใจในการสอนในการเรียน

12. รางวัลที่เคยได้รับ

1) งานบูรณะพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยซึ่งถูกไฟไหม้ เมื่อ พ.ศ. 2511 นำมาประกอบเป็นองค์พระขึ้นใหม่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเบิกพระเนตร เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2535 ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

2) รูปปั้นเจ้าแม่จามเทวี ณ จังหวัดลำพูน

3) รูปเหมือนท่านเจ้าคุณราชประสิทธิ์คุณ (ทิม) เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย วัดราชธานี
ปัจจุบันรูปเหมือนนี้ประดิษฐาน ณ วิหารหลวงพ่อเป่า วัดราชธานี อำเภอเมืองจังหวัดสุโขทัย

4) อนุสาวรีย์เจ้าพ่อเมืองดั่ง เมืองเชลียง (อำเภอศรีสัชนาลัย) จังหวัดสุโขทัย สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ.2526

นายบุญมา สวยงาม กล่าวถึงที่มาของผลงานศิลปะหัตถกรรมการปั้นพระพุทธรูปดั้งเดิมว่า วัสดุที่ใช้นั้นใช้ดินนวล สมัยก่อนนั้นซื้อที่พรานนก เป็นที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกกันว่า ดินตาแก้วน ดินขาวนวลดูแล้วเหมือนดินปลวก เมื่อได้ศึกษาเรื่องธรรมชาติของเนื้อดินแล้วก็พยายามพัฒนาและทดลองปรับปรุงดินและประยุกต์ส่วนผสมต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น เช่น ใช้กลบดำมาทำให้ละเอียด เป็นผงแล้วผสมกับดินและส่วนผสมต่างๆ สำหรับในส่วนของการปั้นเก็บผิว เก็บรายละเอียดก็ต่อใช้สีผึ้งที่เขาเคี้ยวและผสมแล้วมาปั้น การปั้นพระพุทธรูปนี้นายบุญมา ไม่ได้ศึกษามาจากที่ไหน เพียงแต่มีความสนใจสังเกต จดจำและศึกษาโดยอาศัยไปขอเขาทำงานโดยไม่รับค่าจ้างนายบุญมา สวยงาม

นับเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของจังหวัดสุโขทัยจากหน่วยงานราชการต่างๆ ทั้งในจังหวัดสุโขทัย และต่างจังหวัด รวมไปถึงประเทศเพื่อนบ้าน

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

มีการสร้างแนวทางให้กับคนรุ่นหลังได้ศึกษาการปั้นและหล่อพระเพื่อนำไปเป็นอาชีพได้

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

การทำพระพุทธรูปและรูปปั้นเหมือนต่างๆ แม้จะเสร็จเพียงครั้งก่อนเสร็จแค่เพียงหน้าตัก หรือเสร็จแค่เพียงศีรษะ เราก็ควรนับถือเราอย่าไปลบหลู่ควรอนุรักษ์สืบต่อไปเพราะเป็นสิ่งที่หวงแหน อย่างเช่นอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย หรือแม้กระทั่งวัดต่างๆ ก็ควรนับถือและอนุรักษ์

15. ขั้นตอนการผลิต

1) ศึกษาเรื่องดิน

2) แต่งรูปร่าง

3) หล่อสำริด

4) ขัด

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) เป้าหลอมทอง และคีมห้ามเท

2) เครื่องขัดเจียพระพุทธรูป

17. วิธีทำ

1) ร่างรูปแบบ

2) ลงดินปั้น

3) แต่งรูปร่าง

4) เข้าดินอีก 2 ชั้น

5) หล่อสำริด หล่อทองเหลือง

6) ขัดเงา

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 16)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การปั้นดินเผาสายสังคโลก”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 18 นางสาวสุตสุตา เขียวบาง

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น
ชื่อ นางสาวสุตสุตา นามสกุล เขียวบาง
ชื่อเรียกขานเฉพาะ อี๊ด อายุ 46 ปี
เกิดวันที่ 21 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2520 อาชีพ ทำสังคโลก
สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย
ชื่อบิดา นาย สมบูรณ์ สองเกตุ ชื่อมารดา นาง ประชุม สองเกตุ
สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 6 คน
4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 277 หมู่ที่ 3 ถนน สังคโลก
ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย
โทรศัพท์ 064-327-5194 E-mail -
5. ระดับการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ชื่อสถานศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (โรงเรียน กศน. ตำบลเมืองเก่า จ.สุโขทัย)
6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำเครื่องปั้นดินเผาสายสังคโลก
7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ดินเผาสังคโลก
8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน	☐ อาหารและโภชนาการ
☒ ศิลปหัตถกรรม	☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
☐ ภาษาและวรรณกรรม	☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 20 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 20 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☒ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 10 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ คนดีของสังคม

จากหน่วยงาน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ -

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากให้มีคนมาสนใจ และอยากให้จัดเป็นแหล่งเรียนรู้

15. ขั้นตอนการผลิต

1) นำดินที่หมักไว้นำมาปั้นให้ขึ้นรูปที่เราต้องการแล้วนำออกมาพักไว้ 2 อาทิตย์ ให้ดินแห้ง แล้วนำไปเผาในเตาเผาประมาณ 24 ชั่วโมง แล้วนำออกมาให้เครื่องปั้นให้เย็น

2) แล้วนำมาเขียนลายตามที่เรต้องการแล้วนำไปเคลือบนำยาแล้วนำไปเผาอีกรอบแต่รอบนี้ใช้เวลาเผาให้น้อยกว่ารอบแรกแล้วนำออกมาพักไว้เหมือนเดิม

3) เชื่อกว่าอันไหนสมบูรณ์หรืออันไหนไม่สมบูรณ์ก็จะนำมาคัดออก

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) เตรียมดิน

2) เตาเผา

3) สีเขียนลายเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 17)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การเลี่ยมกรอบพระ”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 19 นายศุภชัย กันทะคำ

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายศุภชัย นามสกุล กันทะคำ

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ช่างชัย อายุ 63 ปี

เกิดวันที่ 1 เดือน เมษายน พ.ศ. 2503 อาชีพ รับทำกรอบพระ

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นาย สุก กันทะคำ ชื่อมารดา นาง จันทร์ กันทะคำ

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 251/5 หมู่ที่ 10 ถนน -

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0881608375 E-mail -

5. ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเด่น 5

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การเลี่ยมพระกรอบเงิน/ทอง

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ กรอบพระเงิน/ทอง

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☒ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีอื่น ๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 30 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 34 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 3-5 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้ที่มาเรียนรู้วิธีการทำ ไม่มีความอดทนเนื่องจากการเลี่ยมกรอบพระต้องใช้ความประณีต
ใส่ใจในรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ เป็นอย่างมาก

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ว่าจ้าง

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

ถ้ามีผู้สนใจศึกษาวิธีการทำก็ยินดีที่จะให้คำแนะนำและสอน

15. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) เป้าหลอม

2) เครื่องรีดเหล็ก/ทอง

3) อุปกรณ์สำหรับรีดเหล็ก/ทองให้เป็นเส้น

4) เลื่อยฉลุ

5) เหล็กแกะสลัก/ลูกตุ้มองศา

16. วิธีทำ

1) นำเหล็ก/ทอง มาหลอม

- 2) นำเหล็ก/ทอง ที่หลอมเป็นแท่ง มาเข้าเครื่องรีดเพื่อให้เป็นแผ่น
และนำบางส่วนไปรีดให้เป็นเส้นในอุปกรณ์รีด

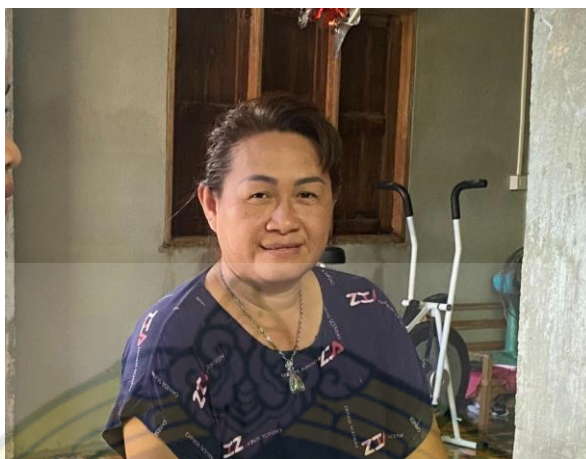
- 3) นำแผ่นมาเทียบกับพระที่อยู่ในกรอบพลาสติกแล้วตัดให้ได้รูปทรงตามต้องการ
และนำที่เป็นเส้นๆ มาดัดและตีกรอบๆ กรอบพระที่ตัดไว้นามาฉลุลูกและแกะสลักลวดลาย

ภาพผลงานการเลี่ยมกรอบพระ

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 18)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำไม้กวาดดอกหญ้า”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 20 นางสาวสนา นาคนวล

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางสาวสนา นามสกุล นาคนวล
 ชื่อเรียกขานเฉพาะ แต้น อายุ 49 ปี
 เกิดวันที่ 7 เดือน เมษายน พ.ศ.2517 อาชีพ เกษตรกร
 สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา บ้านราวตันเกลือ จังหวัดสุโขทัย
 ชื่อบิดา นายฉลวย มีจันทร์ ชื่อมารดา นางเวียน มีจันทร์
 สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 10/2 หมู่ที่ 9 ถนน -
 ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมือง จังหวัด สุโขทัย
 โทรศัพท์ 065-4176680 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนเพชรไผ่

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำไม้กวาดดอกหญ้า

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ไม้กวาดดอกหญ้า

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน	☐ อาหารและโภชนาการ
☒ ศิลปหัตถกรรม	☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
☐ ภาษาและวรรณกรรม	☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 10 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 27 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 2 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น - ไม่มี

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ พัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์อยู่เสมอ เช่น โดนติดตรงไหนก็ปรับปรุงแก้ไขในส่วนนั้น

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ดี ที่มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ เพื่อที่จะได้ถ่ายทอดความรู้ให้เด็กในยุคสมัยใหม่จะได้ไม่ลืมสิ่งที่คนไทยได้สร้างขึ้นจากมือด้วยตนเอง และยังนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

15. ขั้นตอนการผลิต

-

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

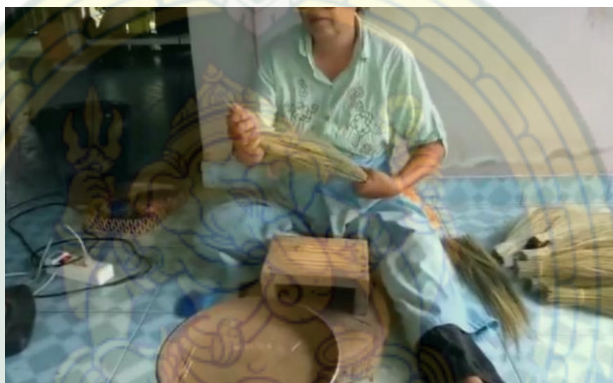

อุปกรณ์การทำไม้กวาดดอกหญ้า

- 1) ดอกหญ้า
- 2) ด้ามไม้กวาด
- 3) เชือก
- 4) ตะปู
- 5) น้ำมันก๊าด
- 6) น้ำมันยาง
- 7) ชันยาไม้กวาด

17. วิธีทำ

1) นำดอกหญ้ามาตากแดด แล้วป่นดอกหญ้าเอาเม็ดเล็กๆ ที่ติดกับดอกหญ้าออกร่อนก้านของดอกหญ้าเลือกใช้ก้านเล็ก ไม่ใช้ก้านใหญ่

2) นำดอกหญ้ามาชั่งกิโล 2-3 ชีด และนำดอกหญ้าที่ชั่งเตรียมไว้ไปแช่น้ำ 1 ช้อนนิ้วทิ้งไว้ 1 คืน

3) ทำความสะอาดซัด้ามไม้กวาดเตรียมไว้

4) ดอกหญ้าที่แช่น้ำเสร็จแล้วนำมาแบ่งข้างละ 6 ช่อ แบ่งแล้วนำดอกหญ้ามาถักเป็นอัน หลังจากถักเสร็จแล้ว นำดอกหญ้ามาตอกเข้ากับด้ามโดยใช้ตะปู เสร็จแล้วนำมาทายาชัน เสร็จแล้วนำไปตากไว้ 1 คืน

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 19)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การสานกระดัง”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 21 นายสวาสดี แก้วศรี

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ:นายสวาสดี นามสกุล แก้วศรี

ชื่อเรียกขานเฉพาะ สวาสดี อายุ 79 ปี

เกิดวันที่ - เดือน - พ.ศ 2487 อาชีพ ทำนา

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา 24/3 หมู่ 1 ตำบล เมืองเก่าอำเภอ เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

ชื่อบิดา นายเปราะ แก้วศรี ชื่อมารดา นางบัวไหล แก้วศรี

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 4 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 24/3 หมู่ที่ 1 ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย

จังหวัดสุโขทัย โทรศัพท์ - E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านนา

6.ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ช่างไม้ การสานกระดัง

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ กระดัง

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 19 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 60 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☒ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว - ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์:ปรับปรุงให้แข็งแรงและดีขึ้น

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากให้ลูกหลานได้สืบทอดภูมิปัญญา

15. วัสดุอุปกรณ์

1) ไม้ไผ่

2) มีด

3) เชือก

4) หวาย

16. ขั้นตอนการผลิต

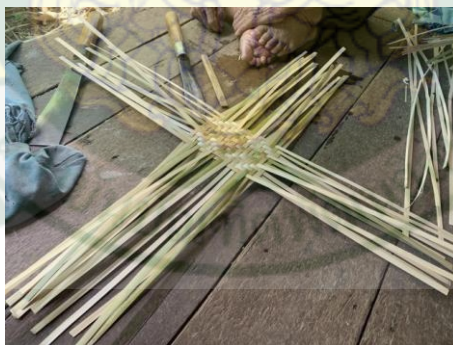
1) เตรียมไม้ไผ่

2) ตัดไม้ไผ่เหลาให้บางพอสมควร

3) เริ่มสานสานไปเรื่อยๆ วางสลับไปสลับมา ให้ได้ขนาดที่ต้องการ

4) พอสานเสร็จใช้หวายทำขอบแล้วใช้เชือกมัด

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 20)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การสานส้มไก่”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 22 นายชำนาญ ชื่นเชียว

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายชำนาญ นามสกุล ชื่นเชียว

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ชาย อายุ 63 ปี

เกิดวันที่ 27 เดือน มกราคม พ.ศ.2503 อาชีพ รับจ้างสานส้มไก่

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา จังหวัด สุโขทัย

ชื่อบิดา นาย ย่อน ชื่อเชียว ชื่อมารดา นาง กาด ชื่นเชียว

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร - คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 16 หมู่ที่ 2 ถนน - ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 098-987-7352 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านนา

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การสานส้มไก่

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ส้มไก่

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 4 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 59 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☒ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว - ปี

11.3 ปัญหาในการสืบทอด -

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ พัฒนาให้ดีขึ้นจากเดิม

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ถ้ามีผู้คนมาขอความรู้ก็จะบอกเขาไปสอนเขาทำโดยไม่คิดเงินหรือไม่หวังผลตอบแทน

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) เตรียมไม้ไผ่และเหลาไม้ไผ่ให้เป็นเส้นเล็กๆ และยาวเท่าๆ กัน

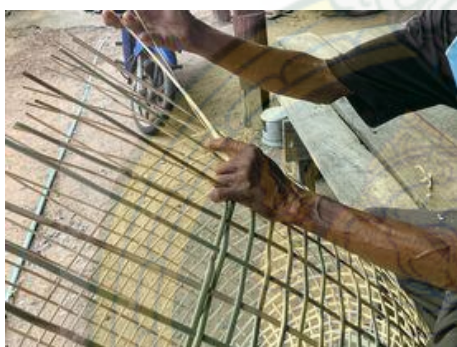
- 2) ขึ้นหัวในการทำสุ่มไก่ สอดไม้และขัดเข้าหากันจนครบรอบให้แน่น

3) พอขึ้นหัวส้อมแล้ว ต่อไปสอดไม้ตอกที่จะสานสับไปมาจนเกือบถึงตีนส้อม

4) สานตอกสลับไปมาเหมือนขั้นตอนที่ 3 แต่จะทำติดกัน ประมาณ 4-5 ชั้น

5) เตรียมตอกเส้นเล็ก 3 เส้น

6) นำตอกทั้ง 3 เส้น มาสานเกลียวเชือกจนครบรอบทั้งใบ

7) ใช้เลื่อยตัดไม้ตอกหรือตีนสุมให้สั้นพอให้สามารถตั้งได้

8) ในทุกๆ ครั้งที่สานตอกจนครบรอบสุมไก่ จะใช้ลวดมัดทุกๆ ครั้ง เพื่อความแน่นและแข็งแรงใช้งานได้นาน

9) การสานสุมไก่เสร็จสมบูรณ์

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 21)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การแกะสลักปลา”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 23 นายอเนก จิวพรม

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายอเนก นามสกุล จิวพรม

ชื่อเรียกขานเฉพาะ อเนก อายุ 56 ปี

เกิดวันที่ 11 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2510 อาชีพ รับจ้าง

สัญชาติไทย ภูมิลำเนา 141/6 หมู่ที่ 3 ตำบล เมืองเก่า อำเภอ เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

ชื่อบิดา นายชัว จิวพรม ชื่อมารดา นางคิม ดีดสิน

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 1 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 141/6 หมู่ที่ 3 ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ เมืองสุโขทัย

จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 0800425301 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 6 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเมืองเก่าศรีอินทราทิตย์

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แกะสลักปลา/แกะสลักนกคุ้ม

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ แกะสลักปลา/แกะสลักนกคุ้ม

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 43 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 13 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการถ่ายทอดประจำปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ไม่มีปัญหาในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

12.รางวัลที่เคยได้รับ -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

การพัฒนาในการแกะสลักแต่ก่อนมีการแกะสลักนกคุ่มอย่างเดียวแต่มีการพัฒนาเป็นการแกะสลักปลาเพิ่มอีกหนึ่งผลิตภัณฑ์

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

การแกะสลักนกคุ่มและปลาแกะสลักที่ทำมาจากไม้ถือว่าเป็นงานฝีมืองานหนึ่งเกิดขึ้นจากความประณีตและพิถีพิถันทุกขั้นตอนเพื่อให้งานทุกชิ้นออกมาสวยงามควรอนุรักษ์สืบต่อไป

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) นำไม้มาเป็นท่อนแล้วนำมาตัดเป็นแผ่น

2) ขึ้นรูปด้วยการวาดปลา

3) ตัดแต่งตามรูปปลาโดยใช้มีดผ่าตามรูปปลา

4) ทำความสะอาดโดยใช้กระดาษทรายขัดให้สะอาดทำลวดลายโดยใช้ส่วตอกเป็นเกล็ดปลา มี 2 เกล็ด และทำครีปลาใช้ส่วแซะลงสีด้วยแวกซ์ จากนั้นนำมาลงแป้งและสีน้ำมันผสมกัน เพื่อให้สีหลุดน้ำผ้าชุบน้ำหมาดๆ ลูบแป้งออกจากตัวปลาใช้แวกซ์ลูบลงตัวปลาอีกครั้ง

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ไม้

2) ส่ว

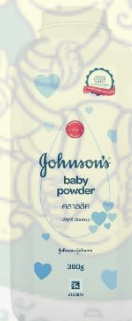
3) แวกซ์

4) สีน้ำมัน

5) แป้ง

6) เลื่อย

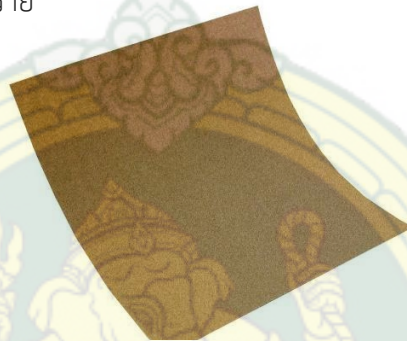
7) ผ้า

8) มีด

9) กระดาษทราย

10) ดินสอ

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 22)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การสานส้มจั่ว”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 24 นายปิ่น เฉลิมวงศ์

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายปิ่น นามสกุล เฉลิมวงศ์
 ชื่อเรียกขานเฉพาะ ลุงปิ่น อายุ 69 ปี
 เกิดวันที่ 7 เดือน มิถุนายน พ.ศ.2497 อาชีพ เกษตรกร
 สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา บ้านเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย
 ชื่อบิดา นายสันชัย เฉลิมวงศ์ ชื่อมารดา นางเอี่ยม เฉลิมวงศ์
 สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 37 หมู่ที่ 8 ถนน -

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย
 โทรศัพท์ 088-906-2217 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านนา

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การสานส้ม การทำโคมชัก

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การสานส้ม การทำโคมชัก

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน	☐ อาหารและโภชนาการ
☒ ศิลปหัตถกรรม	☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
☐ ภาษาและวรรณกรรม	☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 5 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 50 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ ชวบ้านในชุมชนที่มีความสนใจ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 4 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุดิบไม่เพียงพอตามความต้องการของผู้สืบทอดและผู้สนใจศึกษา

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

ไม่ได้มีการพัฒนา เพื่ออนุรักษ์ของเดิมที่มีอยู่

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

มีความคิดเห็นว่าการทำโคมชักเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสานต่อ เพราะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่คู่กับสุโขทัยมาอย่างยาวนาน

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) นำไม้ไผ่มาเหลาเป็น 2 แบบ แบบแบนและแบนกลม

การวางชิ้นแบบกลม

ตอกสั้น 65 ซม.

2) นำไม้ไผ่มาเหลาเป็นเส้นไฟ 200 ซม.

เส้นไฟ 200 ซม.

3) นำตอกแช่น้ำ

นำตอกแช่น้ำ

4) นำตอกเส้นกลมมาทำขั้ววงขึ้น

ตอกเส้นกลมมาทำขั้ววงขึ้น

ตอกเส้นกลมมาทำขั้ววงขึ้น

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) วงขึ้น

2) ตอกยี่น

3) มีด

4) ที่รองนิ้ว

5) ลวด

17. วิธีทำ

1) นำตอกสั้นมาใส่ในวงวางใส่ขัดทับกันไปเรื่อยๆ จนรอบวง 16-18 เส้น

2) ขัดเส้นต่อเส้นเมื่อเสร็จถึงให้เท่ากันทุกเส้น

3) นำเส้นไผมาขัดเพื่อล็อค ประมาณ 2 รอบ

4) นำลวดมามัดเส้นไฟใช้เข็มปักปิดให้แน่นแล้วนำไปชุบน้ำ

5) นำดอกยาวมาขัดรอบใหม่ นำเส้นอยู่ล่างขึ้นบน เส้นบนลงล่าง นำดอกวนเพิ่มเข้าไป

6) รอบต่อมาเริ่มทำการสานแบบแยกดอกเพื่อให้เป็นตาดอกโดยขัดแบบเดิม

7) เมื่อหมดเส้นนำเส้นใหม่มาวางทับนำเส้นไต่บางๆ มาผูกไว้ก่อนจากนั้นขัดแบบเดิมวนไปเรื่อยๆ

8) เมื่อได้ประมาณ 5-6 ชั้นแล้วนั้นให้ตัดปลายจุ่มเข้าแล้วนำตอกแข็งมาต่อขัดแบบเดิมแต่ไม่เว้นช่องตาขัดให้สั่นติดกันตึงให้แน่นเข้ามาเล็กน้อย 4 ชั้น

9) แต่งตาขยับให้เท่ากันและปั่นลูกไม้ให้เปี้ยว ตัดปลายตอกที่เกินออก

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 23)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่/จักสานบ้านศรีสุข”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 25 นางสาวสนธิ์ ศิริโกคา

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางสาวสนธิ์ นามสกุล ศิริโกคา

ชื่อเรียกขานเฉพาะ บ้าน้อย อายุ 58 ปี

เกิดวันที่ 5 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2508 อาชีพ จักสาน

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา 73/5 หมู่ 5 ต.บ้านกล้วย อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

ชื่อบิดา นายคำสิน พวงแก้ว ชื่อมารดา นางเชื้อม พวงแก้ว

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ อยู่ยาร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 1 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 73/5 หมู่ที่ 5 ถนน –

ตำบล/แขวง บ้านกล้วย อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0869392194 E-mail –

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จักสาน

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ เปลเด็กนอน (สินค้าอันดับ 1) และสินค้าอื่นๆ

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 38 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 20 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 7 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จะสอนตั้งแต่เริ่มต้นไม่ได้เพราะเด็กรุ่นใหม่ทำจุกตอกไม่เป็นและไม่อยากทำ จึงสอนได้เพียงวิธีการสาน เป็นการประหยัดเวลาในการสอน

12. รางวัลที่เคยได้รับ สินค้า OTOP และรางวัลอื่นๆ

จากหน่วยงาน ชุมชนตัวอย่าง

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ เริ่มแรกทำเป็นไม้พืด จากนั้นพัฒนาเป็นรูปแบบต่างๆ เช่น ของตกแต่ง กระเช้า ตะกร้า กระเป๋า และอื่นๆ ตลอดจนพัฒนาเป็นแปดได้กนออนเป็นสินค้าอันดับ 1 และได้พัฒนาตั้งแต่ใช้วัสดุไม้ไผ่ จนมาใช้ผ้า คือผสมผ้า ผสมหวาย เชือก

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากให้เด็กรุ่นใหม่สืบทอด เพราะเด็กรุ่นใหม่ น่าจะฟังพาได้ อยากให้มาฝึกทำจริง มาต่อยอด และคนในชุมชนที่ว่างงานอยากให้เขามาฝึก จะได้มีการสืบทอด เพราะรุ่นปู่เป็นรุ่นสุดท้ายแล้ว

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) ตัดไม้ไผ่
- 2) จักตอก
- 3) สานตามรูปแบบ เช่น ตะกร้า

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

- 1) ไม้ไผ่
- 2) บล็อกไม้
- 3) เชือก
- 4) มีด

- 5) เส้นหวาย
- 6) สารเคลือบเงา
- 7) ฝา

17. วิธีทำ

- 1) จักตอกไม้ไผ่ ตอกสั้น ตอกยาว ไม้รองฐาน ตามรูปแบบที่จะทำ

- 2) สานรอบบล็อกไม้ เอาบล็อกไม้เป็นแบบ

- 3) ใช้เชือก หรือหวายผูกกันให้แน่น
- 4) แต่งแต่งด้วยผ้า และทาสารเคลือบเงาให้สวยงาม

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 24)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การสานปลาตะเพียน”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 26 นางแฉว เพชรพูน

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางแฉว นามสกุล เพชรพูน

ชื่อเรียกขานเฉพาะ - อายุ 62 ปี

เกิดวันที่ 9 เดือน มิถุนายน พ.ศ.2505 อาชีพ ทำนาและจักสาน

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นาย ทิว บุญกลิ่น ชื่อมารดา นาง เหลา บุญกลิ่น

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 279/4 หมู่ที่ 10 ถนน -

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0966433610 E-mail -

5. ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเมืองเก่าศรีอินทราทิตย์

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การสานปลาตะเพียน

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ปลาใบลาน

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 20 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 35 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 10 ปี โดยประมาณ

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ เคยได้รับรางวัลจากหน่วยงานราชการจังหวัดสุโขทัย

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ -

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

จังหวัดสุโขทัยเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลาในนามีข้าว มีประเพณี วัฒนธรรมมากมาย ควรอนุรักษ์ไว้ให้ได้มากที่สุด

15. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ไบลาน

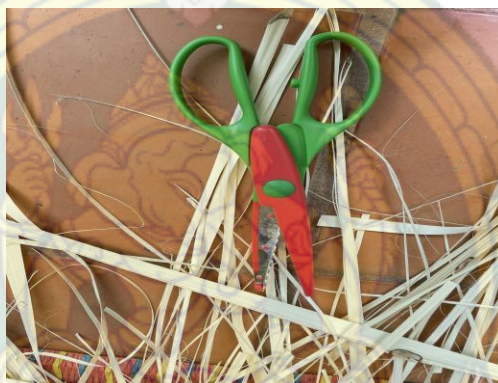

2) กรรไกร ด้าย เข็ม และไม้

16. วิธีทำ

1) ตัดใบลานเป็นเส้น

2) สานใบลานที่ตัดไว้มาสานเป็นตัว

3) สานให้เป็นจักจั่นเพื่อนำไปร้อยด้ายเข้ากับปลา

4) ร้อยให้ปลาให้เป็นพวง

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 25)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำหลังคาหญ้าแฝก”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 27 นางมาลัย ศรีทรัพย์

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางมาลัย นามสกุล ศรีทรัพย์

ชื่อเรียกขานเฉพาะ เรณู อายุ 59 ปี

เกิดวันที่ 5 เดือน กรกฎาคม พ.ศ.2507 อาชีพ เกษตรกร

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายสมควร เพ็งจันทร์ ชื่อมารดา นางสังวาล เพ็งจันทร์

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ อยู่ร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 3 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 243/2 หมู่ที่ 9 ถนน -

ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

โทรศัพท์ 089-4604899 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านขวาง

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำหลังคาหญ้าแฝก

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การทำหลังคาหญ้าแฝก

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☒ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 15 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 15 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
อุปกรณ์ไม่พร้อมในการสอนแบบกะทันหัน

12. รางวัลที่เคยได้รับ –

จากหน่วยงาน –

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

มีการพัฒนาทุกครั้งเมื่อพบปัญหาและเมื่ออุปกรณ์ไม่พร้อมในการถ่ายทอด

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

ดีที่เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลาและสามารถนำไปต่อยอดเป็นรายได้เสริม

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) เกี่ยวหญ้าแฝกตากแดดไว้ 2 วัน

ภ

2) ฝาไม้ไผ่และเหลาไผ่

16. วัสดุอุปกรณ์

1) หญ้าแฝก

2) ไม้ไผ่

3) ถุงมือ

4) มีด

5) เชือก/ปอฟาง

17. วิธีทำ

1) มัดเชือกใส่กับไม้ด้วยเงื่อนตายโดยมีด้านหนึ่งยาวและตัดอีกด้านตามภาพ

2) จับหญ้าแฝกแบ่งเป็น 3 ส่วนโดยให้ส่วนปลายอยู่ซ้ายมือ 1 ส่วนแล้วนำเชือกพาดแล้ว
อ้อมด้านล่างขึ้นมา

3) พับหญ้าด้านโคนต้นมาแล้วก็นำเชือกพาดอ้อมด้านล่างแบบเดิมนำหญ้าแฝกขึ้นมาแบบเดิม

4) ทำเหมือนข้อ 1 วนไปเรื่อยๆ เมื่อได้สามมัดให้ทำการทบโดยการนำเชือกอ้อมหลังหญ้าจำนวน 3 มัดกลับมาแล้วพาดไปพันกับหญ้ามัดใหม่แล้วทำต่อไป 3 อันแล้วทำการทบอีกครั้ง วนไปเรื่อยๆ

5) ทำไปจนกว่าจะสุบปลายไม้ที่เราตัดไว้

6) เมื่อได้จนสุบปลายไม้ต้องทำการทบโดยที่นำเชือกอ้อมด้านหลังมาสามอันแล้วสอดขึ้นมาพาดไปด้านหน้า

7) จากนั้นดึงให้ตึง สอดไปในหญ้าตามภาพ

8) จากนั้นมัดเงื่อนตะกรุดเบ็ดใส่หัวไม้

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 26)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การประดิษฐ์กระทงใบลาน”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 28 นางเฉลียว จอกถึง

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางเฉลียว นามสกุล จอกถึง

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ย่าเหลม อายุ 66 ปี

เกิดวันที่ 1 เดือน กรกฎาคม พ.ศ.2500 อาชีพ ประดิษฐ์กระทงใบลาน

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายแถม ยอดนวล ชื่อมารดา นางสาวกาญจน์ ยอดนวล

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร ๑ คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 287 หมู่ที่ 3 ถนน - ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย

จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 088-1608375 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนศรีอินทราทิตย์

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ประดิษฐ์กระทงใบลาน

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ กระทงใบลาน

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปะหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 20 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 40 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 20 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหาทางการเมืองและภัยธรรมชาติ การระบาดของโควิด-19 ให้ไม่มีการจัดเทศกาล
คนอยู่แต่ภายในบ้านของตนเองไม่สามารถออกมาได้

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองโดยการสังเกตและนำมาประยุกต์ใช้กับผลงานตนเองให้มี
เอกลักษณ์และโดดเด่นมากยิ่งขึ้น

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งที่ดีแต่ผู้คนในสมัยนี้ไม่ค่อยมีความ
สนใจภูมิปัญญาในท้องถิ่นมากนัก อาจเพราะมีอาชีพที่หลากหลายให้เลือกและบางอาชีพมีรายได้
มากกว่า

15. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ฐานกระทังใบลาน

2) ตะปู

3) กาว

4) กรรไกร/ค้อน

5) ดอกฟูด/ไม้ครุฑ

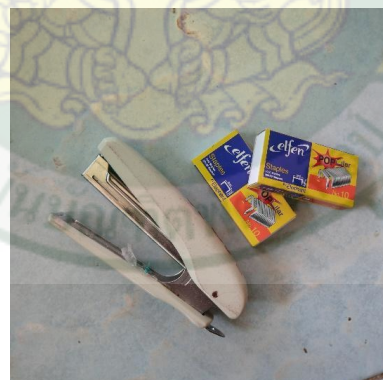
6) ไบลาน

7) สีย้อมไบลาน

8) เครื่องเย็บกระดาษ/ลวดเย็บกระดาษ

9) ลวด

10) ไม้กลัด

11) ใบไม้หลากสี

12) ผ้าสำหรับตกแต่ง

13) หม้อ/เตาฟืน

14) รูป/เทียน

17. วิธีทำ

1) พับใบลานพร้อมใส่กระดาษตักแต่ง

2) ทากาวที่ฐานกระทง

3) ติดใบลานที่พับแล้วลงบนฐาน

4) ติดกาวยึดความแน่น

5) ติดใบลานที่พับสลับสีกันไปมา

6) พับใบลานให้เป็นม้วนแหลมพร้อมใส่ดอกพุทสวนปลาย

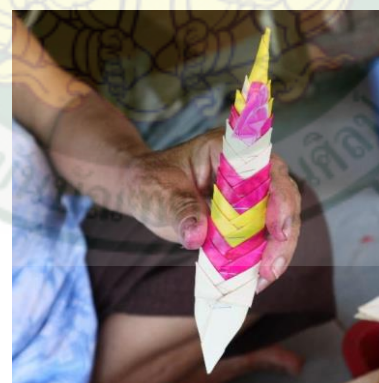
7) นำโבלานที่พับแล้วมาติดกับกระดาษแข็ง

8) นำโבלานสีขาวมาติดเป็นหางนก

9) นำโבלานสีต่างๆ มาพับเป็นหัวนก

10) เมื่อพับหัวนกเรียบร้อยแล้วให้นำมาจับงอให้โค้งเป็นหัวนก

11) นำไม้กลัดมาเสียบที่ฐานกระทง

12) นำหางนกมาติดที่ฐานกระทง

13) นำหัวนกมาติดที่ฐานกระทง

14) นำใบลานมาพับเป็นกลีบ

15) นำใบลานที่พับแล้วมาติดที่ฐานกระทง

16) นำดอกไม้และใบไม้มาตกแต่งในกระทงให้สวยงาม

17) นำธูปและเทียนมาปักในกระทงใบลาน

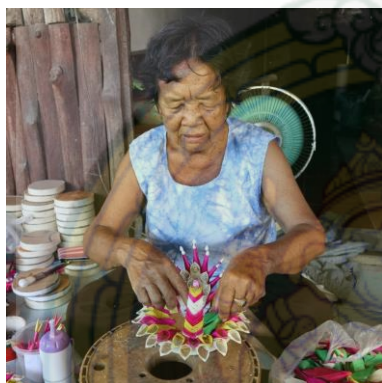

การทำกระทงใบลาน

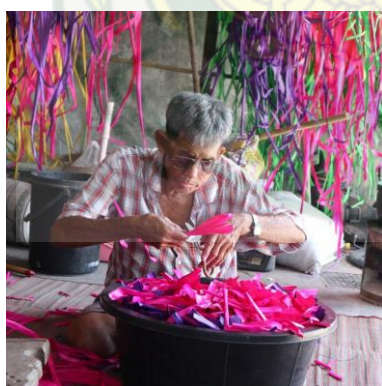
ลงมือปฏิบัติจริง

สาธิตการทำกระทงใบลาน

การสัมภาษณ์ภูมิปัญญา

การย้อมสีของใบลาน

ใบลาน

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 27)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำกระทงโบราณสุโขทัย”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 29 นางสาวน นุ่มพรม

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางสาวน นามสกุล นุ่มพรม

ชื่อเรียกขานเฉพาะ คุณป้านอง อายุ 64 ปี

เกิดวันที่ 31 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2502 อาชีพ เกษตรกร

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา บ้านแสนตอ บ้านเลขที่ 152/7 หมู่ 11 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย

ชื่อบิดา นาย เพิ่ม ขุนทิพย์ ชื่อมารดา นาง งก ขุนทิพย์

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านแสนตอ บ้านเลขที่ 152/7 หมู่ที่ 11 ถนน จรดวิถีถ่อง

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 0864371173

5. ระดับการศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนวัดวังตะคร้อ

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำกระทงสุโขทัย

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ กระทงโบราณสุโขทัย

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 10 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 54 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 10 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การยอมสืบทอดโบราณคดียาก และการพับกลีบกระทงค่อนข้างยากเช่นกัน เพราะโบราณมีความแข็ง ไม่เหมือนใบตอง ต้องอาศัยการฝึกฝนในการพับกลีบกระทงโบราณ

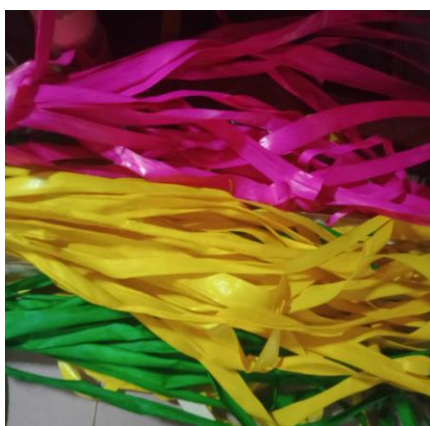
12. รางวัลที่เคยได้รับ -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ต้องพัฒนาให้กระทงมีความทันสมัยต่อความต้องการของสังคม และลดโลกร้อน ลดปัญหาน้ำเน่าเสีย ส่วนใหญ่กระทงโบราณจะทำมาจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ใบลาน

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ จัดให้มีการอบรมการทำกระทงโบราณให้กับผู้ที่สนใจ เพราะการทำกระทงมีคนทำน้อย จะเป็นการอนุรักษ์กลีบดอกบัวของสุโขทัยไม่ให้สูญหายไป

15. ขั้นตอนการผลิต

1) การยอมสืบบ้านให้เป็นสิ่งที่ต้องการ

2) การพริบกลีบกระทง

3) วิธีการประกอบกระทง

4) แบบกระทงที่ประกอบสำเร็จแล้ว

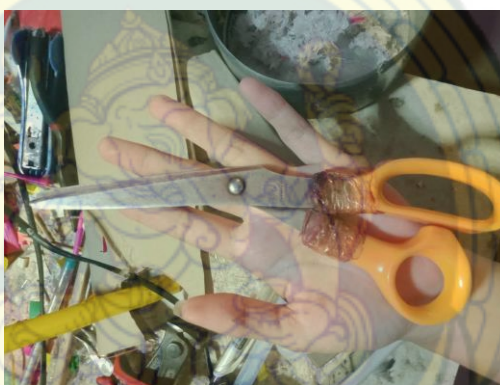

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ปืนกาวร้อน

2) กรรไกร

3) คัตเตอร์

4) ตะปู

5) แม็กซีเย็บกระดาษ

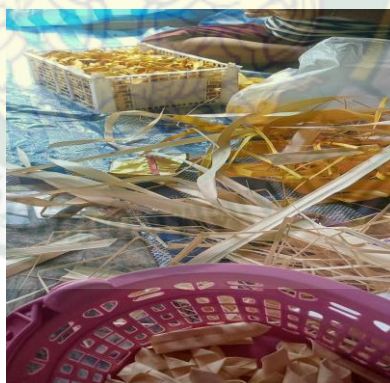

6) ผ้ากากเพชร

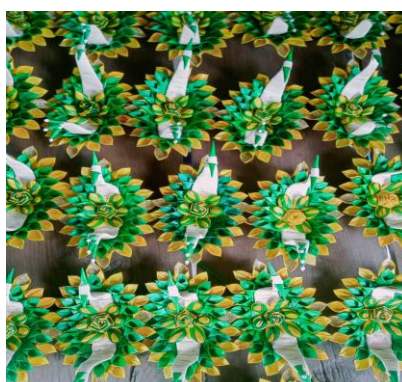

17. วิธีทำ

1) การพับกลีบใบลาน

2) การประกอบกระทงใบลาน

การลงมือปฏิบัติจริง

แบบกระทงสุโขทัยของคุณป้านอง

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 28)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การเลี้ยงวัว”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 30 นายวิน กลิ่นหอม

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายวิน นามสกุล กลิ่นหอม

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ลุงวิน อายุ 72 ปี

เกิดวันที่ - เดือน - พ.ศ.2494 อาชีพ เลี้ยงวัว

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 43/1 หมู่ 4 ตำบล ตาลเตี้ย อำเภอ เมือง จังหวัด สุโขทัย

ชื่อบิดา - ชื่อมารดา -

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 43/1 หมู่ 4 ตำบล ตาลเตี้ย อำเภอ เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ - E-mail -

5. ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนวัดตาลเตี้ย

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การเลี้ยงวัว

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ เลี้ยงวัว

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขา

☒ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 12 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 60 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☒ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว - ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ช่วงแรกที่เลี้ยงวัวเป็นคอกไม้เล็กๆ ปัจจุบันขยายคอกวัวให้ใหญ่ขึ้น

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ การเลี้ยงวัวสามารถสร้างรายได้สามารถนำเงินจากที่เลี้ยงวัวไปสร้างต่อเติมบ้านได้และทำเป็นอาชีพได้

15. ขั้นตอนการผลิต

1) ปลูกรูปลูกเลี้ยงหญ้าให้วัว

2) ซึ้ววมา

3) ทำคอกไม้เลี้ยงวัว

4) ทำที่ใส่อาหารให้วัว

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ปลุกหญ้าให้วัวกิน

2) ไม้สำหรับทำคอกเลี้ยงวัว

3) น้ำให้วัวกิน

17. วิธีเลี้ยง

1) เกี้ยวหญ้า

2) เอน้ำใส่ให้วัวกิน

3) เอาฟางให้กิน

4) ตอนกลางคืนเอาวัวเข้าคอกและเปิดไฟโล่งกับแมลง

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 29)

- ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การเลี้ยงวัวชน”
- รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 31 นายช่วย ภู่อิน

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายช่วย นามสกุล ภู่อิน

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ปิ่น อายุ 85 ปี

เกิดวันที่ - เดือน - พ.ศ. 2483 อาชีพ เกษตรกร

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา 536/4 หมู่ที่ 3 ตำบล เมืองเก่า อำเภอ เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

ชื่อบิดา - ชื่อมารดา -

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 4 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 536/4 หมู่ที่ 3 ถนน - ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 0636737282 E-mail -

5. ระดับการศึกษา - ชื่อสถานศึกษา -

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การเลี้ยงวัวชน

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การเลี้ยงวัวชน

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☒ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปะหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ปิตา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีอื่น ๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 21 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 64 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 20 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหาคือว้ามีการเจ็บป่วยต้องใช้ระยะเวลาในการรักษาและพักผ่อนสักระยะหนึ่ง

กว่าจะกลับมาปกติแข็งแรง

12. รางวัลที่เคยได้รับ ชมป์ภาคเหนือ เลือสามารถ

จากหน่วยงาน สนามมานสีทอง

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

พัฒนาการเลี้ยงวัวจนอยู่ตลอดเพื่อให้วัวมีร่างกายที่มีประสิทธิภาพ

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

การเลี้ยงวัวจนถือเป็นการกีฬาอย่างหนึ่งที่มีมานานผู้ที่เลี้ยงควรศึกษาและดูแลอย่างดี

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) ตอนเช้าตั้งแต่เวลา 6.00 น. ให้วัวกินแคลเซียม
- 2) พาวัวไปเดิน - กลับ 10 กิโลเมตร และมาขวิดกองดินเพื่อฝึกความแข็งแรงของคอวัว
- 3) พาวัวอาบน้ำแล้วนำวัวไปกินหญ้าอยู่กลางแดดถึงเวลา 11.00 น. แล้วนำกลับมากินหญ้าอยู่ในร่ม
- 4) เวลา 16.00 น. พาวัวเดิน 2 กิโลเมตร กลับมากินหญ้าเวลา 21.00 น. จากนั้นกินยาพร้อมไข่แดง แล้วพาวัวเข้านอน
- 5) เมื่อถึงเวลา 20 - 25 วัน วางเช็ดร่างกายซ่อมทำประจำทุกเดือน ทุกปี

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) วัวชน

2) ไข่แดง

3) ยาบำรุง

4) ยาบำรุง

การเลี้ยงวัวชน

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 30)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำขนมวง”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 32 นางประไพ อินดี

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางประไพ นามสกุล อินดี

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ป้าไพ อายุ 59 ปี

เกิดวันที่ 2 เดือน มกราคม พ.ศ.2507 อาชีพ ค้าขาย

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา - ชื่อมารดา -

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 1 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 13/2 หมู่ที่ 1 ถนน -

ตำบล/แขวง บ้านหลุม อำเภอ/เขต อำเภอเมือง จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0940021428 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา -

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำขนมวง

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ขนมวงสุโขทัย

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☒ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 20 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 39 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 6 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ความไม่คงที่ของราคาวัตถุดิบ

ในการผลิตภัณฑ์ทำขนมวง

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

พัฒนาความกรอบของน้ำอ้อยและเพิ่มน้ำอ้อยชั้นผสมลงไปในตัวแป้งเพื่อให้เกิดสีส้ม

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

จะได้สืบทอดให้กับคนรุ่นหลังได้ลิ้มรสของขนมวงโบราณ

15. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1. กระทะ
2. ตะหลิว
3. หม้อ
4. ช้อนตวง
5. ตะแกรงกรอง

ส่วนผสม

1. แป้งข้าวเหนียว
2. เกลือ
3. แป้งข้าวเจ้า
4. น้ำอ้อย
5. งาขาว
6. งาดำ

16. วิธีทำ

- 1) ผสมแป้งข้าวเหนียว แล้วปั้นขนมวงเพื่อนำไปทอด

- 2) ลงทอดในกระทะใช้เวลาประมาณ 5 นาที พอเหลืองกรอบ

- 3) เตรียมตะแกรงกรองเพื่อพักตัวขนมที่ทอดในกระทะให้เย็นตัวลง

4) เคี้ยวน้ำอ้อยให้ได้ที่แล้วนำไปลาดบนตัวขนมวง แล้วใส่กากขาวและงาดำ

5) พักน้ำอ้อยให้เย็นตัว เมื่อน้ำอ้อยเย็นตัวสามารถรับประทานได้เลย

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 31)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การสานกระทงใบลาน”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 33 นางกนิรี ศรีอินทงาม

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางกนิรี นามสกุล ศรีอินทงาม

ชื่อเรียกขานเฉพาะ แอน อายุ 38 ปี

เกิดวันที่ 23 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2528 อาชีพ รับจ้างทั่วไป

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา 67 หมู่ 3 ต.เมืองเก่า อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

ชื่อบิดา นายจำลอง ศรีอินทงาม ชื่อมารดา นางบังอร รักแปลง

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 67 หมู่ที่ 3 ถนน - ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 0848760109 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชื่อสถานศึกษา กศน. เมืองเก่า จ.สุโขทัย

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สานกระทงใบลาน

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ กระทงใบลานห่อหุ้ม

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 4 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 34 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 4 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนทำยาก เพราะโบราณ

มีความแข็ง

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ เริ่มแรกทำกระถางแบบกลีบบัวธรรมดา และพัฒนา
มาเป็นกระถางหงส์คู่

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากให้เด็กรุ่นใหม่ได้
สืบทอดเพราะจังหวัดสุโขทัยขึ้นชื่อประเพณีลอยกระทง ก็อยากให้อนุรักษ์ไว้ และเป็นการหารายได้
พิเศษ

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) หาซื้อใบลาน หรือตัดใบลานจากต้น
- 2) ตัดใบลาน
- 3) พับใบลานแบบต่างๆ
- 4) นำมาประกอบกัน

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ใบลาน

2) สีข้อมก

3) กาวร้อน/ปืนยิงกาว

4) จานชานอ้อย

5) กระดาษล้ง

6) แม็กซีเย็บกระดาษ

7) ลวด

8) ปากกา

9) กรรไกร

17. วิธีทำ

1) ย้อมสีใบลาน และตัดใบลาน

2) พับส่วนฐานใช้ปากกาช่วย

3) พับส่วนตัวหงส์

4) พับส่วนปีกทำเหมือนฐานแต่พับอีกฝั่ง

5) พับส่วนดอกกุหลาบ

6) นำชิ้นส่วนต่างๆ มาประกอบกัน แล้วใช้จานชานอ้อยและกระดาษลังเป็นฐาน

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 32)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำปุ๋ยหมัก”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 34 นายประธาน สว่างพงศ์

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายประธาน นามสกุล สว่างพงศ์
 ชื่อเรียกขานเฉพาะ ชาน อายุ 55 ปี
 เกิดวันที่ 2 เดือน เมษายน พ.ศ. 2511 อาชีพ ผู้ใหญ่บ้าน
 สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา บ้านราวตันเกลือ จังหวัดสุโขทัย
 ชื่อบิดา นายแถม สว่างพงศ์ ชื่อมารดา นางเฉลิม สว่างพงศ์
 สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 231/2 หมู่ที่ 9 ถนน –
 ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย
 โทรศัพท์ 080-135-9757 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนวังทองแดง

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การเกษตร

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การทำปุ๋ยหมัก

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☒ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน	☐ อาหารและโภชนาการ
☐ ศิลปหัตถกรรม	☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
☐ ภาษาและวรรณกรรม	☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 5 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 50 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ ชวบ้านในชุมชนที่มีความสนใจ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 4 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุดิบไม่เพียงพอตามความต้องการของผู้สืบทอดและผู้สนใจศึกษา

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

พัฒนาและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เพื่อตามยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

มีความคิดเห็นว่าดีและสมควรที่มีคนมาสืบทอด ต่อยอดในการทำปุยหมักเพราะว่า ปุยหมักสามารถช่วยลดต้นทุนในการทำเกษตรและยังได้ผัก ผลไม้ที่ปลอดภัย

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) ถังสะอาดตั้งไว้ในที่ร่ม
- 2) เศษผักผลไม้นำมาผสมกับกากน้ำตาล

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

- 1) ผัก ผลไม้

2) ถังหมักปุ๋ย

3) กากน้ำตาล

17. วิธีทำ

1) เตรียมถังน้ำที่จะหมักปุ๋ย

2) ใส่ผลไม้ ผัก ลงไปในถังหมักปุ๋ย

3) นำกากน้ำตาลใส่ลงไปหมักไว้ คนให้เข้ากันและปิดฝา ปิดไว้ประมาณ 6 ถึง 12 เดือน (ยิ่งหมักนานยิ่งไม่มีกลิ่น)

ปุ๋ยหมักที่มาจาก ผัก ผลไม้

ศึกษาเกี่ยวกับการหมักและระยะเวลาในการหมักที่เหมาะสมสำหรับการใช้งาน

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 33)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การถักเสื่อ”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 35 นางสาวเวียง ชื่นสุวรรณ

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางสาวเวียง นามสกุล ชื่นสุวรรณ

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ต้ม อายุ 61 ปี

เกิดวันที่ 3 เดือน กันยายน พ.ศ.2505 อาชีพ ค้าขาย

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นาย โต๊ะ ชื่นสุวรรณ ชื่อมารดา นางบุญส่ง ชื่นสุวรรณ

สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☒ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 109 หมู่ที่ 8 ถนน -

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0979302007 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนศรีอินทราทิตย์

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การถักเสื่อ

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ถักเสื่อ

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสัมผัสประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ปิตา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 10 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 49 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☒ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ นักท่องเที่ยว ยุโรป เอเชีย

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว - ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ -

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

การถักเสื้อไหมซิ่นเมอ์นั้นถือได้ว่าเป็นงานฝีมืออย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจ ประณีตอดทนและต้องมีความพิถีพิถันทุกขั้นตอนเพื่อให้งานทุกชิ้นออกมาทีและมีคุณภาพมากที่สุด การเผยแพร่วิธีการทำเสื้อไหมซิ่นเมอ์จึงสำคัญเพราะในปัจจุบันการถักเสื้อไหมซิ่นเมอ์นั้นค่อนข้างหายาก ดังนั้นจึงควรถ่ายทอดและทำเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ต่อไป

15. ขั้นตอนการผลิต

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมวัสดุอุปกรณ์ เช่น ไหมซิ่นเมอ์ เข็มค้อน

ขั้นตอนที่ 2 ถักไหมพรมให้เป็นดอกต่างๆ

ขั้นตอนที่ 3 นำดอกไม้ที่ได้มาถักตาข่ายต่อกัน

ขั้นตอนที่ 4 ได้ผลงานเป็นเสื้อไหมซัมเมอร์

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ไหมซัมเมอร์

2) เข็มค้อน

17. วิธีทำ

วิธีการทำที่ 1 ใช้เข็มค้อนคล้องไหมซัมเมอร์ถักให้เป็นโซขึ้นมาแต่ละชั้นให้เป็นดอกตามที่ต้องการ ทำให้ครบจนเป็นเส้นวงกลมตามจำนวนที่ต้องการ

วิธีการทำที่ 2 เมื่อได้เส้นดอกที่เราต้องการแล้วนำมาเย็บตาข่ายต่อกันทีละชั้นจนกว่าจะครบแถว

วิธีการทำที่ 3 การประกอบเป็นเสื้อไหมซัมเมอร์

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 34)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “ดนตรีพื้นเมืองมังคละ”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 36 นายอารี ไกรบุตร

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายอารี นามสกุล ไกรบุตร

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ลุงรี อายุ 75 ปี

เกิดวันที่ – เดือน - พ.ศ.2491 อาชีพ เกษตรกร

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายจันทร์ ไกรบุตร ชื่อมารดา นางชด ไกรบุตร

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร - คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 198 หมู่ที่ 8 ถนน - ตำบล/แขวง บ้านหลุม อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย
จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 089-8603003 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนวัดศรีมหาโพธิ์

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ดนตรีพื้นบ้านมังคละ

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การประกวดระดับประเทศ

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 30 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 12-13 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 12 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไม่ค่อยมีอุปสรรค

12. รางวัลที่เคยได้รับ โล่พระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ถ้วยรางวัลงานประกวดดนตรีพื้นบ้าน ระดับประเทศ

จากหน่วยงาน กระทรวงวัฒนธรรม

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากให้มีการสืบทอดภูมิปัญญา

15. ขั้นตอนการผลิต

1) ท่อนไม้ขนุนที่ทิ้งไว้ให้ปลวกแทะก่อนนำมาทำหุ่นกลอง

2) ทำท่อนไม้ให้กลม

3) การใช้สว่านชักไม้ทำท่อนกลองให้เป็นร่อง

4) ท่อนกลองม้งคละ

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) แท่นกลึงหุ่นกลอง

2) เครื่องมือที่ใช้ทำหุ่นกลอง

17. วิธีทำ

1) นำหนังมาตำให้นิ่ม

2) นำหุ่นกลองมาทาบลงบนหนัง

3) นำหยาขมาดเป็นวงกลมแล้วยึดติดกับหนัง

4) นำหนังกลองมายึดติดกับหุ่นกลอง

5) นำหุ่นกลองที่ซึงแล้วนำวางบนคานติดคานงัดสำหรับขึ้นน้ำกลอง

6) ใช้หินถ่วงคานงัด

7) ใช้ค้อนทุบหน้ากลอง

8) ขีดเส้นทแยงมุมบนหน้ากลองและเจาะที่ขอบหน้ากลอง

9) ร้อยเชือกถักหน้ากลอง

10) ร้อยเชือกโยงแรงเสียง

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 35)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำขวัญนาแบบสุโขทัย”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 37 นายวิจิตร พุฒนา

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายวิจิตร นามสกุล พุฒนา

ชื่อเรียกขานเฉพาะ หมอจิตร อายุ 66 ปี

เกิดวันที่ 13 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2500 อาชีพ หมอทำขวัญนา (อดีตผู้ใหญ่บ้านหรรษา)

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายอำนาจ พุฒนา ชื่อมารดา นางเพ็ญ โตจั่ว

สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☒ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 1 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 58/4 หมู่ที่ 3 ถนน –

ตำบล/แขวง ยางซ้าย อำเภอ/เขต เมือง จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 095-1263028 E-mail. –

5. ระดับการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำขวัญ/สู่ขวัญนาแบบสุโขทัย

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การทำขวัญนา

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☒ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 47 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 19 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 10 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำขวัญนาเป็นพิธีพราหมณ์ที่ใช้ระยะเวลาในการประกอบพิธีนาน หากคนที่มีความสนใจที่ต้องมีความอดทนสูงนั้นเป็นเรื่องยากผู้ที่รับการถ่ายทอดบางคนเจอเรื่องที่หนักและสิ่งที่ยากจึงทำให้ไม่ยากที่จะฝึกต่อ

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ กลอนแหล่แม่อุ้มท้อง นาคอุ้มบาตร

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ สิ่งที่ยากกว่าการถ่ายทอดคือการหาคนที่จะมาสืบทอดประเพณีการทำขวัญนี้

15. ขั้นตอนในการประกอบพิธี

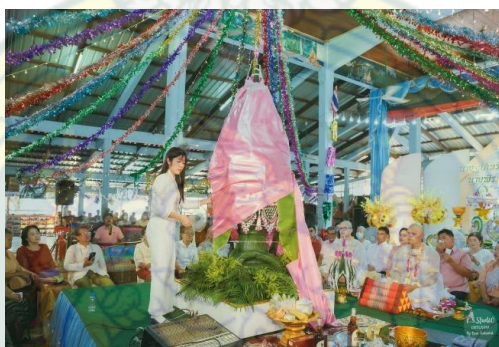
- 1) ชุมนุมเทวดา ร้องเพลงเชิญครู

2) กล่าวปฏิสนธิ แห่แพ้งท้อง แห่ล่ำดับเดือน กล่าวถึงความทราบของแม่ตอนที่ลูกอยู่ในครรภ์

3) เปิกบายศรี ร้องแห่ชมบายศรี

4) เรียกขวัญนาค ผูกข้อมือให้นาค

5) เวียนเทียนรอบบายศรี

16. อุปกรณ์ในการประกอบพิธี

- 1) ชั้นไหว้ครูของหมอทำขวัญ
- 2) แว่นเทียน
- 3) ชั้นน้ำมนต์
- 4) แป้งเจิม
- 5) ด้ายสายสิญจน์

ภาพอุปกรณ์ในการประกอบพิธี

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 36)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “หมอทำขวัญนาค”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 38 นายมนตรี พุ่มพรม

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นาย มนตรี นามสกุล พุ่มพรม
 ชื่อเรียกงานเฉพาะ โชค อายุ 35 ปี
 เกิดวันที่ 12 เดือน กรกฎาคม พ.ศ.2532 อาชีพ หมอทำขวัญนาค
 สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา 93 หมู่ที่ 6 ต.บ้านเมืองเก่า อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย
 ชื่อบิดา นาย วิทยา พุ่มพรม ชื่อมารดา จรูญ ชัยสุข
 สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☒ อยู่ร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 93 หมู่ที่ 6 ถนน -

ตำบล/แขวง บ้านเมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย
 โทรศัพท์ 0965868902 E-mail-

5. ระดับการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพที่ 3 ชื่อสถานศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำขวัญนาค

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การทำขวัญนาค

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน	☐ อาหารและโภชนาการ
☐ ศิลปหัตถกรรม	☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
☐ ภาษาและวรรณกรรม	☒ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☒ (9.6) วิธีอื่น ๆ ได้แก่ พระ

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 14 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 21 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 10 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ไม่มีความอดทน
- ไม่ศึกษาแบบจริงจัง

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ -

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้
ปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัย

15. ขั้นตอนการผลิต

1) การทำขวัญนาคน

2) พิธีบายศรีสู่ขวัญ

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ตำรา

2) แว่นเทียน

17. วิธีทำ

1) เชิญเทพเทวดา

2) กล่าวการปติสนธิ

3) หมอจะกล่าวพระคุณ

4) เปิดบายศรี เวียนเทียนบายศรี

5) เชิญขวัญนาค

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 37)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “หมอนวดจับเส้นแผนโบราณ”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 39 นายสุกสันต์ วุ่นพัก

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายสุกสันต์ นามสกุล วุ่นพัก

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ดิม อายุ 60 ปี

เกิดวันที่ 25 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2506 อาชีพ หมอนวดจับเส้นแผนโบราณ

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา หมู่ 6 บ้านมนต์ศิริ ต.เมืองเก่า อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย

ชื่อบิดา นายสุข วุ่นพัก ชื่อมารดา นางตุ้ วุ่นพัก

สถานภาพ ☒ โสด ☐ สมรส ☐ อยู่ร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร - คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 111/6 หมู่ที่ 6 ถนน - ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 0884273475 E-mail -

5. ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนสรรพพิทยาคม

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หมอนวดจับเส้นแผนโบราณ

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การนวดจับเส้น

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปะหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☒ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 30 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 25 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 30 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น –

12. รางวัลที่เคยได้รับ –

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ –

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้
ดีทุกอย่าง ถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

15. ขั้นตอนการผลิต

1) การนวดจับเส้นแบบโบราณ

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) น้ำมันรักษาเส้น

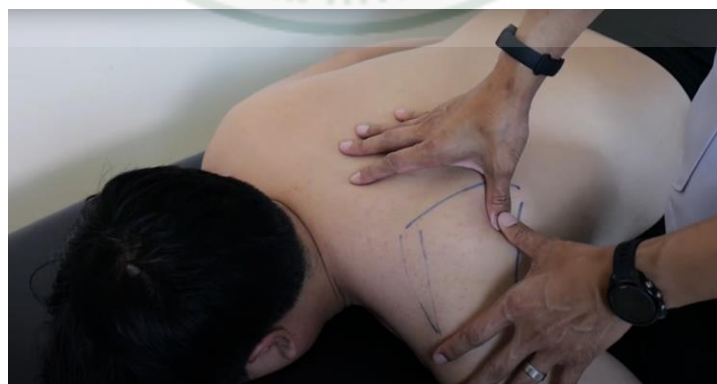

2) ยาหม่องฟ้าทะลายโจร

17. วิธีการนวดแก้ปวดไหล่

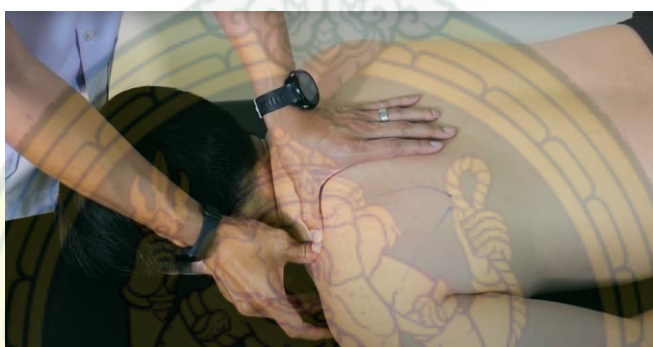
1) การนวดคลายกล้ามเนื้อส่วนบน หางขอบสะบัก

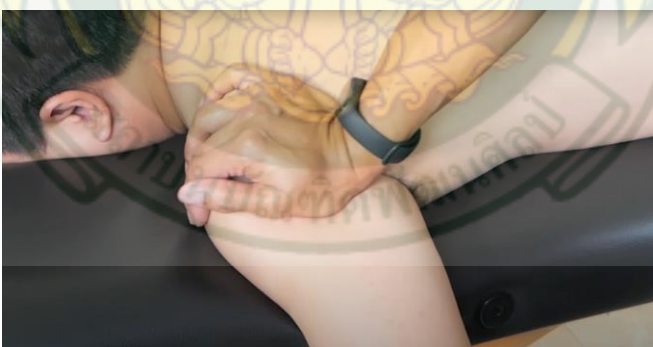
2) การจับขอบสะบักข้างใน ดันเข้าหาไหล่

3) จับขอบของสะบักและนวดตรงจุดนั้น

4) การกางแขนออก ใช้อุ้งมือนวด

5) การกางแขนออก ใช้อุ้งมือนวดเรื่อยๆ

6) การกางแขนออกจับที่ต้นแขน

การนวดจัดกระดูกหลังคด

การนวดรักษาอาการไหล่หลุด เส้นตึง

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 38)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำกระทงใบตอง”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 40 นางสาวดี อินทร์

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางสาวดี นามสกุล อินทร์

ชื่อเรียกขานเฉพาะ หลวย อายุ 63 ปี

เกิดวันที่ 6 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2503 อาชีพ แม่บ้าน

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นาย สด หนูน้อย ชื่อมารดา นาง เจียน หนูน้อย

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 10 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 7/2 หมู่ที่ 8 ถนน -

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0643275194 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนอุดมดรุณี

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำกระทงใบตอง

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ กระทงใบตอง

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ปิตา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีอื่น ๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 20 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 20 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 10 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

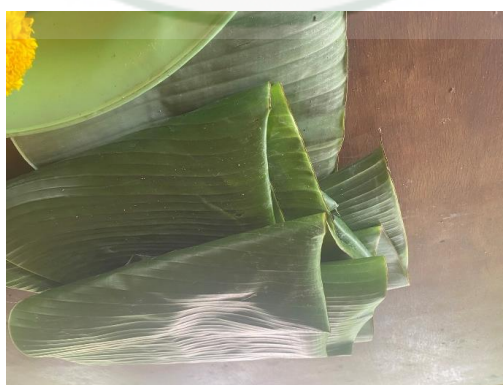
13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ -

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากส่งต่อให้ลูกหลาน

15. ขั้นตอนการผลิต

1) เตรียมใบตองให้พอกับการทำกระทงและนำมาตัดเป็นสามขนาด

มีขนาด 16 ซม. 17 ซม. และ 18 ซม.

2) นำใบตองขนาด 16 ซม. มาพับครึ่งและพับตามแนวยาว 35 องศา และพับอีกรอบให้อยู่ตรงรอบพับที่เราพับครึ่งทำแบบนี้สามขนาดแล้วนำมาเรียงจากใหญ่ลงมามาตามขนาดและนำมารวมกันแล้วนำกรรไกรตัดเพื่อให้วางเรียงบนกระทงได้พอดีก่อนที่จะวางเรียงกันให้ตัดใบตองเป็นวงกลมแล้วมาวางบนกระทงวางเสร็จแถวแรกแล้วให้วางอีกแถวหนึ่งแต่วางสลับกับแถวแรก

3) นำใบตองขนาด 16 ซม. นำดอกพุทมาวางเอียงประมาณ 35 องศา แล้วม้วนเป็นแนวเฉียงทำ 5 ชั้นขนาด 16 ซม. = 2 ชั้น ขนาด 17 ซม. = 2 ชั้น และขนาด 18 ซม. = 1 ชั้น ไล่จากชั้นเล็กไปชั้นใหญ่แล้วลงมาชั้นเล็กเสร็จแล้วนำกรรไกรมาตัดให้สวยงาม แล้วนำตะปูมาตอกให้แน่นจัดให้สวยงาม

4) นำดอกดาวเรืองมาตกแต่งบนกระทงและนำรูปเทียนปักในกระทงก็ถือว่าเสร็จแล้ว

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ใบตอง

2) หยวกกล้วย

3) กรรไกร แม็กซ์เย็บ

4) รูปเทียน

5) ตะปูหัวหมด

6) ดอกพุด

7) ดอกดาวเรือง

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 39)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การนวดแผนไทย”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 41 นางฉลวย เมืองแป้น

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางฉลวย นามสกุล เมืองแป้น

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ป้าตุ๊ก อายุ 57 ปี

เกิดวันที่ 23 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2509 อาชีพ หมอนวดแผนไทย

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายหม ปานเรือง ชื่อมารดา นางมาลัย ปานเรือง

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 30/5 หมู่ที่ 6 ถนน - ตำบล/แขวง บ้านกล้วย อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ 084-822-6047 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านขวาง

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การนวดแผนไทย

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ หมอนวดแผนไทย

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☒ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสัมผัสประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 12 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 45 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 12 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ -

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

- สามารถนำมาเป็นอาชีพเสริม และสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้

15. วิธีทำ

1) การจับแนวเส้นขา

2) การจับแนวเส้นแขน

3) การจับแนวเส้นข้างหลัง

4) การจับแนวเส้นข้าง

5) การจับแนวเส้นกลางหลัง

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ผ้าขนหนูผืนเล็ก

2) ยานวด

3) ลูกประคบสมุนไพร

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 40)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การพ่นงูสวัด”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 42 นายพุ่ม ศักดิ์ชูเชียว

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายพุ่ม นามสกุล ศักดิ์ชูเชียว

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ตาย่ง อายุ 79 ปี

เกิดวันที่ 2 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2487 อาชีพ พ่อบ้าน

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายสี ศักดิ์ชูเชียว ชื่อมารดา นางนวม ศักดิ์ชูเชียว

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 5 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 559/3 หมู่ที่ 8

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0890198857 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนแหลมคูณ

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำยาพ่นงูสวัด

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การพ่นงูสวัด

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปะหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☒ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 10 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 69 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 10 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น –

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ –

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

- สามารถนำมาช่วยคนได้
- สามารถนำมารักษาคนได้

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) เตรียมอุปกรณ์ เหล้าขาว 1 ขวด หมาก 3 คำ ยาสูบ 3 ม้วน ฐูป ขี้ผึ้ง เทียน ดอกไม้สามสี

ขันข้าว

- 2) นำขี้ผึ้งมาปั้นเป็นเทียน
- 3) หลังจากนั้นก็นำน้ำมันดี พร้อมบริกรรมคาถา
- 4) นำเทียนมาจุด
- 5) แล้วพรมน้ำมันดีตรงที่เป็นงูสวัด

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) เหล้าขาว

2) หมาก 3 คำ

3) ยาสูบ 3 ม้วน

4) ธูป

5) เทียน

6) เทียนขี้ผึ้ง

7) ดอกไม้สามสี

8) ชันข้าว

17. วิธีทำ

1) เตรียมอุปกรณ์ เหล้าขาว 1 ขวด หมาก 3 คำ ยาสูบ 3 ม้วน รูป ชี๊ฝั้ง เทียน ดอกไม้สามสี
ชั้นข้าว

- 2) นำชี๊ฝั้งมาปั้นเป็นเทียน
- 3) หลังจากนั้นก็นำน้ำมันต์ พร้อมบริกรรมคาถา
- 4) นำเทียนมาจุด
- 5) แล้วพรมน้ำมันต์ตรงที่เป็นงูสวัด

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 41)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำยาหลม”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 43 นางแฉล้ม บุญมี

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางแฉล้ม นามสกุล บุญมี

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ยายแฉล้ม อายุ 74 ปี

เกิดวันที่ 2 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2492 อาชีพ ทำยาหลม

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายเมิน มากล้อย ชื่อมารดา นางบุญ มากล้อย

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 1 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 256 หมู่ที่ 4 ถนน จรดวิถีถ้อง

ตำบล/แขวง บ้านกล้วย อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0850513658 E-mail-

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านขวาง

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำยาหลม

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ยาหลม

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☒ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 14 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 60 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 10 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ -

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

- สามารถช่วยรักษาการปอดท้องถิ่นประจำเดือนได้

15. ขั้นตอนการผลิต

1) นำเปลือกยางมาตัดเป็นชิ้นเล็กๆ แล้วก็ทำให้ละเอียด แล้วทำการร่อน

2) ตำพริกไทย ดีปลี กระเทียม เกลือ กระเทียม ไพล ขมิ้น อ้อย ให้ละเอียดทีละอย่าง แล้วใส่

ในภาชนะ

3) นำส่วนผสมทั้งหมดมารวมกันในครกแล้วตำให้ส่วนผสมเข้ากัน

4) หลังจากนั้นนำยาที่ได้ มาตากแดดให้หมาดๆ แล้วปั้นเป็นก้อนกลมๆ เล็ก

5) เสร็จแล้วนำมาใส่ภาชนะ แล้วรับประทานได้เลย

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) เปลือกยาง

2) พริกไทย

3) ดีปี

4) กระเทียม

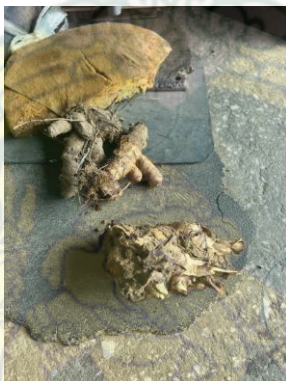
5) น้ำตาลปีบ

6) น้ำตาลกรวด

7) ขมิ้น

8) ข่า

9) เกลือ

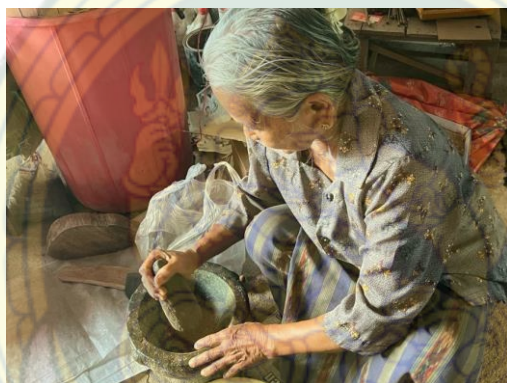

10) ครก

17. วิธีทำ

1) นำเปลือกยางมาตัดเป็นชิ้นเล็กๆ แล้วก็ตำให้ละเอียด แล้วทำการร่อน

2) ตำพริกไทย ดีปลี กระเทียม เกลือ กระเทียม ไพล ขมิ้น อ้อย ให้ละเอียดทีละอย่าง แล้วใส่ในภาชนะ

3) นำส่วนผสมทั้งหมดมารวมกันในครกแล้วตำให้ส่วนผสมเข้ากัน

4) หลังจากนั้นนำยาที่ได้ มาตากแดดให้หมาดๆ แล้วปั้นเป็นก้อนกลมๆ เล็ก

5) เสร็จแล้วนำมาใส่ภาชนะ แล้วรับประทานได้เลย

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 42)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำกระทงใบตอง”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 44 นางบุญช่วย ตันปิน

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางบุญช่วย นามสกุล ตันปิน

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ป้าช่วย อายุ 60 ปี

เกิดวันที่ 12 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2506 อาชีพ ค้าขายทั่วไป

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายเที่ยง มิ่งอิน ชื่อมารดา นางหอม มิ่งอิน

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 3 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 578/5 หมู่ที่ 3 ถนน -

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 085-054-7634 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ไม่ได้เรียน ชื่อสถานศึกษา -

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำกระทง

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การทำกระทง

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 20 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 20 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☒ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว - ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคนในหมู่บ้านทำเลียนแบบ

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ -

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากจะให้ผู้คนมาช่วยกันอนุรักษ์กระถางใบตองไว้ แต่ไม่มีคนมาสานต่อ

15. ขั้นตอนการผลิต

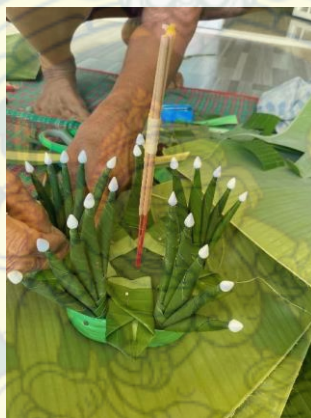
1) เตรียมวัสดุอุปกรณ์การทำ

2) เริ่มทำกระทงใบตอง

3) ตกแต่งกระทงใบตองให้สวยงาม

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ใบตอง

2) ดอกพุท

3) กรรไกร

4) ตะปูขนาดเล็ก

5) แม็กชีเย็บกระดาษ

6) ค้อน

6) หยวกกล้วย

17. วิธีทำ

1) นำใบตองมาห่อหยวกกล้วยเอาไว้

2) นำใบตองที่แบ่งไว้มาม้วนเข้าด้วยกันโดยให้สอดดอกพุทพลอมไว้ตรงกลาง เพื่อให้ได้บายศรี

3) ให้นำบายศรีที่เรามัดเอาไว้มาซ้อนกันแล้วนำใบตองมาปิดทับใช้แม็กซีเย็บไว้เพื่อกันใบตองหลุดออกจากกัน ซ้อนแบบนี้เป็นจำนวน 5 ชั้น

4) ทำบายศรีลักษณะตามในรูป จำนวน 5 อัน

5) เมื่อได้บายศรีครบทั้ง 5 อันแล้ว ให้นำมาติดตามมุมของกระทง โดยใช้ตะปูในการยึด

6) นำใบลานมาพันรอบๆ กระทบเพื่อตกแต่งเพิ่มเติม

7) นำใบตองมาพับเข้ามุมเป็นรูปสามเหลี่ยมเรียกว่า ดอกกระเจียว

8) นำใบตองที่เราพับไว้เมื่อครู มาติดที่กระทบ มาติดที่กระทบ

9) นำรูปและเทียนมาปักตรงกลาง เป็นอันเสร็จสิ้นการทำกระทบ

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 43)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำลูกประคบสมุนไพร”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 45 นางมาลัย ถีกสาย

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางมาลัย นามสกุล ถีกสาย

ชื่อเรียกขานเฉพาะ แอ้ว อายุ 63 ปี

เกิดวันที่ 10 เดือน ธันวาคม พ.ศ.2502 อาชีพ แม่บ้าน

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายชื่น เตมทิพย์ ชื่อมารดา นางเวง เตมทิพย์

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 111/4 หมู่ที่ 6 ถนน -

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 085-0512678 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนหนองตาโชติ

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การนวดแผนโบราณ

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ลูกประคบ

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☒ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 23 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 40 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☒ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว - ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ -

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

- อยากให้คนถ่ายทอดการนวดแผนไทยเยอะๆ

15. ขั้นตอนการผลิต

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ไพล

2) ขมิ้น

3) ใบมะขาม

4) ตะไคร้

5) มะกรูด

6) การบูรหรือเมนทอล

7) เกลือ

17. วิธีทำ

1. นำหัวไพล ขมิ้นชัน ตะไคร้ มะกรูด ล้างทำความสะอาด นำมาหั่นหรือสับให้เป็นชิ้นตามขนาดที่ต้องการตำพอหยาบๆ
2. นำใบมะขาม ใบส้มป่อย ผสมกับสมุนไพรในข้อ 1 เสร็จแล้วใส่เกลือ การบูร คลุกเคล้าให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน แต่อย่าให้แฉะเป็นน้ำ
3. แบ่งสมุนไพรที่คลุกเคล้าให้เข้ากันแล้วเป็นส่วนเท่า ๆ กัน โดยใช้ผ้าฝ้ายหรือผ้าดิบห่อเป็นลูก ประคบมัดด้วยเชือกให้แน่น
4. นำลูกประคบที่ได้ไปนึ่ง ใช้เวลานึ่งประมาณ 15-20 นาที

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 44)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การสานปลาตะเพียน”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 46 นางสาว ฮาญนีว

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางสาว นามสกุล ฮาญนีว

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ป้าออง อายุ 70 ปี

เกิดวันที่ - เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2496 อาชีพ สานปลาตะเพียน

สัญชาติไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นาย ทิว บุญกลิ่น ชื่อมารดา นาง เฉลา บุญกลิ่น

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 1 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 444/2 หมู่ที่ 10 ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย

จังหวัดสุโขทัย โทรศัพท์ E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเมืองเก่า

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การสานปลาตะเพียน

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ปลาตะเพียนโบราณ

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☒ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 35 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 35 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 20 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -ไม่มีปัญหา

12. รางวัลที่เคยได้รับจากหน่วยงาน -ไม่มี

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ มีการทำสีสนให้สวยงาม

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ไม่ออกความคิดเห็น

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) เตรียมอุปกรณ์
- 2) เตรียมใบลานที่แห้งหรือย้อมสีเรียบร้อยแล้ว
- 3) ลงมือทำ

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

- 1) ใบลาน

2) ตะเกียบ

3) เชือก

4) กรรไกร

17. วิธีทำ

1) นำใบลานมากรีดออกจากก้าน

2) แบ่งครึ่งตามยาวของใบลาน

3) สานใบลานโดยการเริ่มสานจากส่วนหางไปหัว

4) เรียบร้อยแล้วตัดชายใบลานให้สวยงาม

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 45)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การสานสุ่มไก่”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 47 นายเล็ก บ้านกล้วย

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายเล็ก นามสกุล บ้านกล้วย

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ลุงเล็ก อายุ 76 ปี

เกิดวันที่ - เดือน - พ.ศ.2490 อาชีพ ทำนา

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 234 หมู่ 9 ตำบล เมืองเก่า อำเภอ เมือง จังหวัด สุโขทัย

ชื่อบิดา นาย จรูญ บ้านกล้วย ชื่อมารดา นาง พอง บ้านกล้วย

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 4 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 234 หมู่ที่ 9 ตำบล เมืองเก่า อำเภอ เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 084-3811483 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนวังทองแดง

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การจักสาน

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การสานสุ่มไก่

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 64 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 12 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☒ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว - ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น -

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ เมื่อก่อนสานส้อมไก่ไม้ที่ทำจากไม้ไผ่ปัจจุบันก็พัฒนามีการนำเหล็กมาดัดทำเป็นส้อมไก่

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ คิดว่าการทำสานส้อมไก่ก็เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดี

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) หาไม้ไผ่
- 2) เหลาไม้ไผ่ตามที่ต้องการ

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

- 1) มีด

2) ไม้ไผ่สีสุก

3) เลื่อยคั่นธนู

4) ค้อน

17. วิธีทำ

- 1) จักตอกไม้
- 2) ใช้เลื่อยผ่าไม้ไผ่ออกมาเป็นเส้นๆ
- 3) ใช้ค้อนตอกตะขอไม้ไผ่ยึดหัวส้อม
- 4) การสานขึ้นรูปส้อมไก่
- 5) เสาไม้ไผ่เพื่อกันมอด

พัฒนาการสานส้อมจากไม้ไผ่เป็นแบบเหล็กดัด

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 46)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การแกะสลักนกคุ้ม”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 48 นายเปลว สุริยง

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายเปลว นามสกุล สุริยง

ชื่อเรียกขานเฉพาะ แปลว อายุ 86 ปี

เกิดวันที่ - เดือน - พ.ศ.2480 อาชีพ พ่อบ้าน

สัญชาติไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นาย เปา สุริยง ชื่อมารดา นาง ไร สุริยง

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 315/7 หมู่ที่ 10 ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย

จังหวัด สุโขทัย โทรศัพท์ - E-mail -

5. ระดับการศึกษา - ชื่อสถานศึกษา -

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การแกะสลักนกคุ้ม

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การแกะสลักนกคุ้ม

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 36 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 50 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☒ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว - ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ได้ถ่ายทอดให้ใคร

12. รางวัลที่เคยได้รับจากหน่วยงาน -ไม่มี

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์ จากเดิมที่ไม่ธรรมดา ได้เพิ่มเติมลดละยมีสีสัน

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ -

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) นำไม้สักมาผ่าเป็นท่อน แล้วใช้สิ่วและค้อนค่อยๆ แกะ เป็นตัวนก

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

- 1) ค้อน

- 2) สิ่ว

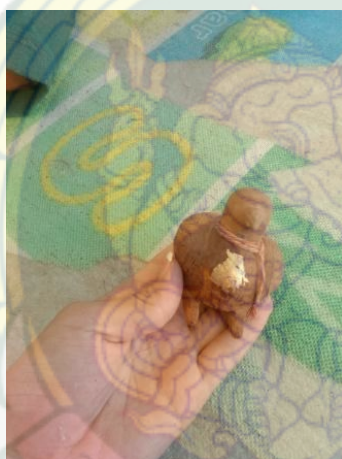

3) ไม้สัก

17. วิธีทำ

1. ตัดท่อนไม้เป็นท่อนๆ ตามขนาดที่ต้องการ
2. ใช้สิ่วค่อยๆ แกะท่อนไม้ให้ได้รูปทรงของตัวนก
3. เก็บรายละเอียดของตัวนก

นกคุ้มสีไม้ธรรมชาติ

นกคุ้มเพิ่มลวดลายสีส่น

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 47)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำกระทงใบลาน”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 49 นางกุหลาบ สมัยคืบ

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางกุหลาบ นามสกุล สมัยคืบ

ชื่อเรียกขานเฉพาะ กุหลาบ อายุ 59 ปี

เกิดวันที่ 31 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2508 อาชีพ ทำกระทงใบลาน

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย

ชื่อบิดา นายจำลอง บุญคง ชื่อมารดา นางธรร นาคนาคา

สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่าร้าง ☒ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 651/3 หมู่ที่ 3 ถนน -

ตำบล/แขวง เมืองเก่า อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 0812592695 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านสนามบิน

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำกระทงใบลาน

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ กระทงใบลาน

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☒ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 54 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 4 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ -

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 2 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การคัดสรรวัตถุดิบ เพราะวัตถุดิบบางชนิดก็เริ่มหาได้ยากตามธรรมชาติ

12. รางวัลที่เคยได้รับ -

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

เพิ่มสีสันของกระทงเพื่อให้มีความสวยงาม เป็นที่น่านสนใจของบุคคลในจังหวัดสุโขทัยและนอกจังหวัดสุโขทัย

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

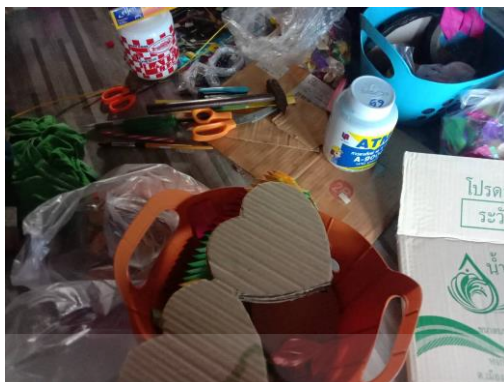
มีความประสงค์ที่อยากจะอนุรักษ์ไว้เพื่อให้เยาวชนนั้นได้รู้จักกระทงโบราณของจังหวัดสุโขทัย และอยากให้กระทงโบราณนั้นอยู่กับชาวสุโขทัยตลอดไป

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) นำใบลานที่เตรียมไว้มาย้อมสีเพื่อให้เกิดความหลากหลาย

2) นำกระดาษลังมาตัดเป็นรูปทรงต่างๆ เพื่อทำเป็นฐานของกระทง

3) นำใบลานย้อมสีและตัดแปะ เพื่อทำเป็นกลีบดอกไม้และลวดต่างๆ ของกระทงใบลาน

4) เมื่อนำใบลานมาตัดแปะเป็นลวดลายต่างๆ จะได้รูปทรงกระทงใบลานดังภาพ

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ใบลาน

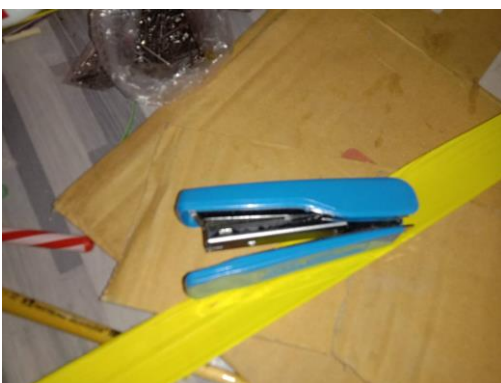
2) กาว

3) ตะปู

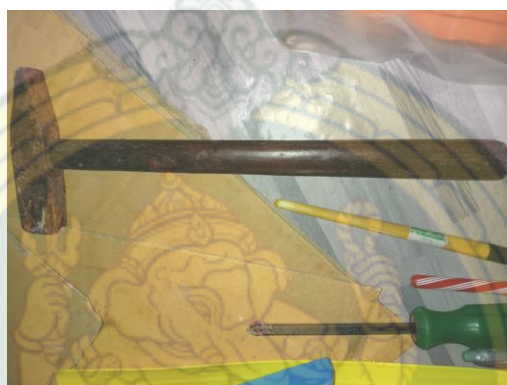
4) แม็กชี

5) กระดาษลัง

6) ค้อน

7) แปลงทาสี

8) ไขควง

กระถางใบลานหลากหลายสีสัน

สาธิตการทำกระถางใบลาน

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 48)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การสานปลาตะเพียน”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 50 นางสาวหทัย กุลอินทร์

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ชื่อ นางสาวหทัย นามสกุล กุลอินทร์
 ชื่อเรียกงานเฉพาะ แดง อายุ 58 ปี
 เกิดวันที่ 10 เดือน กันยายน พ.ศ.2508 อาชีพ รับจ้าง
 สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา สุโขทัย
 ชื่อบิดา นายสวิง จันทร์ทุ่ง ชื่อมารดา นางฉลา จันทร์ทุ่ง
 สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน
4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 250/2 หมู่ที่ 3 ถนน –
 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
 โทรศัพท์ 094-7509853 E-mail –
5. ระดับการศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
 ชื่อสถานศึกษา กศน.ตำบลพัฒนานิคม จังหวัด ลพบุรี
6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การจักสาน
7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ การจักสานจากใบลาน
8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน	☐ อาหารและโภชนาการ
☒ ศิลปหัตถกรรม	☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
☐ ภาษาและวรรณกรรม	☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 38 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 20 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 20 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น –

12. รางวัลที่เคยได้รับ –

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

ปรับปรุงและพัฒนาอยู่เสมอ และมีการนำไปขายไปต่อยอดทำกระทงได้

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

ดีที่เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลาและสามารถนำไปต่อยอดเป็นรายได้เสริม

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) นำใบลานมาแบ่งครึ่งตัดหัวท้าย (หากอยากได้สวยงามอาจนำไปย้อมสี)

2) นำมาตัดแบ่งให้ได้ขนาดตามต้องการ พรมน้ำเพื่อให้ نرم เวลาสานจะไม่หัก

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) กรรไกร

2) ไบลาน

17. วิธีทำ

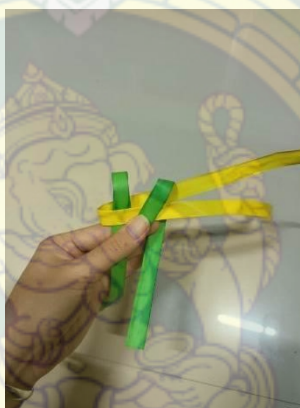
1) นำไบลานมาหมุนทำวงสองวง

2) นำเส้นที่สองมาพับครึ่งแล้วใส่ไปที่ช่องของวงแรก

3) นำเส้นที่ใส่ช่องแรกมาแล้วนำไปสวมวงสอด

4) นำปลายใบลานด้านบนสุดสอดดวงสอง

5) พลิกมาอีกด้านแล้วนำชายใบลานด้านล่างสอดไปที่ช่อง

6) ดึงให้เข้ารูปอย่างเบามือและนำด้านที่แหลมขึ้นด้านบน (เพื่อความเข้าใจในการสาน)

7) นำเส้นทางขวามือสุดมาที่ตรงกลาง

8) นำเส้นทางขวาสุดมาอ้อมเส้นสีเขียวและสีเหลือง

9) นำเส้นสีเขียวที่อ้อมมาพับไปในแนวนานกับเส้นของตนเอง

10) นำสีเขียวฝั่งขวาอีกเส้นมาสอดด้านล่างเส้นเหลืองที่วางอยู่

11) ดึงเบาๆ จนแน่น

12) พลิกมาอีกด้านให้พับขนานกับเส้นของตนเอง

13) นำสีเหลืองอีกเส้นทางขวามือมาสอดที่เส้นสีเขียวที่อยู่ด้านล่าง แล้วดึงรอบๆ จนแน่น

14) ตัดตกแต่งครีบบให้สวยงาม

15) นำเศษมาใส่ทางตามช่องสีของตนเองและตัดให้สวยงาม

ถ่ายทอดวิธีการสานปลาตะเพียน

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 49)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การทำไม้กวาดดอกหญ้า”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 51 นางปราณี อินน้อย

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางปราณี นามสกุล อินน้อย

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ปราณี อายุ 54 ปี

เกิดวันที่ 8 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2511 อาชีพ ทำไร่ ทำนา

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 9 ถนน รวตันเกลื้อ

ตำบล/แขวง รวตันเกลื้อ อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

ชื่อบิดา นายศิริ มีจันทร์ ชื่อมารดา นางล่อ มีจันทร์

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ อยู่ร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 2 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 8 หมู่ที่ 9 ถนน รวตันเกลื้อ

ตำบล/แขวง รวตันเกลื้อ อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 081-395-1544 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเพชรไฟ

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การทำไม้กวาดดอกหญ้า

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ ไม้กวาดดอกหญ้า

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☒ ศิลปะหัตถกรรม

☐ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☒ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 15 ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ 40 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☒ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว - ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
งบประมาณในการซื้อต้นดอกหญ้า

12. รางวัลที่เคยได้รับ ไม่เคยรับรางวัล

จากหน่วยงาน -

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

ไม่ได้มีการพัฒนา เพื่ออนุรักษ์ของเดิมที่มีอยู่

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ อยากให้ลูกหลานอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านไว้เพราะในหมู่บ้านไม่มีใครสืบทอด

15. ขั้นตอนการผลิต

- 1) นำดอกหญ้าออกจากต้น
- 2) แล้วนำมาตากแดด

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) ดอกหญ้า

2) น้ำมันก๊าด

3) ด้าย

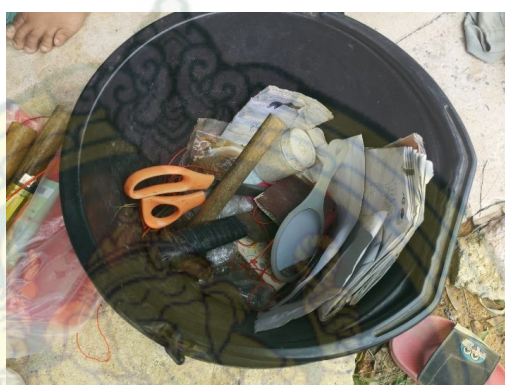
4) ตาชั่ง

5) ไฟแช็ค

6) กรรไกร, มีด

7) ด้ามไม้กวาด

8) น้ำมันยาง

9) ผงชั้น

17. วิธีทำ

- 1) เตรียมด้าม
- 2) ชั่งดอกหญ้าประมาณ 2-3 ชีด
- 3) ร่อนดอกออกจากต้น
- 4) นำผงชั้นกับน้ำมันมาผสมกัน
- 5) นำดอกหญ้ามาสาน
- 6) นำด้ายเย็บ
- 7) นำน้ำยามาทา
- 8) ตากแดดไว้ให้แห้ง

การสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (คนที่ 50)

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น “การเขียนลายสือไทย”
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 52 นางทุเรียน พรหมมิ

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นางทุเรียน นามสกุล พรหมมิ

ชื่อเรียกขานเฉพาะ ทุเรียน อายุ 71 ปี

เกิดวันที่ 26 เดือน สิงหาคม พ.ศ.2495 อาชีพ ข้าราชการครูเกษียณ

สัญชาติ ไทย ภูมิลำเนา ตำบลปากแคว จังหวัดสุโขทัย

ชื่อบิดา นายจันทร์ สุขสรณู ชื่อมารดา นางทองพูน สุขสำราญ

สถานภาพ ☐ โสด ☒ สมรส ☐ หย่าร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร 1 คน

4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 3/4 หมู่ที่ 1 ซอย ฤติรมย์

ตำบล/แขวง ปากแคว อำเภอ/เขต เมืองสุโขทัย จังหวัด สุโขทัย

โทรศัพท์ 089-436-5431 E-mail -

5. ระดับการศึกษา ปริญญาตรี ชื่อสถานศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก

6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การเขียนลายสือไทย

7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์ สื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับลายสือไทย

8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน

☐ ศิลปหัตถกรรม

☒ ภาษาและวรรณกรรม

☐ อาหารและโภชนาการ

☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม

9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

- ☒ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
- ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
- ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
- ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ
- ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา
- ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทาลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้ 25 ปี เริ่มทาลงานตั้งแต่อายุ 41 ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☒ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

- ☒ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว
- ☒ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ
- ☒ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ
- ☒ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม
- ☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว 20 ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เรียนไม่รู้จักตัวอักษรลายสือไทย

12. รางวัลที่เคยได้รับ

- รางวัลสื่อดีเด่นประเภทเทคนิควิธีการ จากหน่วยงานเขตการศึกษา 7 จังหวัดพิษณุโลก
- เกียรติบัตรผู้มีผลงานด้านการสอนภาษาไทยดีเด่นระดับจังหวัด จากหน่วยงานมูลนิธิสยาม

คุณหญิงเบญจา แสงมะลิ

- เข็มเชิดชูเกียรติเนื่องในวุดอนุรักษมรดกไทย จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี

- เกียรติบัตรเชิดชูเกียรติผู้ใช้ภาษาไทยถิ่นดีเด่น จากหน่วยงานกระทรวงวัฒนธรรม
- เกียรติบัตรเชิดชูเกียรติเป็นผู้สนับสนุนงานด้านวัฒนธรรม จากหน่วยงานกระทรวงวัฒนธรรม

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์

ทำโปสเตอร์สื่อการเรียนการสอน จัดตั้งสมาคมลายสือไทย เขียนหลักสูตรลายสือไทย อบรมครูผู้นำไปถ่ายทอด สร้างตำราเรียนลายสือไทย มีศูนย์สืบสานลายสือไทย

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

อยากให้มึผู้เรียนมีผู้สนใจอยากที่จะเรียนรู้และอนุรักษ์ลายสือไทยซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ยังเป็นมรดกโลก ไม่อยากให้ลายสือไทยหายไปกับกาลเวลา เพราะว่าก่อนที่เรจะมีภาษาไทย มาจนถึงทุกวันนี้มีลายสือไทยเกิดขึ้นมาก่อน ภูมิใจที่ได้เป็นคนถ่ายทอดและอนุรักษ์มรดกโลก

15. ขั้นตอนการผลิต

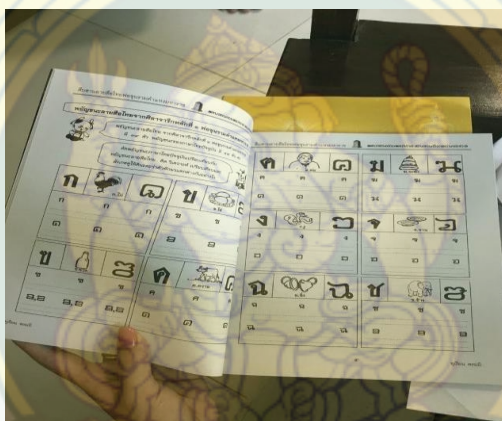
- 1) เขียนโปสเตอร์และวาดภาพระบายสีเอง
- 2) ออกแบบเสื้อและสั่งพิมพ์

16. ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

1) पोस्เตอร์สื่อการเรียนการสอน

2) แบบฝึกหัดการเขียนลายสือไทย

17. วิธีทำ

1) ฝึกเขียนลายสือไทย

2) เสื้อลายสือไทยที่ออกแบบโดยครูทุเรียน พรหมมี

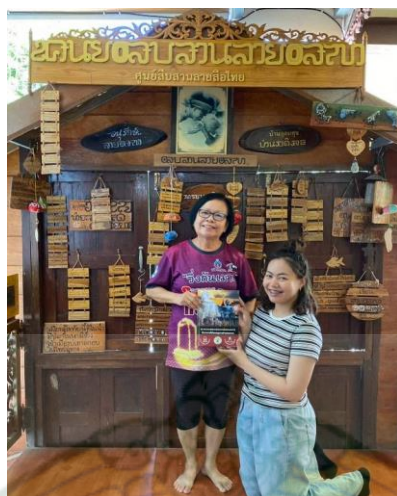
3) โคมที่วาดและออกแบบลวดลายตัวอักษรลายสือไทย

4) สื่อการเรียนการสอนที่เขียนตัวอักษรลายสือไทย (หลักศิลาจารึก)

5) ครูทุเรียน พรหมมี กับศูนย์สืบสานลายสือไทย

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา
อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

1. ชื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพ.....

3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ.....นามสกุล.....

ชื่อเรียกขานเฉพาะ.....อายุ.....ปี

เกิดวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....อาชีพ.....

สัญชาติ.....ภูมิลำเนา.....

ชื่อบิดา.....ชื่อมารดา.....

สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ อยู่ย่ำร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร.....คน
4. ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ถนน.....
- ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต..... จังหวัด.....
- โทรศัพท์..... E-mail.....
5. ระดับการศึกษา..... ชื่อสถานศึกษา.....
6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน.....
7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์.....
8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขา

☐ เกษตรกรรมและการทำมาหากิน	☐ อาหารและโภชนาการ
☐ ศิลปหัตถกรรม	☐ การแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
☐ ภาษาและวรรณกรรม	☐ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม
9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์ โดยวิธีใด

☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก
☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า
☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรมโดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด
☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ

☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา

☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ ได้แก่.....

10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์นี้.....ปี เริ่มทำตั้งแต่อายุ.....ปี

11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด

11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ผู้รับการถ่ายทอด)

☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว

☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ

☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ

☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วยจัดฝึกอบรม

☐ (5) อื่นๆ โปรดระบุ.....

11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว.....ปี

11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.....

12. รางวัลที่เคยได้รับ.....

จากหน่วยงาน.....

13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์.....

14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นแหล่งเรียนรู้

15. ขั้นตอนการผลิต/ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์/วิธีทำ.....

ผู้วิจัย/เก็บข้อมูล.....

วันที่เก็บข้อมูล.....

แบบสัมภาษณ์

ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ผู้สอน ผู้ปกครอง นักศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง
ประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น
มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ชื่อ-สกุล.....

ชื่อหน่วยงาน.....

ตำแหน่ง.....

คำชี้แจง โปรดตอบคำถามให้สอดคล้องตามสภาพความเป็นจริง

1. ท่านมีหลักการในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนอย่างไร

.....

2. ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือของสถานศึกษาคืออะไร

.....

3. สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างไร

.....

4. ท่านคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาในการดำเนินงานระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

.....

5. สถานศึกษาได้รับการสนับสนุนจากชุมชนด้านใดบ้าง

.....

6. สถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่อชุมชนอย่างไร

.....

7. ท่านต้องการให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างไร

.....

8. ท่านคิดว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้ชุมชนเห็นว่าสถานศึกษาเป็นของทุกคนและมีหน้าที่ต้องช่วยกัน
ในการดูแลและสนับสนุนการศึกษา

.....

9. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน

.....

.....

10. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้างเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของชุมชน

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

หัวข้อ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา
อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ผู้วิจัย/เก็บข้อมูล

.....
วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

วันที่เก็บข้อมูล.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น
เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ใน
สถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

ตอนที่ 1 รายการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมและ
ความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย สำหรับผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่ามีความเหมาะสม
ตามที่กำหนดให้หรือไม่

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- +1 เมื่อแน่ใจว่า แบบสัมภาษณ์นั้นมีความสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ
นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่า แบบสัมภาษณ์นั้นมีเพียงบางส่วนสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา
อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย
จังหวัดสุโขทัย
- 1 เมื่อแน่ใจว่า แบบสัมภาษณ์นั้นไม่มีความสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการ
นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืน
ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

รายการ	ระดับความคิดเห็น			หมายเหตุ
	+1	0	-1	
1. ชื่อผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น				
2. รูปภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น				
3. ประวัติผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น				
(3.1) ชื่อ-สกุล				
(3.2) อายุ				
(3.3) วัน/เดือนปีเกิด				
(3.4) อาชีพ				
(3.5) ชื่อบิดา-มารดา				

- 2 -

รายการ	ระดับความคิดเห็น			หมายเหตุ
	+1	0	-1	
(3.6) สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส ☐ อยู่ย่ำร้าง ☐ หม้าย จำนวนบุตร				
4. ที่อยู่ปัจจุบัน และเบอร์โทรศัพท์				
5. ระดับการศึกษา และชื่อสถานศึกษา				
6. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน				
7. ผลงาน/ผลิตภัณฑ์				
8. เป็นปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขา				
9. กระบวนการที่ได้รับการเรียนรู้/การสั่งสมประสบการณ์โดยวิธีใด ☐ (9.1) จากการศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และลองผิดลองถูก ☐ (9.2) จากครู อาจารย์/คนรุ่นเก่า ☐ (9.3) จากการเข้าร่วมการฝึกอบรม โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัด ☐ (9.4) จากการเป็นลูกน้องและฝึกปฏิบัติในการประกอบกิจการ ☐ (9.5) ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บิดา มารดา ☐ (9.6) วิธีการอื่นๆ (โปรดระบุ)				
10. ประสบการณ์ในการทำผลงาน/ผลิตภัณฑ์ เริ่มทำตั้งแต่อายุ (ปี)				
11. มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ ☐ มีการถ่ายทอด ☐ ไม่มีการถ่ายทอด 11.1 กรณีมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (ถ่ายทอดให้ใคร) ☐ (1) ลูก หลาน พี่ น้อง คนในครอบครัว ☐ (2) นักเรียน นักศึกษา ตามสถานศึกษาต่างๆ				

- 3 -

รายการ	ระดับความคิดเห็น			หมายเหตุ
	+1	0	-1	
☐ (3) บุคคลทั่วไปที่สนใจ ☐ (4) หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นหน่วย จัดฝึกอบรม ☐ (5) อื่นๆ (โปรดระบุ) 11.2 มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว (ปี) 11.3 ปัญหา/อุปสรรคในการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น				
12. รางวัลที่เคยได้รับ (จากหน่วยงาน)				
13. การพัฒนาหรือปรับปรุงผลงาน/ผลิตภัณฑ์				
14. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เป็นแหล่งเรียนรู้				
15. ขั้นตอนการผลิต/ดำเนินการ				

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีค่าอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญา
ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย สำหรับผู้ทรงภูมิปัญญา
ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์

ลงชื่อ

ผู้ประเมิน

(.....)

แนวคำถามสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

วัน.....เดือน.....ปี.....เวลา.....

ณ ห้องประชุมเบญจรงค์ ชั้น 2 อาคาร 1

วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

คำชี้แจง แนวคำถามนี้ใช้สำหรับการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สำหรับการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

สำหรับข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ได้ทำการรวบรวมไว้เรียบร้อยแล้ว ส่วนวัตถุประสงค์ข้อ 2 ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลแล้วบางส่วน ในการสนทนากลุ่มครั้งนี้ต้องการหาแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 3 ประเด็นคำถามอาจเพิ่มเติมรายละเอียดมากกว่าที่กำหนด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของการสนทนา ผู้ดำเนินการและสมาชิกในกลุ่มสามารถปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้ โดยมีประเด็นคำถาม ดังนี้

คำถามการสนทนากลุ่ม

1. ปัจจุบันในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีวิธีการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่บุคคลภูมิปัญญาท้องถิ่นกันมากน้อยเพียงใด ดำเนินการอย่างไร และท่านมีส่วนร่วมหรือไม่ อย่างไร

2. หน่วยงานทางการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยในเขตอำเภอเมืองสุโขทัยมีการนำบุคคลภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ในสถานศึกษาอย่างไรบ้าง หน่วยงานทางการศึกษามีวิธีการอย่างไรในการนำบุคคลภูมิปัญญามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

3. การดำเนินงานที่ผ่านมา ท่านเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการนำบุคคลภูมิปัญญาเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ คืออะไร สาเหตุของปัญหาคืออะไร และท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

4. ในมุมมองของท่าน แนวทางการนำบุคคลภูมิปัญญาท้องถิ่นในท้องถิ่นมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในอำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย ควรมีวิธีดำเนินการอย่างไรบ้าง เพื่อประโยชน์ของสถานศึกษา และเพื่ออนุรักษ์ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่สืบต่อไป

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ภาคผนวก ง
หนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญ

ที่ วธ ๐๘๑๐/๐๔๖๕

วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย
อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
๖๕๐๐๐

๗ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชร์ พูลสวัสดิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสอบถามเพื่องานวิจัย

จำนวน ๑ ฉบับ

๒. หนังสือตอบรับ

จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยนางสาวพิมพ์พรภักดิ์ ลักษณะวิเชียร ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย”

ในการนี้ ผู้วิจัยประสงค์จะเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เครื่องมือวิจัยมีความถูกต้อง ครบถ้วนเนื้อหา และมีความน่าเชื่อถือ ก่อนนำไปใช้ในการสำรวจข้อมูล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และตอบรับเป็นผู้เชี่ยวชาญตามแบบสอบถามเพื่องานวิจัย ที่แนบมาพร้อมนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษร เอ็มโอด)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย

ธุรการ

โทร. ๐ ๕๕๖๑ ๑๘๒๐

โทรสาร. ๐ ๕๕๖๑ ๓๕๘๐

“มุ่งมั่นพัฒนา ก้าวหน้าวิชาการ สืบสานงานศิลป์”

ที่ รธ ๐๘๑๐/๖๙๖๒

วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย
อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
๖๔๐๐๐

๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน นางสาวจิรวรรณ จันทไชย

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. แบบสอบถามเพื่องานวิจัย	จำนวน	๑	ฉบับ
	๒. หนังสือตอบรับ	จำนวน	๑	ฉบับ

ด้วยนางสาวพิมพ์พรลภัส ลักษณะวิเชียร ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย”

ในการนี้ ผู้วิจัยประสงค์จะเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เครื่องมือวิจัยมีความถูกต้อง ครบคลุมเนื้อหา และมีความน่าเชื่อถือ ก่อนนำไปใช้ในการสำรวจข้อมูล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และตอบรับเป็นผู้เชี่ยวชาญตามแบบสอบถามเพื่องานวิจัย ที่แนบมาพร้อมนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษร เอ็มไอดี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย

ธุรการ

โทร. ๐ ๕๕๖๑ ๑๘๒๐

โทรสาร. ๐ ๕๕๖๑ ๓๕๘๐

“มุ่งมั่นพัฒนา ก้าวหน้าวิชาการ สืบสานงานศิลป์”

ที่ วธ ๐๘๑๐/๖๗๖๗

วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย
อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย
๖๕๐๐๐

๗ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน นางบุญชู สาทิ

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. แบบสอบถามเพื่อนงานวิจัย	จำนวน	๑	ฉบับ
	๒. หนังสือตอบรับ	จำนวน	๑	ฉบับ

ด้วยนางสาวพิมพ์พรภัสร์ ลักษณะวิเชียร ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัยได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย”

ในการนี้ ผู้วิจัยประสงค์จะเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เครื่องมือวิจัยมีความถูกต้อง ครบคลุมเนื้อหา และมีความน่าเชื่อถือ ก่อนนำไปใช้ในการสำรวจข้อมูล

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และตอบรับเป็นผู้เชี่ยวชาญตามแบบสอบถามเพื่อนงานวิจัย ที่แนบมาพร้อมนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษร เอ็มไอดี)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย

ธรรการ

โทร. ๐ ๕๕๖๑ ๑๘๒๐

โทรสาร. ๐ ๕๕๖๑ ๓๕๘๐

“มุ่งมั่นพัฒนา ก้าวหน้าวิชาการ สืบสานงานศิลป์”

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวพิมพ์พรภัสร์ ลักษณะวิเชียร
 วัน เดือน ปีเกิด 26 กันยายน 2516
 ที่อยู่ปัจจุบัน 140 หมู่ 2 ต.บ้านสวน อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย 64220
 สถานที่ทำงาน วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย ต.บ้านกล้วย อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย 64000
 ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2522-2528 ประถมศึกษา โรงเรียนบ้านสวนใต้ (ครองประชานุกุล)
 พ.ศ. 2529-2531 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสวนวิทยาคม จ.สุโขทัย
 พ.ศ. 2532-2535 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม จ.สุโขทัย
 พ.ศ. 2536-2539 ระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.)
 วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม
 จ.พิษณุโลก
 พ.ศ. 2551-2552 ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 พ.ศ. 2555-2556 ปริญญาโท ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.)
 สาขาวิชาเอก บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพฯ
 พ.ศ. 2562-ปัจจุบัน กำลังศึกษา ปริญญาเอก สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา (ปร.ด.)
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร